Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2024–2025

36 740 J **Jaarverslag en Slotwet Deltafonds 2024**

Nr. 1 **JAARVERSLAG VAN HET DELTAFONDS (J)**
Ontvangen 21 mei 2025

INHOUDSOPGAVE

Gerealiseerde uitgaven en ontvangsten **3**

A. Algemeen **4**

1. Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening **4**
Dechargeverlening door de Tweede Kamer 6
Dechargeverlening door de Eerste Kamer 6

2. Leeswijzer **7**

B. Productverslag **10**

3. Deltafondsverslag 2024 **10**
1 Onderuitputting 11

4. Productartikelen **14**
4.1 Artikel 1 Investeren in waterveiligheid 14
4.2 Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening 27
4.3 Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing 32
4.4 Artikel 4 Experimenteren cf. Art. III Deltawet 41
4.5 Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven 44
4.6 Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk 46
4.7 Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit 47

5. Bedrijfsvoeringsparagraaf **54**

C. Jaarrekening **56**

6. Verantwoordingsstaat Deltafonds **56**

7. Saldibalans **57**

D. Bijlagen **60**

Bijlage 1: Instandhouding **60**
1 Onderdeel A - Instandhouding van de netwerken van Rijkswaterstaat 60
2 Onderdeel B - Instandhouding netwerk ProRail (Hoofdspoorweginfrastructuur) 75

Bijlage 2: Lijst van afkortingen **81**

GEREALISEERDE UITGAVEN EN ONTVANGSTEN

Figuur 1 Gerealiseerde uitgaven verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (x €1 mln.). Totaal € 1.622.819

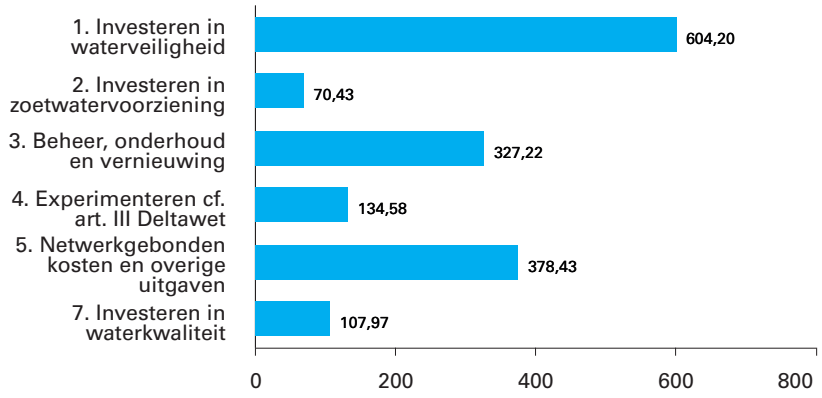

Figuur 2 Gerealiseerde ontvangsten verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (x €1 mln.). Totaal € 1.443.100

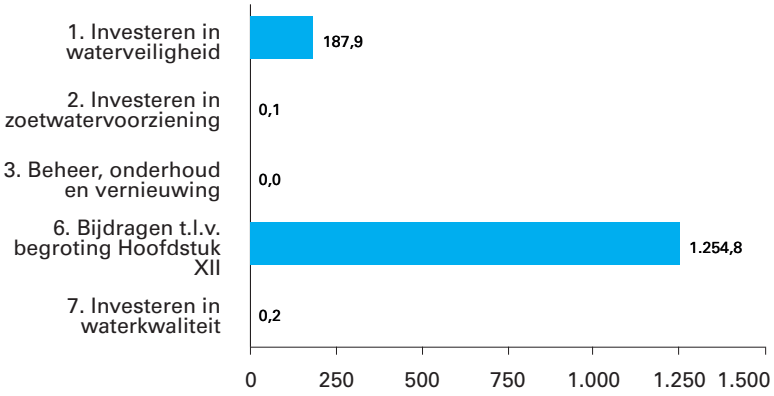

A. ALGEMEEN

1 1. Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening

AAN de voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.
Hierbij bied ik, mede namens de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, het departementale jaarverslag van het Deltafonds (J) over het jaar 2024 aan.

Onder verwijzing naar de artikelen 2.37 en 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 verzoek ik de beide Kamers van de Staten-Generaal de Minister van Infrastructuur en Waterstaat decharge te verlenen over het in het jaar 2024 gevoerde financiële beheer.

Voor de oordeelsvorming van de Staten-Generaal over dit verzoek tot dechargeverlening stelt de Algemene Rekenkamer als externe controleur op grond van artikel 7.14 van de Comptabiliteitswet 2016 een rapport op. Dit rapport wordt op grond van artikel 7.15 van de Comptabiliteitswet 2016 door de Algemene Rekenkamer aan de Staten-Generaal aangeboden. Het rapport bevat de bevindingen en het oordeel van de Algemene Rekenkamer over:
a. het gevoerde begrotingsbeheer, financieel beheer, materiële bedrijfsvoering en de daartoe bijgehouden administraties van het Rijk;
b. de centrale administratie van de schatkist van het Rijk van het Ministerie van Financiën;
c. de financiële verantwoordingsinformatie in de jaarverslagen;
d. de totstandkoming van de niet-financiele verantwoordingsinformatie in de jaarverslagen;
e. de financiële verantwoordingsinformatie in het Financieel jaarverslag van het Rijk.

Bij het besluit tot dechargeverlening worden verder de volgende, wettelijk voorgeschreven, stukken betrokken:
a. het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2024
b. het voorstel van de slotwet dat met het onderhavige jaarverslag samenhangt;
c. het rapport van de Algemene Rekenkamer over het onderzoek van de centrale administratie van de schatkist van het Rijk en van het Financieel jaarverslag van het Rijk;
d. de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer over de in het Financieel jaarverslag van het Rijk, over 2024 opgenomen rekening van uitgaven en ontvangsten over 2024, alsmede over de saldibalans over 2024 (de verklaring van goedkeuring, bedoeld in artikel 7.14, tweede lid, van de Comptabiliteitswet 2016.

Het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat de betrokken slotwet is aangenomen en voordat de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer is ontvangen.

Minister van Infrastructuur en Waterstaat,

B. Madlener

Dechargeverlening door de Tweede Kamer

Onder verwijzing naar artikel 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 verklaart de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal dat de Tweede Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot decharge-verlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Tweede Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 2.40, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2016 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, ter behandeling doorgezonden aan de voorzitter van de Eerste Kamer.

Dechargeverlening door de Eerste Kamer

Onder verwijzing naar artikel 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 verklaart de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal dat de Eerste Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Eerste Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, doorgezonden aan de Minister van Financiën.

2. Leeswijzer

Voor u ligt het jaarverslag van het Deltafonds, Hoofdstuk J van de Rijksbegroting. Naast het Deltafonds kent IenW ook de Beleidsbegroting Infrastructuur en Waterstaat (Hoofdstuk XII) en het Mobiliteitsfonds (Hoofdstuk A). Van deze begrotingen zijn separate jaarverslagen opgesteld.

In de Waterwet (stb. 2009, nr 107) is opgenomen dat er een Deltafonds wordt ingesteld met als doel de bekostiging van maatregelen, voorzieningen en onderzoeken op het gebied van waterveiligheid en zoetwatervoorziening. Op grond van het amendement-Jacobi (Kamerstukken II, 2013-2014 33 503, nr. 8) is het met ingang van 1 januari 2015 mogelijk om de uitgaven op het gebied van waterkwaliteit, ook wanneer deze uitgaven geen relatie hebben met waterveiligheid en zoetwatervoorziening, te verantwoorden op het Deltafonds.

De producten van het Deltafonds zijn gerelateerd aan artikel 11 Integraal Waterbeleid op de beleidsbegroting van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (Hoofdstuk XII van de Rijksbegroting). De doelstelling van dit beleidsartikel is het op orde houden van een duurzaam watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, waardoor Nederland droge voeten heeft en over voldoende zoetwater beschikt.

Het Deltafonds wordt voor het grootste deel gevoed door een bijdrage uit de beleidsbegroting van IenW (artikelonderdeel 26.02). Daarnaast worden voor een aantal projecten uitgaven doorberekend aan derden, zoals andere departementen, lagere overheden, buitenlandse overheidsinstanties en de Europese Unie.

De apparaatsuitgaven en apparaatsontvangsten van het kerndepartement (met uitzondering van de Staf-Deltacommissaris) worden verantwoord op artikel 98 Apparaatsuitgaven Kerndepartement van de begroting Hoofdstuk XII.

Opbouw
Het Jaarverslag van het Deltafonds bestaat uit de volgende onderdelen:
- Een algemeen deel: hierin is naast deze leeswijzer de officiële aanbieding van het Jaarverslag aan de Staten-Generaal en het verzoek tot decharge-verlening opgenomen.
- Het beleidsverslag 2024 van het Deltafonds, deze bestaat uit:
  - Het Deltafondsverslag 2024, waarin een korte terugblik is opgenomen met betrekking tot de realisatie van de belangrijkste uitvoeringsprioriteiten over het verslagjaar 2024 en een overzicht van de onderuitputting, waarbij de grootste en belangrijkste meevallende realisaties worden toegelicht;
  - De productartikelen van het Deltafonds;
  - De bedrijfsvoeringsparagraaf.
- De Jaarrekening 2024 van het Deltafonds, deze bestaat uit de verantwoordingstaat en saldibalans van het Deltafonds.
- De volgende twee bijlagen:
  - Instandhouding;
  - Afkortingenlijst.

Normering jaarverslag
De financiële informatie in het beleidsverslag (onderdeel B) wordt gepresenteerd door middel van de tabellen 'Budgettaire gevolgen van beleid'. Verschillen tussen de vastgestelde begroting en de realisatie worden

conform de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2025 op het niveau van de artikelonderdelen toegelicht volgens onderstaande uniforme ondergrenzen. In aanvulling hierop worden ook de verschillen van de verplichtingen en ontvangsten volgens deze ondergrenzen toegelicht.

Norm bij te verklaren verschillen

Omvang begrotingsartikel (stand Ontwerpbegroting in € miljoen)	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
≥ 50 en < 200	2	4
≥ 200 < 1000	5[1]	5
≥ 1000	5	5

1 Naar aanleiding van de motie van de leden Van Helvert en Van Veldhoven (Kamerstukken II 2015-2016, 34 475 XII, nr. 12) worden bij alle begrotingsartikelen op het Mobiliteitsfonds en Deltafonds groter dan € 1 miljard de begrotingsmutaties boven de € 5 miljoen toegelicht. Dit heeft als praktische uitwerking dat bij de artikelen tussen de € 200 miljoen en € 1 miljard de ondergrens voor technische mutaties ook neerwaarts is bijgesteld. Voor beleidsmatige mutaties was er bij de artikelen van deze omvang reeds sprake van een ondergrens van € 5 miljoen.

Afronding budgettaire tabellen en verantwoordingsstaat
De verplichtingen, uitgaven en ontvangsten in de verantwoordingsstaat zijn in lijn met de Regeling Rijksbegrotingsvoorschriften naar boven afgerond. Om aansluiting te hebben tussen de budgettaire tabellen en de verantwoordingsstaat, zijn de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten in budgettaire tabellen waar relevant tevens naar boven afgerond. Met deze werkwijze komen de cijfers in de verantwoordingsstaat overeen met de cijfers zoals opgenomen in de budgettaire tabellen.

Inzicht in budgetten van verkenningen en planuitwerkingprogramma's en de realisatieprogramma's
Het inzicht in de budgetten van de verkenningen en planuitwerkingprogramma's en de realisatieprogramma's wordt vergroot door begrotingsmutaties expliciet in de MIRT projectoverzichten zichtbaar te maken op projectniveau (toezegging WGO van 22 juni 2011). Deze projectoverzichten zijn in ieder geval voorzien van toelichtingen indien sprake is:
– Van een wijziging (anders dan door de verwerking van loon- en prijsbijstelling) in het taakstellend projectbudget groter dan 10% of meer dan € 10 miljoen;
– Van een wijziging groter dan 1 jaar in de oplevering van het project.

In aanvulling op de toelichting op de budgettaire tabel, worden bij de projectoverzichten van het realisatieprogramma wijzigingen van het kasbudget op projectniveau toegelicht conform de staffel «Norm bij te verklaren verschillen» behorende bij de budgettaire tabel.

Grondslagen voor de vastlegging en de waardering
De verslaggevingsregels en waarderingsgrondslagen die van toepassing zijn op de in dit jaarverslag opgenomen financiële overzichten zijn ontleend aan de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2025 en de Regeling agentschappen. Voor de departementale begrotingsadministratie wordt het verplichtingen-kasstelsel toegepast en voor de baten-lasten agentschappen het baten-lastenstelsel.

Indicatoren en kengetallen
Het jaarverslag is opgesteld conform de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften (RBV). De RBV stelt dat er op 14 maart een door de Auditdienst Rijk goedgekeurd jaarverslag aan de minister van Financiën wordt aangeboden en dat wijzigingen door vakministers, in uitzonderlijke gevallen, tot 28 maart verwerkt kunnen worden. Voor enkele indicatoren en kengetallen in de jaarverslagen van IenW zijn op deze momenten de realisatiegegevens nog niet beschikbaar en kunnen derhalve niet worden toegevoegd aan het jaarverslag. Hierdoor komt het voor dat er realisatiegegevens van indicatoren en kengetallen bekend worden ná het opstellen van het jaarverslag maar vóór publicatie van het jaarverslag. Deze gegevens worden, zoals in het jaarverslag aangegeven, bij de eerstvolgende begroting aan uw Kamer aangeboden.

Groeiparagraaf
Doorwerking wijzigingen Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2025
Voor het opstellen van het departementaal jaarverslag geldt de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften (RBV) 2025 van de Minister van Financiën. In RBV 2025 zijn een aantal wijzigingen doorgevoerd die doorwerken in de jaarverslagen van IenW op het gebied van:
1. Negatieve bijstellingen verplichtingen
2. Onderuitputting in het beleidsverslag

Ad 1. Negatieve bijstellingen verplichtingen
Voor negatieve bijstellingen van (garantie) verplichtingen die in een eerder jaar door de Tweede Kamer zijn geautoriseerd en aangegaan is het niet meer toegestaan dat deze worden gesaldeerd in de budgettaire tabellen en de verantwoordingsstaat.

Ad 2. Onderuitputting in het beleidsverslag
In het beleidsverslag wordt gerapporteerd over de in het verantwoordingsjaar opgetreden onderuitputting.

B. PRODUCTVERSLAG

3. Deltafondsverslag 2024

Werken aan waterveiligheid, zoetwatervoorziening en waterkwaliteit vraagt continu inspanningen en investeringen. Deze worden verantwoord in het Deltafonds. Het aantal mensen en de waarde van het te beschermen goed veranderen onder invloed van economische en demografische ontwikkelingen. Ook water en bodem veranderen in de loop van de tijd; de zeespiegel stijgt en de bodem daalt. Door de klimaatverandering wordt het warmer, zullen rivierafvoeren en regenval grotere extremen vertonen en komen er meer droge periodes.

Het Deltaprogramma is het nationale programma waarin Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen samenwerken om Nederland veilig en aantrekkelijk te houden, te beschermen tegen hoogwater en optimaal om te gaan met het beschikbare zoetwater.

Het Deltaprogramma heeft als doel ons land nu en in de toekomst te beschermen tegen hoogwater en – met het oog op het veranderende klimaat – klimaatbestendig en waterrobuust in te richten. Ook voorziet het programma in het op orde houden van de zoetwatervoorziening.

Mijlpalen en resultaten 2024
Hieronder wordt ingegaan op de mijlpalen in het lopende programma. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt welke projecten in 2024 zijn opgeleverd en bij welke projecten de uitvoering in 2024 is gestart.

Zoetwater
Het Deltaprogramma Zoetwater werkte in 2024 aan de realisatie van maatregelen om Nederland weerbaar te maken tegen droogte in 2050. Meeste maatregelen zijn in uitvoering en dus niet hier als behaalde mijlpaal te noemen. In 2024 is fase C van het project Kleinschalige wateraanvoer West Nederland afgerond. De uitvoering van de vierde en laatste deel van KWA is dit jaar begonnen.

Exploitatie, onderhoud en vernieuwing
Voor het exploitatie, onderhoud en vernieuwing zijn afspraken over prestaties gemaakt voor het watermanagement en beheer en onderhoud, waaronder kustlijnhandhaving met zandsuppleties, stormvloedkeringen, peil- en hoogwaterbeheersing. Deze afspraken over prestaties zijn nader toegelicht in artikel 3 Exploitatie, Onderhoud en Vernieuwing van het Deltafonds.

Voor een nadere toelichting op de stand van zaken van exploitatie, onderhoud en vernieuwing wordt verwezen naar bijlage 1 Instandhouding van deze jaarverantwoording. In 2024 heeft IenW onder meer de volgende activiteiten in het kader van exploitaie, onderhoud en vernieuwing uitgevoerd.

Tabel 1 Activiteiten Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	
Netwerk Hoofdwatersys-temen	Project
	Zandsuppleties basiskustlijn
–	Planfase Maas: vervanging, bediening en besturing (MB2)
–	Planfase vervanging Sifons en Duikers onder de Brabantse kanalen
–	Planfase renovatie gemaal Heumen
–	Planfase gemaal IJmuiden
–	Planfase Objecten IJsselmeergebied
–	Realisatiefase Groot onderhoud Stuwen maas (Gronst)
–	Realisatiefase Marijkesluizen
–	Realisatiefase Krammersluizen
–	Landelijk Meetnet Water

Aanleg
In 2024 is voortvarend gewerkt aan het verbeteren van de waterveiligheid, onder andere door het uitvoeren van het tweede Hoogwaterbeschermings-programma en het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma. Hieronder volgen de mijlpalen die IenW bij deze programma's in 2024 heeft behaald:

Tabel 2 Mijlpalen Aanleg		
HWBP	Start realisatie	Wijk bij Duurstede
		Amerongen (WAM)
	2024	Krachtige IJsseldijken Krimpe-nerwaard (KIJK) Ravenstein - Lith
		Ravenstein - Lith
		Standhazense Dijk
		Industrieterrein Grutbroek
		Zuidermeerdijk MSNF
		Kunstwerken Noordoostpolder
	Proces verbaal van oplevering 2024	Wolferen - Sprok
		Salmsteke
		Standhazensedijk
		Stad Tiel
Extra	Vaststelling RE fase 2024	Noordelijke Randmeerdijk
		Vecht Stenendijk Hasselt

1 Onderuitputting

In onderstaande tabel wordt de totale onderuitputting gepresenteerd. Daarbij worden de grootste en/of belangrijkste meevallende realisaties apart toegelicht. De overige meevallende realisaties worden in de post «overige meevallers» toegelicht.

De tabel geeft per begrotingsartikel een overzicht van de onderuitputting[1] in 2024, zowel in miljoenen euro's als in percentage van de vastgestelde begroting 2024. Een minus staat voor voordelig saldo een plus staat voor nadelig saldo. De tabel wordt ondersteund met een toelichting per voordelig saldo.

Tabel 3 Grootste posten met een voordelig saldo in 2024 (bedragen x € 1.000)

	Bedrag	Als % v.d. vastgestelde begroting
Afsluitdijk	– 11.046	– 0,6%
Hoogwaterbeschermingsprogramma	– 13.620	– 0,7%
Kaderrichtlijn water	– 34.381	– 1,9%
Grote wateren	– 14.977	– 0,8%
Integraal rivierenmanagement	– 12.149	– 0,7%
Overige saldi	58.376	3,2%
Totaal	**– 27.797**	– 1,5%

Toelichting:
Algemeen:
Het Voordelig saldo wordt volledig aan 2025 toegevoegd zodat de beschikbare projectbudgetten meerjarig ongewijzigd blijven en daarmee onverminderd uitgevoerd kunnen worden.

Afsluitdijk
Dit betreft grotendeels de energieverrekening met opdrachtnemer DBFM. Deze verrekening, met effect in de jaren 2024 en later, was eerder nog niet in prognoses verwerkt aangezien niet eerder bekend was hoe dit verrekend zou gaan worden. Recentelijk is daar duidelijkheid over gekomen en zijn er in het verlengde van de vaststellingsovereenkomst, nadere contractuele afspraken over gemaakt. Nu is het bedrag voor de verrekening van de energiekosten vastgelegd en gecorrigeerdHierbij is geen sprake van arbeidsmarktkrapte en het doelbereik is niet in het geding.

Hoogwaterbeschermingsprogamma
Het voordelig saldo betreft met name de uitvoering van het HWBP waar minder betalingen gerealiseerd zijn door onder andere vertraging in de subsidieaanvragen, doorlooptijden vergunningverlening. De ontstane vertraging is mogelijk deels veroorzaakt door arbeidsmarktkrapte (bij rijksoverheid, dan wel bij derden), maar de omvang daarvan is niet aan te geven. Het doelbereik is niet in het geding.

Kaderrichtlijn water
Het voordelig saldo betreft o.a dat vergunningenprocedures bij de partner-projecten meer tijd kosten waardoor de afronding planstudie en de start van de realisatie naar achteren schuift. Daarnaast wordt de planning voor het opstarten van grondverwerving niet gehaald en doorgeschoven naar achteren, deels door onzekerheid over perceelgrenzen, deels door benodigde hernieuwde berekeningen stikstof en de uitspraak van het Europese Hof dat er geen tijdelijke achteruitgang van de waterkwaliteit mag zijn in de aanlegfase. De ontstane vertraging is mogelijk deels veroorzaakt door arbeidsmarktkrapte (bij rijksoverheid, dan wel bij derden), maar de omvang daarvan is niet aan te geven.

[1] Onderuitputting betreft hierbij alleen de specifieke najaars- en slotwetmutaties 2024. In lijn met de comptabele wetgeving is de vastgestelde begroting gedurende 2024 in onder meer verschillende suppletoire wetten bijgesteld. Voor het verloop van de wijziging van de begrotingsstaat voor het jaar 2024 wordt verwezen naar de slotwet 2024.

Grote wateren
Bij het Programma Aanpak Grote Wateren heeft budget niet tot volledige realisatie geleid vanwege onder andere het aanhouden of cancelen projecten waaronder Duurzame Visserij. Zandbaan en Noord Hollandse Markermeerkust. Tevens zijn op basis van opdrachtbrieven de geplande kasritmes bijgesteld.

Impulsregeling klimaatadaptatie
Door een gebrek aan capaciteit en samenwerking tussen meerdere partijen bij Zuidelijke Maasdal is uitstel gegeven voor een uitgewerkte Plan van Aanpak/Samenwerkingsovereenkomst (PvA/SOK). Verder is een verschuiving van kasritme van Paddenpol naar latere jaren. Deze wijziging vloeit voort uit de bestuursovereenkomst (BOK).

Overige saldi
Dit betreft een saldo van diverse mee- en tegenvallers op het Deltafonds.

4. Productartikelen

4.1 Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Het Rijk investeert in waterveiligheid om te voldoen aan de wettelijke normen van de primaire waterkeringen in beheer bij de waterschappen en het Rijk en om een bijdrage te leveren aan het beheer van de Rijkswateren. Het artikel waterveiligheid is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal Waterbeleid) op de Begroting hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van de uitvoering

Tabel 4 Budgettaire gevolgen van de uitvoering artikel 1 Investeren in waterveiligheid (bedragen x € 1.000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil	
	2020	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2024**	**2024**	
Verplichtingen	**280.032**	**765.964**	**865.701**	**695.545**	**1.052.500**	**1.060.356**	**– 7.856**	1
Uitgaven	**451.429**	**428.861**	**536.517**	**560.656**	**604.197**	**709.270**	**– 105.073**	
1.01 Grote projecten waterveiligheid	**161.763**	**38.164**	**109.167**	**70.774**	**60.595**	**92.452**	**– 31.857**	2
1.01.01 Programma HWBP-2 Waterschapsprojecten	141.647	12.644	85.955	66.999	54.394	89.494	– 35.100	
1.01.02 Programma HWBP-2 Rijksprojecten	9.852	991	913	596	981	1.167	– 186	
1.01.03 Ruimte voor de rivier	4.218	3.417	445	2.064	286	334	– 48	
1.01.04 Maaswerken	6.046	21.112	21.854	1.115	4.934	1.457	3.477	
1.02 Ontwikkeling waterveiligheid	**282.887**	**381.902**	**416.639**	**472.361**	**526.084**	**585.591**	**– 59.507**	3
1.02.01 Planning waterveiligheid	11.386	46.018	38.125	28.738	13.329	40.793	– 27.464	
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	*546*	*559*	*3.131*	*2.082*	*1.448*	*1.376*	*72*	
1.02.02 Aanleg waterveiligheid	271.501	335.884	378.514	443.623	512.755	544.798	– 32.043	
1.03 Studiekosten	**6.779**	**8.795**	**10.711**	**17.521**	**17.518**	**31.227**	**– 13.709**	4
1.03.01 Studie en onderzoekskosten	6.779	8.795	10.711	17.521	17.518	31.227	– 13.709	
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS				9.879	9.888		9.888	
1.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	**193.910**	**174.597**	**208.140**	**185.258**	**187.914**	**169.003**	**18.911**	5
1.09.01 Ontvangsten waterschappen HWPB-2	57.391	309	104	0	0	0	0	
1.09.02 Overige ontvangsten HWPB-2	61	0	0	0	0	0	0	
1.09.03 Ontvangsten waterschappen HWPB	117.901	169.964	181.972	179.975	186.733	169.003	17.730	
1.09.04 Overige ontvangsten HWPB	5150	100	13.430	1.533	638	0	638	
1.09.05 Overige aanleg ontvangsten	13.407	4.224	12.634	3.750	543	0	543	

C. Toelichting op de budgettaire gevolgen van de uitvoering

Onderstaand wordt op het niveau van artikelonderdeel, de verplichtingen en ontvangsten een toelichting gegeven op de verschillen (de mutaties) tussen de begroting en de realisatie. Zie voor de gehanteerde norm de toelichting 'normering jaarverslag' zoals opgenomen in de leeswijzer.

1. De per saldo lagere realisatie op verplichtingen bij artikel 1 waterveiligheid (€ -7,9 miljoen), door zowel projecten met een hogere als met een lagere realisatie. De hogere realisatie betreft:
   - Studie- en onderzoekskosten SITO-regeling (€ 9,9 miljoen).
   - Afsluitdijk Bestaande Spuimiddelen (€ 5,1 miljoen).

- HWBP-2 Waterschapsproject Markermeerdijk (€ 54,2 miljoen) waarbij de projectplanning is herzien, hetgeen leidt tot aanpassing van de verplichtingen.
- HWBP Waterschapsprojecten (€ 30,2 miljoen) waarbij de planningen van de waterschappen zijn herzien, hetgeen leidt tot aanpassing van de verplichtingen o.a. bij Gouderak, Ravenstein, Sterke Lekdijk, Streefkerk-Ameide-Fort Everdingen, Lith-Bokhoven en Schielandse Zeedijk.
- Diverse kleine mutaties € 6,8 miljoen.

De lagere realisatie betreft de projecten:

- HWBP Rijksprojecten (€ -19,5 miljoen) door vertraging in de marktbenadering en het doorschuiven van risicoreserveringen.
- Beekdalen € -10,2 miljoen; lagere realisatie doordat de meerjarige beschikking voor Beekdalen eind 2023 was aangegaan maar begroot was in 2024. Derhalve is het verplichtingenbudget vanuit 2024 naar voren geschoven en realisatie lager.
- Integraal riviermanagement € -13,5 miljoen, de toelichting is in lijn met lagere uitgaven, zie 3.
- Rivierverruiming Rijn (= IJsselpoort) en Maas € -5,5 miljoen. De lagere realisatie voor IJsselpoort (€ -2,1 miljoen) is als gevolg van gebrek aan capaciteit met als gevolg langere doorlooptijd van de planfase dan voorzien en realisatiefase ook vertraagd is. De lagere realisatie voor Rivierverruiming Maas (€ -3,5 miljoen) bestaat uit diverse kleine mutaties.
- Overprogrammering waar abusievelijk verplichtingen waren begroot € - 36,9 miljoen

Diverse kleine mutaties per saldo € -28,5 miljoen.,

2. De per saldo lagere realisatie van de uitgaven op de Grote projecten waterveiligheid (HWBP-2 Waterschapsprojecten en Maaswerken) (€ -31,9 miljoen) is met name het gevolg van:
   - De doorwerking van de vastgestelde planning van het project Markermeerdijk en het corrigeren van het ramingsverschil (€ -35,1 miljoen).
   - De hogere realisatie bij de Maaswerken (€ 3,5 miljoen) zijn met name het gevolg van de gemaakte extra kosten bij het project Grensmaas bij het begeleiden van vastgoedzaken, kabels en leidingen en juridische begeleiding.
   - Diverse kleine mutaties per saldo (€ -0,3 miljoen).
3. De per saldo lagere realisatie van € -59,5 miljoen op Ontwikkeling waterveiligheid is het gevolg van:
   - Overprogrammering van € 44,5 miljoen.
   - Hogere realisatie op de Afsluitdijk (€ 2,8 miljoen) grotendeels veroorzaakt door een overheveling vanuit artikel 4 ten behoeve van vast onderhoud ten behoeve van de Bestaande Spuimiddelen.
   - Vertraging bij de HWBP Rijksprojecten (€ -5,3 miljoen) doordat bij het project Dijk Vlieland de laatste 2 betalingstermijnen niet meer worden betaald in 2024 en net over de jaargrens in 2025 vallen.
   - Lagere realisatie bij de HWBP Waterschapsprojecten per saldo (€ -61,4 miljoen) en bestaat zowel uit projecten met een hogere realisatie (€ 186,8 miljoen) als projecten met een lagere realisatie (€ -248,2 miljoen). De hogere realisatie betreft de projecten:
     - Kleine waterschapsprojecten < 25 miljoen (€ 12,0 miljoen) door omschakeling van lineair kasritme uit subsidiebeschikkingen naar kasritmes o.b.v. de werkelijke voortgang van de projecten.
     - Zwolle (€ 37,8 miljoen) door omschakeling van lineair kasritme uit subsidiebeschikking naar kasritme o.b.v. werkelijke voortgang project en tevens meerwerk vanuit COVID en PFAS.

- Door omschakeling van lineair kasritme uit subsidiebeschikking naar kasritme o.b.v. werkelijke voortgang project. Dit speelt bij de projecten:
  - Lauwersmeer-Veerse Gat (€ 18,7 miljoen).
  - Gorinchem-Waardenburg (€ 25,7 miljoen).
  - Ravenstein (€ 15,5 miljoen).
  - Zuid-Beveland (14,5 miljoen).
  - Sterke Lekdijk (€ 11,1 miljoen).
  - Gouwzee (€ 14,1 miljoen).
  - Cuijk (€ 6,0 miljoen).
  - Lob van Gennep (€ 5,6 miljoen).
  - Streefkerk-Ameide-Fort Everdingen (€ 7,0 miljoen).
  - Rijnkade-Arnhem (€ 8,3 miljoen).
- Diverse kleine mutaties per saldo (€ 10,5 miljoen).
- De lagere realisatie betreft de projecten:.
  - Maasovereenkomst (€ -5,7 miljoen) door omschakeling van lineair kasritme uit subsidiebeschikking naar kasritme o.b.v. werkelijke voortgang project.
  - Waterschapsprojecten (€ -29,0 miljoen) betreft het doorschuiven van de reservering.
  - Zettingsvloeiingen (€ -15,0 miljoen) door langere zettingstijd steenbestorting.
  - Vecht-Zuid (€ -27,0 miljoen) door actualisatie van de project-planning.
  - Neder-Betuwe (€ -40,0 miljoen) door actualisatie van de projectplanning.
  - Koehool-Lauwersmeer (€ -34,2 miljoen) doordat het uitvoerende waterschap een lagere declaratie heeft ingediend.
  - Den Helder-Den Oever (€ -35,5 miljoen) door actualisatie van de projectplanning.
  - Spijk-Westervoort (€ -16,4 miljoen) door langere onder-zoeksduur en besluitvorming over voorkeursalternatief.
  - Doeveren (€ -16,6 miljoen) door een geactualiseerde uitvoe-ringsplanning van het Waterschap.
  - Vertraging bij de Regionale Rijkskeringen (€ -3,8 miljoen) door capaciteitstekorten schuift het budget grotendeels naar 2025.
  - Vertraging bij Wettelijk Beheer Instrumentarium (€ -2,9 miljoen) doordat het dossier hydraulische belastingen on hold is gezet.
  - Diverse kleine mutaties binnen HWWBP Waterschapspro-jecten per saldo (€ -17,1 miljoen).
- Integraal riviermanagement € -15,4 miljoen lagere realisatie door verschillende projecten die vertraging hebben opgelopen, waaronder Rijksbijdrage Damlateraalkanaal (€ -3,2 miljoen), uitvoering Paddenpol (€ -1,5 miljoen), Zuidelijk Maasdal (€ -3,2miljoen), Lob van Gennep (€ -1,8 miljoen). Vertraging is ontstaan doordat de initiele planning anders blijkt nadat, bestuurs-overeenkomsten zijn getekend en op basis van actuelere informatie het kasritme wordt gewijzigd. Of vertraging is ontstaan doordat samenwerking met verschillende betrokken partijen voor een bestuursovereenkomst vertraging oploopt. Ook is de besteding van middelen vanuit de programmeernota Deltafonds (€ 4,7 miljoen) vertraagd en tot slot zijn er diverse kleinere mutaties van € 1,0 miljoen.
- Rivierverruiming Rijn (= IJsselpoort) en Maas € -10,4 miljoen. De lagere realisatie voor IJsselpoort (€ -2,1 miljoen) is als gevolg van gebrek aan capaciteit met als gevolg langere doorlooptijd van de

planfase dan voorzien en realisatiefase ook vertraagd is. Voor Rivierverruiming Maas is de lagere realisatie voornamelijk veroorzaakt door project Oeffelt vertraagd, door vertraging bij het tekenen van de bestuursovereenkomst waarin ook het project naar toekomstige jaren is verschoven.
- Diverse kleinere mutaties per saldo €-14,3 miljoen.

4. De per saldo lagere realisatie op studie- en onderzoekskosten (€ -13,7 miljoen) is het gevolg van:
   - Hogere uitgaven voor het uitvoeren van het onderzoeksprogramma 2024 voor de water en bodemopgaven (€ 9,9 miljoen).
     De per saldo hogere realisatie op studie- en onderzoekskosten (€ 9,9 miljoen) is het gevolg van programmamiddelen voor het uitvoeren van het onderzoeksprogramma 2024 voor de water en bodemopgaven. Dit onderzoeksprogramma wordt uitgevoerd onder Subsidieregeling Instituten voor Toegepast Onderzoek (SITO-regeling).
     De per saldo lagere uitgaven hebben met name betrekking op:
   - MIRT-onderzoeken Waterveiligheid (€ -9,9 miljoen) voornamelijk door vertraging voor de beleidstafel watoverlast en hoogwater; vertraging op de programma's voor Cybersecurity Waterveiligheid en Cyber Vitaal (€ -7,8 miljoen) door onvoldoende capaciteit vanwege de krapte op de arbeidsmarkt; diverse kleinere mutaties van per saldo € -5,9 miljoen.
5. De per saldo hogere ontvangsten (€ 18,9 miljoen) zijn met name het gevolg van de verrekening van het Bestuursakkoord Water door een aangepaste uitvoeringsplanning.

D. Toelichting op de artikelonderdelen

1.01 Grote projecten waterveiligheid
Motivering
Deze projecten, waaraan de Tweede Kamer de status van Groot Project heeft toegekend, dragen bij aan de waterveiligheid in Nederland. Voor meer achtergrondinformatie over programmering in 2024 (en verder) wordt verwezen naar het MIRT Overzicht 2024, de betreffende voortgangsrapportages en het Deltaprogramma 2024.

Producten
Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2)
Onder dit programma vallen de verbetermaatregelen die zijn voortgekomen uit de periodieke toetsing volgens de Waterwet. Uit de resultaten van de eerste (2001) en tweede (2006) toetsing op veiligheid van de primaire water keringen bleek dat een deel van deze keringen niet voldeed aan de wettelijke norm (Kamerstukken II, 2007–2008, 27 625 en 18 106, nr. 103).

Conform de Regeling Grote Projecten heeft de Tweede Kamer in 2023 de Voortgangsrapportages 23 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023 Kamerstuk 32698-79) en 24 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 32 698, nr. 82) ontvangen.

Meetbare gegevens
Het HWBP-2 bestaat uit 87 versterkingsprojecten, inclusief de Zwakke Schakels. Per 31 december 2024 voldoen 86 projecten aan de vigerende veiligheidsnorm. Het laatste HWBP-2 project, zijnde het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam, bevindt zich in de realisatiefase.

De toename van het projectbudget (€ 10,0 miljoen) is met name het gevolg van de prijsbijstelling (€ 7,0 miljoen).

Tabel 5 Projectoverzicht Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

	Kasbudget 2024			Projectbudget		Oplevering		Toelichting
Projectomschrijving	begroting 2024	realisatie	verschil	begroting 2024	huidig	begroting 2024	huidig	
Projecten Nationaal						2027	2027	
HWBP-2 Rijksprojecten	1	1	0	170	170			
HWBP-2 Waterschapsprojecten	89	54	– 35	2.640	2.650			1
Overige projectkosten (programmabureau)	1	0	– 1	49	49			
afrondingen			0					
Programma realisatie	**91**	**55**	**– 36**	**2.859**	**2.869**			
begroting (DF 1.01.01/02)	**91**	**55**	**– 36**					

Toelichting

1. De per saldo lagere realisatie op de HWBP-2 Waterschapsprojecten is met name het gevolg van de vastgestelde planning van het project Markermeerdijk en het corrigeren van het ramingsverschil (€ -35,1 miljoen).

Ruimte voor de Rivier

Op 22 januari 2019 heeft de Tweede Kamer de Groot Project Status van Ruimte voor de Rivier beëindigd. Het laatste project dat bijdraagt aan de doelstelling van de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier is het project Reevesluis. Over dit project wordt gerapporteerd via het MIRT-overzicht.

Tabel 6 Projectoverzicht Ruimte voor de rivier; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

	Kasbudget 2024			Projectbudget		Openstelling		Toelichting
Projectomschrijving	begroting 2024	realisatie	verschil	begroting 2024	huidig	begroting 2024	huidig	
Projecten Nationaal								
Ruimte voor de Rivier	0	0	0	2.246	2.246	2019	2019	
Programma realisatie	**0**	**0**	**0**	**2.246**	**2.246**			
begroting (DF 1.01.03)	**0**	**0**	**0**	**2.246**	**2.246**			

Toelichting

Afgelopen jaar zijn geen middelen besteed aan Ruimte voor de Rivier.

Maaswerken

Maaswerken is voortgekomen uit het Deltaplan Grote Rivieren dat na twee hoogwaters in de Rijn en de Maas in december 1993 en januari 1995 tot stand kwam. Belangrijkste doelstelling is het verbeteren van de bescherming van inwoners van Limburg en Noord-Brabant tegen hoogwater van de Maas.

Op 22 januari 2019 heeft de Tweede Kamer de Groot Project Status van Zandmaas en Grensmaas beëindigd. De rapportage over de voortgang en afronding van het programma vindt plaats via het MIRT overzicht. Het prioritaire deel van dit werk is in 2020 afgerond.

Projectbudget: De toename van het projectbudget (€ 5,0 miljoen) is met name het gevolg van het desalderen van extra ontvangsten bij het project Grensmaas (€ 3,7 miljoen) en de prijsbijstelling 2024 (€ 1,3 miljoen).

Tabel 7 Indicatoren Maaswerken		
Indicator	Grensmaas	Zandmaas
Hoogwaterbeschermingsprogramma	100% in 2017 (gerealiseerd)	100 % in 2016
Natuurontwikkeling	(94,9%) 1.147 ha	(100%) 427 ha
Grind	ten minste 35 miljoen ton	

Grensmaas en Zandmaas, natuurontwikkeling
De deelprogramma's Grensmaas en Zandmaas (fase I) dragen primair bij aan de hoogwaterveiligheidsdoelstelling. Daarnaast wordt met deze projecten natuur gerealiseerd die ten goede komt aan het Natuurnetwerk-Nederland (NNN).

– Grensmaas: De totale oppervlakte natuurontwikkeling in de Grensmaas is 1.208 ha. Het Ministerie van LVVN neemt hiervan thans 728 ha voor haar rekening (Kamerstukken II, 2014–2015, 18 106, nr. 230). De Minister heeft in maart 2019 aan de Tweede Kamer laten weten dat eind 2018 1.125 ha van de natuurdoelstelling Grensmaas gerealiseerd is (Kamerstukken II, 2018-2019, 18 106, nr. 247). Eind 2024 is 1.147 ha (94,9%) gerealiseerd
– Zandmaas: De natuuropgave binnen de Zandmaas is gerealiseerd. De gerealiseerde deellocaties van de Zandmaas zijn allen aan de eindbeheerders (zijnde Waterschap Limburg, gemeenten, natuurbeheerorganisaties en beheer RWS) de afgelopen jaren overgedragen.

Tabel 8 Projectoverzicht Maaswerken; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

	Kasbudget 2024			Projectbudget		Openstelling		Toelichting
Projectomschrijving	begroting 2024	realisatie	verschil	begroting 2024	huidig	begroting 2024	huidig	
Projecten Zuid-Nederland								
Grensmaas	1	4	3	116	120	2017-2027	2017-2027	
Zandmaas	1	1	0	392	392	2020	2021	
afronding	– 1		1					
Programma realisatie	**1**	**5**	**4**	**508**	**512**			
begroting (DF 1.01.04)	**1**	**5**	**4**					

Toelichting
1. De hogere realisatie bij de Maaswerken (€ 3,5 miljoen) zijn met name het gevolg van de gemaakte extra kosten bij het project Grensmaas bij het begeleiden van vastgoedzaken, kabels en leidingen en juridische begeleiding (€ 3,7 miljoen).

Maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid
De kengetallen hieronder geven informatie over de stand van zaken van maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid onder het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2), en de programma's Ruimte voor de Rivier (RvdR) en Maaswerken. Het geeft een meerjarig inzicht in de voortgang van de maatregelen van de betreffende programma's. De beleidsinspanningen van de Minister van IenW die onder Hoofdstuk XII (artikel 11) vallen richten zich op de regie op deze programma's.

Figuur 3 Maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid

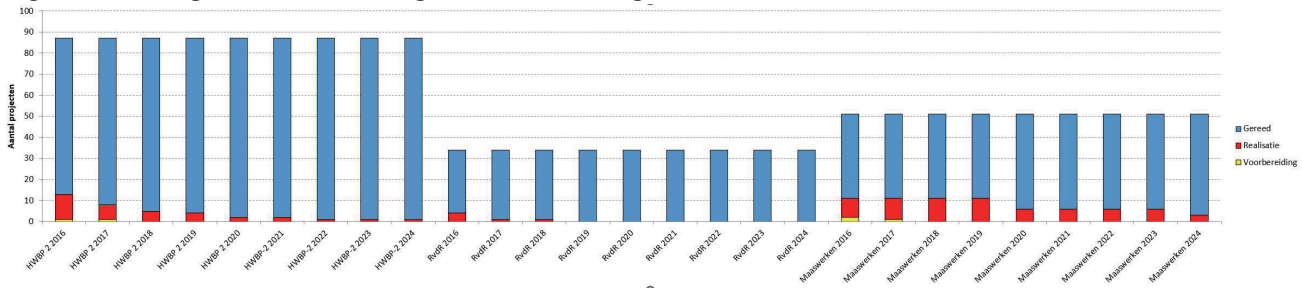

Bron: RWS2025

1.02 Ontwikkeling waterveiligheid

Motivering

Naast de grote projecten op het gebied van waterveiligheid zijn hieronder de overige aanlegprojecten beschreven.

1.02.01 Planning waterveiligheid (DGWB)

De planning waterveiligheid dient om een probleem of een initiatief met maatschappelijke meerwaarde op het gebied van waterbeheer te verkennen en daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering.

Op dit artikelonderdeel worden diverse projecten en programma's verantwoord die zich in de planningsfase bevinden.

Tabel 9 Projectoverzicht Verkenningen- en planuitwerkingsprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Project-budget		Oplevering		Toelichting
Projectomschrijving	begroting 2024	huidig	begroting 2024	huidig	
Projecten Nationaal					
Reservering areaalgroei	24	26			
Integraal Rivieren Management (IRM)	159	168	2025	2025	
Projecten Noordwest-Nederland					
EPK Planuitwerking en verkenningen Waterveiligheid	12	10			
Projecten Zuid-Nederland					
Meerkosten Rivierverruiming Rijn en Maas	223	232			
Projecten Oost-Nederland					
IJsseldelta fase 2 afronding	102	101	2024	2024	
Totaal programma planuitwerking en verkenning	**520**	**537**			
budget DF 1.02.01	**520**	**537**			

1.02.02 Aanleg waterveiligheid

Dit programma levert een bijdrage aan het voldoen aan de wettelijke normen van de primaire waterkeringen in beheer bij het Rijk en bij de waterschappen én levert een bijdrage aan het beheer van de Rijkswateren.

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)
Het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is een alliantie tussen de waterschappen en IenW. Het programma heeft als doel in 2050 alle primaire waterkeringen in Nederland op orde te hebben. Circa 90% van de primaire waterkeringen is in beheer bij de waterschappen. Het overige deel is vrijwel volledig in beheer bij het Rijk. Door de samenwerking binnen de alliantie wordt de beschikbare kennis en deskundigheid van de verschillende waterbeheerders benut.

De opgave van het HWBP volgt uit de landelijke beoordelingsronde overstromingsrisico (LBO-1), die op 1 januari 2017 van start is gegaan en in 2023 is afgerond. In 2024 is een analyse uitgevoerd om te komen tot een concretisering van de versterkingsopgave. Daaruit volgt dat de verwachte resterende opgave tot 2050 lager uitvalt: ca 1.400 km. Het HWBP kent een voortrollend karakter, waarbij jaarlijks een actualisatie van het programma plaatsvindt en er een nieuw jaar aan de programmering wordt toegevoegd. Met deze werkwijze ontstaat een adaptief programma dat in kan spelen op nieuwe ontwikkelingen.

Het HWBP is onderdeel van het Deltaprogramma met behoud van eigen besturing, organisatie en financiering.

Rivierverruiming, niet zijnde Ruimte voor de Rivier
Langs de Maas, de Rijn, de Waal en de Lek zijn projecten uitgevoerd ten behoeve van natuurontwikkeling in de uiterwaarden en om een grotere waterafvoer te kunnen opvangen, de zogeheten NURG (Nadere Uitwerking Rivieren Gebied) projecten. Het NURG-programma is uitgevoerd door de Ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Infrastructuur en Waterstaat. Inmiddels is het overgrote deel van de opgave gerealiseerd en hebben de beide ministeries bij de Herijking van de Ecologische Hoofdstructuur afspraken gemaakt over de verdeling van de restopgave. Hierin is afgesproken dat elk ministerie haar nog lopende restpunten afmaakt. Met de projecten Uiterwaardvergraving Afferdense en Deestse Waarden en Herinrichting Heesseltsche Uiterwaarden 2021 is het NURG programma voor het grootste deel afgerond. Er is nog een kleine restopgave die de verwerving en inrichting van enkele gebieden betreft. Voor de uitvoering hiervan heeft het ministerie van LVVN een opdracht verstrekt aan Staatsbosbeheer tot en met 2030.

Overige onderzoeken en kleine projecten
Onderdeel van overige onderzoeken en kleine projecten is onder andere het Project Roggenplaat. Rijkswaterstaat heeft in opdracht van de ministeries IenW en LVVN een zandsuppletie uitgevoerd om de negatieve effecten van de zandhonger in de Oosterschelde tegen te gaan. Het project is in de winter van 2019-2020 succesvol uitgevoerd met een omvang van 213 ha en 1,4 miljoen m3. Inmiddels is de monitoring gestart waarmee de suppletie zal worden geëvalueerd in 2025.

Projectbudget
1. HWBP: De verhoging van de beschikbare bedragen voor HWBP Waterschaps-, rijks-, en overige projecten, is met name het gevolg van het verlengen van de begrotingsperiode van 2037 naar 2038 en de toegekende prijsbijstelling.

2. Afsluitdijk Bestaande Spuimiddelen: De toename van het projectbudget (€ 50,0 miljoen) wordt met name veroorzaakt door een overheveling vanuit artikel 4 ten behoeve van vast onderhoud ten behoeve van de Bestaande Spuimiddelen (€ 44,5 miljoen, plus de prijsbijstelling van € 5,9 miljoen).
3. Beekdalen: De verhoging van het projectbudget betreft met name de overboeking van € 293,4 miljoen CA-gelden die op de aanvullende post Beekdalen stonden bij het ministerie van Financiën. Daarnaast is € 1,7 miljoen overgeboekt naar het BTW-Compensatiefonds en is er € 4,0 miljoen prijscompensatie toegevoegd.

Tabel 10 Projectoverzicht Realisatieprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Kasbudget 2024			Projectbudget		Openstelling		Toelichting
Projectomschrijving	begroting 2024	realisatie	verschil	begroting 2024	huidig	begroting 2024	huidig	
Projecten Nationaal								
HWBP: Rijksprojecten	34	29	– 5	736	827			1
HWBP Overige projectkosten (programmabureau)	10	11	1	180	200			1
HWBP: Waterschapsprojecten	514	453	– 61	7.552	8.045			1
Kennisprogramma Zeespiegelstijging	2	2	0	10	10			
Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium 2023	5	2	– 3	40	41			
Zandhonger Oosterschelde			0	11	11			
Landelijk Verbeterprogr. Regionale Rijksk.	4	1	– 3	10	12			
Meanderende Maas	1	0	– 1	8	9			
Projecten Noord-Nederland								
Afsluitdijk	2	1	– 1	7	7			
Afsluitdijk Bestaande Spuisluis		3		149	199			2
Projecten Oost-Nederland								
Kribverlaging Pannerdensch kanaal	2	1	– 1	32	32	2023	2023	
IJsseldelta fase 2	4	0	– 4	96	93	2021	2023	
Monitoring Langsdammen Waal		0	0	5	5			
Projecten Zuidwest-Nederland								
Overige onderzoeken en kleine projecten			0	88	88			
Dijkversterking en herstel steenbekleding			0	830	827	2023	2023	
Projecten Zuid-Nederland								
Beekdalen	10	9	– 1	34	330			3
afrondingen	1	1	0					
Programma realisatie	**589**	**513**	**– 79**	**9.788**	**10.736**			
begroting (DF 1.02.02)	**545**	**513**	**– 32**	**9.788**	**10.736**			
Overprogrammering (-)	**– 44**	**0**						

Toelichting

1. De lagere realisatie op de HWBP Rijksprojecten (€ -5,3 miljoen) wordt grotendeels veroorzaakt doordat de laatste 2 betalingstermijnen bij het project Dijk Vlieland niet meer worden betaald in 2024 en net over de jaargrens in 2025 vallen. De per saldo lagere realisatie bij de HWBP

Waterschapsprojecten (€ -61,4 miljoen) bestaat zowel uit projecten met een hogere realisatie (€ 186,8 miljoen) als projecten met een lagere realisatie (€ -248,2 miljoen). De hogere realisatie betreft de projecten:

- Kleine waterschapsprojecten < 25 miljoen (€ 12,0 miljoen) door omschakeling van lineair kasritme uit subsidiebeschikkingen naar kasritmes o.b.v. de werkelijke voortgang van de projecten.
- Zwolle (€ 37,8 miljoen) door omschakeling van lineair kasritme uit subsidiebeschikking naar kasritme o.b.v. werkelijke voortgang project en tevens meerwerk vanuit COVID en PFAS.
- Door omschakeling van lineair kasritme uit subsidiebeschikking naar kasritme o.b.v. werkelijke voortgang project. Dit speelt bij de projecten:
  - Lauwersmeer-Veerse Gat (€ 18,7 miljoen).
  - Gorinchem-Waardenburg (€ 25,7 miljoen).
  - Ravenstein (€ 15,5 miljoen).
  - Zuid-Beveland (14,5 miljoen).
  - Sterke Lekdijk (€ 11,1 miljoen).
  - Gouwzee (€ 14,1 miljoen).
  - Cuijk (€ 6,0 miljoen).
  - Lob van Gennep (€ 5,6 miljoen).
  - Streefkerk-Ameide-Fort Everdingen (€ 7,0 miljoen).
  - Rijnkade-Arnhem (€ 8,3 miljoen).
- Diverse kleine mutaties per saldo (€ 10,5 miljoen).

De lagere realisatie betreft de projecten:.

- Maasovereenkomst (€ -5,7 miljoen) door omschakeling van lineair kasritme uit subsidiebeschikking naar kasritme o.b.v. werkelijke voortgang project.
- Waterschapsprojecten (€ -29,0 miljoen) betreft het doorschuiven van de reservering.
- Zettingsvloeiingen (€ -15,0 miljoen) door langere zettingstijd steenbestorting.
- Vecht-Zuid (€ -27,0 miljoen) door actualisatie van de projectplanning.
- Neder-Betuwe (€ -40,0 miljoen) door actualisatie van de projectplanning.
- Koehool-Lauwersmeer (€ -34,2 miljoen) doordat het uitvoerende waterschap een lagere declaratie heeft ingediend.
- Den Helder-Den Oever (€ -35,5 miljoen) door actualisatie van de projectplanning.
- Spijk-Westervoort (€ -16,4 miljoen) door langere onderzoeksduur en besluitvorming over voorkeursalternatief.
- Doeveren (€ -16,6 miljoen) door een geactualiseerde uitvoeringsplanning van het Waterschap.
- Vertraging bij de Regionale Rijkskeringen (€ -3,8 miljoen) door capaciteitstekorten schuift het budget grotendeels naar 2025.
- Vertraging bij Wettelijk Beheer Instrumentarium (€ -2,9 miljoen) doordat het dossier hydraulische belastingen on hold is gezet.
- Diverse kleine mutaties binnen HWWBP Waterschapsprojecten per saldo (€ -17,1 miljoen).

1.03 Studiekosten
Motivering
Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van waterveiligheid.

Producten

Nationaal Watermodel

In 2024 is het reguliere beheer en onderhoud van het Nationale Watermodel uitgevoerd. In 2024 is het Landelijk Waterkwaliteitsinstrumentarium gebruikt voor de KRW tussenevaluatie en de jaarlijkse update van de emissieregistratie. De doorontwikkeling van het Landelijk Waterkwaliteit Modelinstrumentarium (o.a. toevoeging van regionale hydrologische informatie) is in 2024 volgens planning doorgegaan. Eind 2024 is geconstateerd dat de geplande eindoplevering (eind 2025) zal vertragen met drie tot zes maanden omdat oplevering van het Landelijk Hydrologisch Model 4.3 meer tijd vergt. In 2024 is het plan van aanpak voor het beheer en onderhoudsplan voor het Nationaal Hydrologisch Instrumentarium opgesteld.

Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie

Binnen het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) werken alle overheden en hun stakeholders in 45 werkregio's met elkaar samen aan het doel om Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust te hebben ingericht. Zij doen dit aan de hand van de zeven ambities van DPRA (o.a. stresstesten uitvoeren, dialogen, uitvoeringsagenda's, voorbereid zijn op weersextremen). In 2024 is de tweede DPRA-cyclus gestart. Om tot een krachtige start van deze cyclus te komen is in 2024 een doelensystematiek ontwikkeld die regio's helpt om de klimaatadaptatie opgave voor hun gebied concreet te maken. Dit moet ook aanknopingspunten geven voor structurele financiering en de benodigde monitoring van de voortgang van klimaatadaptatie. Verder zijn de uitgangspunten voor het uitvoeren van de tweede ronde stresstesten geüniformeerd en geactualiseerd op basis van de laatste KNMI'23 scenario's en wordt gewerkt aan een nieuwe meer gedetailleerde handreiking voor het voeren van dialogen op het juiste schaalniveau. Tot slot zijn er een groot aantal bijeenkomsten georganiseerd om kennis te delen en het netwerk van ruimtelijke adaptatie verder te versterken.

IJsselmeergebied

Samen met de partners in het platform IJsselmeergebied zijn activiteiten uitgevoerd, onder meer voor het Deltaprogramma IJsselmeergebied. Gewerkt is aan het in kaart brengen van de mogelijke strategieën en opties voor herijking van het Deltaprogramma IJsselmeergebied.

Missiegedreven innovatiebeleid

Het ministerie van IenW werkt in het missiegedreven innovatiebeleid, samen met de ministeries van LVVN en VWS en de betrokken topsectoren, aan de kennis en innovatie agenda voor het thema Landbouw, Water, Voedsel (KIA LWV). Het aantal samenwerkingsprojecten liep de afgelopen jaren terug. Daarom is in 2024 de IenW deelname aan de gezamenlijke PPS-call voor deze agenda geëvalueerd. Het onderzoeksbureau adviseerde om als IenW meer richting mee te geven aan de gewenste innovatieontwikkeling. IenW heeft hierop de TKI's opdracht gegeven een verkenning uit te voeren voor mogelijke innovatieprojecten rondom waterbesparing bij de industrie en klimaatadaptieve binnenvaartlogistiek. Deze onderwerpen sluiten aan bij actueel IenW-beleid, bieden kansen voor het toekomstig verdienvermogen van Nederland en maken onderdeel uit van de opgaven uit de KIA LWV. In 2024 is tevens besloten het publiek-private innovatieproject voor de monitoring en verwijdering van PFAS uit water te cofinancieren.

Water4All - Water Security for the Planet
IenW participeert in het Europese onderzoeksprogramma Water4All «watersecurity for the planet». Met dit programma coördineren de lidstaten en de Europese Commissie gezamenlijk onderzoek rond integraal waterbeleid. In 2024 is onder andere onderzoek gestart op het gebied van aquatische ecosysteemdiensten.

Integraal Riviermanagement / Ruimte voor de Rivier 2.0
In 2024 heeft het Ontwerp Programma onder de Omgevingswet Integraal Riviermanagement (POW IRM) ter visie gelegen en is het programma Ruimte voor de Rivier 2.0 van start gegaan. Het kabinet zet met dit programma in op een rivierengebied dat klaar is voor de toekomst. Dit programma richt zich, in tegenstelling tot het eerdere programma Ruimte voor de Rivier, zowel op hoogwater als op laagwater. Hierbij gaat het om vijf rivierfuncties veilige waterafvoer, scheepvaart, zoetwatervoorziening, natuur en ecologische waterkwaliteit en ruimtelijke economie.

De extremen van nu worden het normaal van de toekomst. Om te zorgen dat de nodige maatregelen op tijd worden uitgevoerd, zijn binnen afzienbare tijd keuzes nodig. Dat geldt voor de ruimte die de rivier nodig heeft voor waterafvoer en natuur, maar ook voor het herstel van de rivierbodem voor het verbeteren van de bevaarbaarheid en de zoetwaterverdeling. In 2024 is gestart met de voorbereiding van deze besluiten die in 2026 moeten worden genomen.

Bij verschillende projecten die gericht zijn op het geven van ruimte aan de rivier zijn in 2024 stappen gezet naar de uitvoering. Zo zijn voor de projecten Arcen en Meanderende Maas realisatieovereenkomsten getekend in 2024. Zo zorgt IenW samen met medeoverheden voor een toekomstbestendig rivierengebied.

Programma Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium (BOI) 2023
Het programma BOI2023 bouwt voort op het WBI2017, het Ontwerp Instrumentarium (OI) 2014 en de bestaande Technische Leidraden en voegt hier nieuw ontwikkelde kennis en functionaliteit aan toe zodat het instrumentarium aansluit op de actuele kennis en de ervaringen die in de eerste beoordelingsronde (2017-2023) zijn opgedaan. In 2024 is gewerkt aan voorbereiding van de nieuwe hydraulische belastingen die in de periode 2025-2026 opgeleverd zullen worden. Verder is gewerkt aan de contouren van een vernieuwd BOI-programma om te komen tot instrumenten die nog beter aansluiten bij de behoeften van de gebruikers. Dit wordt in 2025 in samenwerking met de gebruikers en (kennis)partners in het veld verder ingevuld.

Lange termijn ambitie / Kennisprogramma Waterveiligheid
Er worden langjarige activiteiten (onderzoek) uitgevoerd om een solide kennisbasis te ontwikkelen. De kennis over waterveiligheid wordt hiermee op het vereiste niveau gehouden, zodat sprake is van actueel, effectief en uitvoerbaar waterveiligheidsbeleid.

In 2024 is met name gewerkt aan onderzoeken die bijdragen aan het bepalen van een reële overstromingskans en de implementatie van overstromingskansbenadering, door o.a.:
– Beschouwen van de keten van gebeurtenissen die leidt tot overstroming (faalpaden)
– Integrale beschouwing van de hydraulische belasting en sterkte

– Identificatie en omgaan met de relevantie van mechanismen en onzekerheden
– Omgang met voorlanden

Kennisprogramma Zeespiegelstijging
In het Kennisprogramma Zeespiegelstijging wordt onderzoek gedaan naar de effecten van zeespiegelstijging en de handelingsperspectieven voor de korte en de lange termijn. Het KNMI voert onder andere modelstudies uit naar versnelde smelt van Antarctica, omdat deze bepalend zal zijn voor de snelheid van zeespiegelstijging in de toekomst.

In aanvulling op de Tussenbalans van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging (Kamerstukken II, 2023/24, 36410-J-5), is in maart 2024 het rapport 'Ruimte voor zeespiegelstijging' aangeboden aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II, 2024/25, 36 410 J, nr. 9). Hierin zijn de bevindingen van drie verschillende consortia gerapporteerd, die onderzochten op welke alternatieve wijze Nederland zou kunnen omgaan met een zeespiegelstijging van 2 tot 5 meter. Hieruit blijkt dat, hoewel het gaat om een erg grote opgave met veel impact, er verschillende denkrichtingen technisch haalbaar zijn. Er wordt gewerkt aan het bij elkaar brengen van alle resultaten in zogenaamde 'adaptatiepaden' die inzicht bieden in momenten waarop specifieke besluiten nodig zijn en de keuzes die dan gemaakt kunnen worden. Dergelijke besluiten zijn nu nog niet aan de orde. In het voorjaar van 2026 volgt de eindrapportage.

Cyberweerbaarheid in de watersector
Om de digitale weerbaarheid in de watersector te verhogen is in 2020 het uitvoeringsprogramma «Versterken cyberweerbaarheid in de Watersector» gestart. Partijen in de watersector werken onder regie van het Ministerie van IenW in dit programma samen aan projecten die met name gericht zijn op operationele technologie (OT).

De activiteiten in het programma geven onder andere invulling aan de Nederlandse Cybersecurity Strategie (NLCS). Afgesproken is om de projectmatige aanpak voort te zetten en instrumenten te ontwikkelen die de watersector helpen om voorbereid te zijn aanvullende maatregelen die worden gesteld in de Cyberbeveiligingswet. In 2024 is een aantal activiteiten opgestart of hernieuwd. De opgestarte activiteiten zijn merendeels gedreven door wetgeving of doorontwikkeling van eerdere trajecten, waarbij voortgebouwd wordt op kennis en ervaring uit deze trajecten.
De roadmap voor de drinkwatersector op het gebied van monitoring en detectie heeft geresulteerd in een traject met de drinkwaterbedrijven waarin samenwerken en samen leren op het thema monitoring en detectie invulling heeft gekregen. Het project voor het analyseren van ketenrisico's voor het hoofd- en regionale watersysteem liep in 2024 door.

Trainen en oefenen blijft een belangrijke pijler onder het continu weerbaarder maken van de sector. Om die reden is het traject rondom Red Team / Blue team trainingen gericht op OT in 2024 opnieuw opgestart. Normering van maatregelen is van belang om effectief maatregelen te kunnen nemen. Ook hier is binnen het programma aandacht aan besteed in 2024. Tot slot is het cybersecurity dreigingsscenario traject voor het proces keren en beheren afgerond.

Cybersecurity vitaal
Vanuit het Actieprogramma 'Verbeteren weerbaarheid van het vitale proces keren en beheren waterkwantiteit' zijn in 2024 verschillende projectmatige activiteiten uitgevoerd die bijdragen aan het verbeteren van de weerbaarheid van dat proces. Gezamenlijk met de vitale aanbieders is onder meer gekeken naar het synchroniseren van de methodiek om kritieke infrastructuur te identificeren en is nader onderzoek gestart naar de positie actoren in het vitale proces.

De implementatie van de Critical Entities Resilience directive (CER) en de Network and Information systems Security 2 richtlijn (NIS2) wordt binnen IenW projectmatig getrokken door het projectteam Versterkte Aanpak Vitaal CER NIS2. Binnen deze projectstructuur wordt, vanuit de diversie IenW directies, input geleverd op de concept wetteksten die worden ontwikkeld door het ministerie van Justitie en Veiligheid die de EU richtlijnen omzet in Nederlandse wetgeving. Daarnaast wordt binnen het projectteam nagedacht over de financiële consequenties van de richtlijnen op de sectoren en het ministerie zelf en het toezicht dat moet plaatsvinden. De implementatietermijn loopt nog door t/m begin 2025.

1.09 Ontvangsten
Ontvangsten waterschapsprojecten
Conform de Spoedwet (Stb. 2011, 302) dragen de waterschappen vanaf 2011 € 81 miljoen per jaar bij aan het HWBP. Deze bijdrage van de waterschappen is conform het regeerakkoord Rutte I en het Bestuursakkoord Water aangevuld tot € 131 miljoen in 2014 en tot € 181 miljoen structureel vanaf 2015 (inclusief projectgebonden aandeel, prijspeil 2010). Deze bijdrage wordt geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het ministerie van Financiën. Voor 2024 komt dit bedrag uit op ongeveer € 232 miljoen (inclusief projectgebonden aandeel). De middelen van de waterschappen worden eerst ingezet voor de waterschapsprojecten van het HWBP-2 en vervolgens voor de waterschapsprojecten van het HWBP. Het in 2013 door de Tweede en Eerste Kamer aangenomen wetsvoorstel Wijziging van de Waterwet (doelmatigheid en bekostiging hoogwaterbescherming) (Kamerstukken II, 2012-2013, 33 465, nr. 3) is per 1 januari 2014 in werking getreden. De wet regelt dat het Rijk en de waterschappen elk de helft van de bijdrage aan het HWBP betalen.

4.2 Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op het gebied van zoetwatervoorziening is het beleid gericht op een duurzame zoetwatervoorziening die economisch doelmatig is. De uitvoering is gericht op het zoveel mogelijk voorkomen van tekorten. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van overheden en gebruikers. Het Ministerie van IenW werkt samen met deze partijen in het Deltaprogramma Zoetwater. De maatregelen die in uitvoering worden genomen staan in het Deltaplan Zoetwater.

In periodes van ernstig watertekort (in droge zomers) wordt water verdeeld op basis van een verdringingsreeks.

Op dit artikel worden de producten op het gebied van zoetwatervoorziening verantwoord. De waterkwaliteit maatregelen in het hoofdwatersysteem die niet verbonden zijn aan waterveiligheid en zoetwatervoorziening worden op artikel 7 van het Deltafonds verantwoord.

Dit artikel is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal waterbeleid) op de begroting van hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van de uitvoering

Tabel 11 Budgettaire gevolgen van de uitvoering artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening (bedragen x € 1.000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil	
	2020	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2024**	**2024**	
Verplichtingen	**31.038**	**37.281**	**128.731**	**127.234**	**59.616**	**116.987**	**– 57.371**	1
Uitgaven	**15.802**	**35.173**	**71.465**	**114.664**	**70.429**	**105.207**	**– 34.778**	
2.02 Ontwikkeling zoetwatervoorziening	**14.268**	**33.224**	**69.590**	**112.883**	**67.909**	**101.487**	**– 33.578**	2
2.02.01 Planning zoetwatervoorziening	0	0	0	0	0	0	0	
2.02.02 Aanleg zoetwatervoorziening	14.268	33.224	69.590	112.883	67.909	101.487	– 33.578	
2.03 Studiekosten	**1.534**	**1.949**	**1.874**	**1.781**	**2.520**	**3.720**	**– 1.200**	
2.03.01 Studie en onderzoekskosten Deltaprogramma	1.534	1.949	1.874	1.781	2.520	3.720	– 1.200	
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	0	0	0	802	553	0	802	
2.09 Ontvangsten investering in waterkwantiteit en zoetwatervoorzieningen	**1.500**	**92**	**0**	**114**	**112**	**0**	**112**	

C. Toelichting op de budgettaire gevolgen van de uitvoering

Onderstaand wordt op het niveau van artikelonderdeel, de verplichtingen en ontvangsten een toelichting gegeven op de verschillen (de mutaties) tussen de begroting en de realisatie. Zie voor de gehanteerde norm de toelichting ‘normering jaarverslag’ zoals opgenomen in de leeswijzer.

1. De lagere realisatie in de verplichtingen betreft met name vertraging op het deltaplan Zoetwater, waarbij sprake is van capaciteits issues bij RWS en de aanvragers, waardoor aanvragen vertraagd worden ingediend (€ -37,2 miljoen). Daarnaast is voor de impulsregeling Klimaatadaptatie € 9,6 miljoen doogeschoven uit 2023, is € -7,8 miljoen overgeboekt naar het BTW-compensatiefonds en is in totaal € -21 miljoen aan resterende middelen teruggevallen aan de investeringsruimte. Diverse kleine mutaties per saldo (€ -1,0 miljoen).
2. De lagere realisatie op de uitgaven het onderdeel Ontwikkeling Zoetwatervoorziening heeft betrekking op de bij de verplichtingen genoemde oorzaken bij het deltaplan Zoetwater (€ -11,4 miljoen) en de impulsregeling Klimaatadaptatie (€ -20,1 miljoen). Daarnaast was sprake van diverse kleinere mutaties van per saldo € -2,1 miljoen.

D. Toelichting op de artikelonderdelen

2.01 Ontwikkeling waterkwantiteit
Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met een maatschappelijke meerwaarde te verkennen en om daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering.

Dit artikelonderdeel geeft inzicht in de stand van zaken van diverse projecten en programma's op het gebied van zoetwatervoorziening die zich in de fasen van voorbereiding tot realisatie bevinden.

Er zijn momenteel geen projecten verantwoord.

2.02 Overige waterinvesteringen Zoetwatervoorziening
Motivering
Het betreft projecten die de zoetwatervoorziening bevorderen en de kwaliteit waarborgen. Dit zijn maatregelen en voorzieningen van nationaal belang ter voorkoming, en waar nodig beperking van, waterschaarste en ter bescherming of verbetering van de chemische of ecologische kwaliteit van watersystemen, voor zover deze onderdeel uitmaken van opgaven op het gebied van zoetwatervoorziening.

Producten
Realisatieprogramma Zoetwatervoorziening
Deltaplan Zoetwater 2015-2021 (fase 1)
De meeste maatregelen uit de eerste fase van het Deltaplan Zoetwater (2015-2021), met een omvang van € 400 miljoen, waarvan € 150 miljoen uit het Deltafonds, zijn t/m 2023 afgerond. Ca. 80% van het budget is benut. Vier grote complexe maatregelen voor het Hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem hebben nog een doorloop t/m 2025. De versterking van de Friese IJsselmeerkust n.a.v. het aanpassen van het peilbeheer van het IJsselmeer is nu voortvarend in uitvoering. Het project aanvoerdeel Noordervaart is opnieuw vertraagd en nog niet gestart. Dit project heeft medio 2023 extra budget gekregen; de eerste aanbesteding is door de rechter begin 2024 teniet gedaan.

In 2024 zijn twee grote programma's ter bevordering van de zoetwatervoorziening in de zoetwaterregio's Oost en Zuid Nederland uit Fase 1 ter waarde totaal € 303 miljoen (waarvan € 60 miljoen Deltafonds) afgerond. Het laatste gerealiseerde project van dit programma betrof het beekherstel van de Boven Mark. Ook de Optimalisatie watervoorziening Brielse Meer stap 1 is afgerond. Dit is een belangrijk project voor de West Nederland en de industrie in de Europoort. Tevens zijn de projecten Slim Watermanagement Fase 1 en Sturen op Zout (totaal € 6 miljoen Deltafonds) ook in 2024 afgerond, waardoor RWS en de regio's beter kunnen sturen tijdens droogte en lage afvoeren.

Deltaplan Zoetwater fase 2 (2022-2027)
De zoetwaterregio's en Rijkswaterstaat voeren momenteel het maatregelenpakket afgesproken in het Deltaplan Zoetwater fase 2 (2022-2027) uit. Dit maatregelenpakket omvangt 150 maatregelen ter waarde van circa € 800 miljoen, waarvan circa € 250 miljoen vanuit het Deltafonds en circa € 550 miljoen vanuit de zoetwaterregio's komt. Circa 69% (€ 173 miljoen) van de (co)financiering van de Deltafonds is t/m 2024 verplicht. Meeste maatregelen zijn in uitvoering en dus niet hier als behaalde mijlpaal te noemen. Voorbeelden hiervan zijn o.a. implementatie

Slim Watermanagement Fase 2, strategie klimaatbestendige zoetwatervoorziening Hoogwatersysteem, water vasthouden projecten in Oost en Zuidoost Nederland en Zeeland, aanvoer vergroten in West NL en Rivierengebied en pilots zuinig watergebruik. De verkenning naar antiverziltingsmaatregelen bij de sluizencomplex Den Oever (Afsluitdijk) is in 2024 afgerond, in 2025 wordt de realisatie gestart en naar verwachting in 2029 afgerond.

De investeringen worden gedaan door het Rijk (Deltafonds), water schappen, provincies, gemeenten, drinkwaterbedrijven, en de water gebruikers. Maatregelen in het hoofdwatersysteem worden volledig bekostigd uit het Deltafonds. Regionale maatregelen worden voor 75% door de regio bekostigd; maximaal 25% van de kosten wordt uit het Deltafonds vergoed. Bovenregionale maatregelen en innovatieve maatregelen kunnen in aanmerking komen voor een maximale bijdrage van 50% uit het Deltafonds.

Tijdelijke Impulsregeling Klimaatdaptatie
Zoals afgesproken in het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie heeft IenW een tijdelijke Impulsregeling Klimaatadaptatie uitgewerkt waarvoor via het Deltafonds €200 miljoen beschikbaar is gesteld. Deze regeling is vanaf 1 januari 2021 t/m 31 december 2023 voor 45 werkregio's opengesteld, met als doel de uitvoering van klimaatadaptatiemaatregelen door decentrale overheden te versnellen. Alle werkregio's hebben aanvragen ingediend waarbij is voldaan aan de afgesproken co-financiering (1/3 deel rijk, 2/3 deel andere overheden). Begin 2024 zijn de laatste aanvragen uit 2023 beoordeeld en zijn toekenningsbeschikkingen afgegeven. Het beschikbare rijksbudget is daarmee vrijwel geheel benut. Klimaatadaptatie maatregelen kunnen worden uitgevoerd tot eind 2027. Eind 2024 is een evaluatie naar de Impulsregeling Klimaatadaptatie gestart (als onderdeel van de evaluatie van de wijziging van de Waterwet uit 2020). Dit onderzoek geeft antwoord op de vraag of de wetswijziging en de Impulsregeling Klimaatadaptatie het resultaat hebben opgeleverd dat de ondertekenaars van het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie in 2020 voor ogen hadden. Het evaluatieonderzoek wordt conform afspraak voor 1 juli 2025 aangeboden aan de Kamer.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen
Deltaplan Zoetwater fase 2
De ophoging van het budget heeft betrekking toekenning van prijsindexatie (€ 6,0 miljoen) en de toevoeging van middelen vanuit Zoeterwater fase 1 (€ 6,3 miljoen).

Impulsregeling ruimtelijke adaptatie
Het projectbudget is met € 41 miljoen neerwaarts bijgesteld doordat € 19,7 miljoen is afgedragen aan het BTW-compensatiefonds en € 21 miljoen niet benodigde middelen voor indexering is teruggevallen aan de investeringsruimte.

Tabel 12 Projectoverzicht realisatieprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Kasbudget 2024			Projectbudget		Openstelling		Toelichting
Projectomschrijving	begroting 2024	realisatie	verschil	begroting 2024	huidig	begroting 2024	huidig	
Projecten Nationaal								
Deltaplan zoetwater fase 1	10	9	– 1	85	83			
Deltaplan zoetwater fase 2	30	18	– 12	245	258			1
Impuls ruimtelijke adaptie	60	40	– 20	209	168			2
Waterbewust leven					7			3
Projecten Zuidwest-Nederland								
Ecologische Maatr. Markermeer			0	10	10	2021/2022	2021/2022	
Besluit Beheer Haringvlietsluizen	1	1	0	84	85	2018/2029	2018/2029	
afrondingen			0					
Programma realisatie	**101**	**68**	**– 33**	**633**	**611**			
begroting (DF 2.02.02)	**101**	**68**	**– 33**					

Toelichting

1. De lagere kasrealisatie betreft met name vertragingen in het kasritme op het Deltaplan fase 2 (€ -14,4 miljoen). Daarnaast is vanuit fase 1 in 2024 € 2,5 miljoen budget overgeheveld naar fase 2.
2. De lagere realisatie op de Impuls ruimtelijke adaptatie betreft met name de teruggave aan de investeringsruimte van € 21 miljoen niet benodigde indexering. Daarnaast was € 9,6 miljoen doorgeschoven vanuit 2023 en heeft een overboeking van € -7,8 miljoen naar het BTW-compensatiefonds plaatsgevonden.
3. De toename van het budget betreft met name de toevoeging van middelen voor de publiekscampagne Waterbewust leven.

Verkenningen- en Planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met een maatschappelijke meerwaarde te verkennen en om daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering. Dit artikelonderdeel geeft inzicht in de stand van zaken van diverse projecten en programma's op het gebied van zoetwatervoorziening die zich in de fasen van voorbereiding tot realisatie bevinden.

Er worden op dit artikelonderdeel nu geen projecten verantwoord.

2.03 Studiekosten

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma en de overige studiekosten op het gebied van zoetwatervoorziening.

Producten

In 2024 zijn diverse opdrachten en ondersteunende onderzoeken geïnitieerd op het gebied van zoetwatervoorziening.

4.3 Artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de producten op het gebied van instandhouding verantwoord. Dit betreft het watermanagement, het regulier beheer en onderhoud en vervanging en renovatie. Doel hierbij is het duurzaam op orde houden van het watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, zodat Nederland droge voeten heeft.

Dit artikel is gerelateerd aan beleidsartikel 11 Integraal Waterbeleid op de Begroting hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van de uitvoering

Tabel 13 Budgettaire gevolgen van de uitvoering artikel 3 Exploitatie, onderhoud en vernieuwing (bedragen x € 1.000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil	
	2020	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2024**	**2024**	
Verplichtingen	**138.955**	**222.293**	**268.281**	**330.693**	**368.610**	**322.573**	**46.037**	1
Uitgaven	**143.892**	**229.412**	**261.437**	**338.169**	**327.216**	**312.524**	**14.692**	
3.01 Exploitatie	**7.458**	**7.809**	**8.028**	**7.304**	**8.186**	**7.594**	**592**	
3.01.01 Exploitatie watermanagement	7.458	7.809	8.028	7.304	8.186	7.594	592	
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	*7.458*	*7.809*	*8.028*	*7.304*	*8.186*	*7.594*	*592*	
3.02 Onderhoud en vernieuwing	**136.434**	**221.603**	**253.409**	**330.865**	**319.030**	**304.930**	**14.100**	2
3.02.01 Onderhoud waterveiligheid	91.761	177.644	144.350	224.046	273.582	265.565	8.017	
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	*91.761*	*177.644*	*144.350*	*224.046*	*273.582*	*265.565*	*8.017*	
3.02.02 Onderhoud zoetwatervoorziening	29.190	34.797	99.251	87.700	32.284	21.701	10.583	
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	*29.190*	*34.797*	*99.251*	*87.700*	*32.284*	*21.701*	*10.583*	
3.02.03 Vernieuwing	15.483	9.162	9.808	19.119	13.164	17.664	– 4.500	
3.09 Ontvangsten	**0**	**0**	**4.714**	**0**	**0**	**0**	**0**	

C. Toelichting op de budgettaire gevolgen van de uitvoering

Onderstaand wordt op het niveau van artikelonderdeel, de verplichtingen en ontvangsten een toelichting gegeven op de verschillen (de mutaties) tussen de begroting en de realisatie. Zie voor de gehanteerde norm de toelichting 'normering jaarverslag' zoals opgenomen in de leeswijzer.

1. De per saldo hogere verplichtingen (€ 46,0 miljoen) is het gevolg van:
   - Ophoging van het budget op vernieuwing voor de aanbesteding van de renovatie Krammersluizen (€ 31,1 miljoen);
   - Bijdrage van het ministerie van Economische Zaken (EZ) aan het programma Windenergie op zee (€ 11,5 miljoen);
   - Prijsbijstelling 2024 (€ 8,9 miljoen);
   - Het restant betreft kleinere mutaties (€ -5,5 miljoen).
2. De hogere realisatie op onderhoud en vernieuwing (€ 14,1 miljoen) is het gevolg van:
   - De bijdrage van het ministerie van Economische Zaken (EZ) aan het programma Windenergie op zee (€ 11,5 miljoen);
   - De lagere realisatie op vernieuwing is met name het gevolg van het aanpassen van het kasritme door vertraging in planstudies en het later uitvoeren van ingenieursdiensten bij Vervanging Stuwen Maas(€ -4,7 miljoen)
   - Loon- en prijsbijstelling 2024 (€ 9,1 miljoen);

- Diverse kleinere mutaties per saldo € -1,8 miljoen.

D. Toelichting op de artikelonderdelen

3.01 Exploitatie
Motivering
Met exploitatie streeft IenW naar:
– Het goed voorbereid zijn op crisissituaties door te zorgen voor een robuuste informatievoorziening;
– Het reguleren van de hoeveelheid water in het hoofdwatersysteem onder normale omstandigheden en bij zowel (extreem) hoogwater als laagwater;
– Een duurzaam watersysteem, met zowel een goede chemische als ecologische kwaliteit, dat voorziet in de beschikbaarheid van voldoende water van goede kwaliteit voor de gebruiker.

Producten
Over exploitatie worden de volgende activiteiten uitgevoerd:
– Monitoring waterstanden, waterkwaliteit en informatievoorziening;
– Crisisbeheersing en -preventie;
– Regulering gebruik door vergunningverlening en handhaving;
– Het nakomen van bestuurlijke afspraken waterverdeling en gebruik (onder andere in waterakkoorden);
– Regulering waterverdeling (operationele modellen actualiseren en toepassen, bediening (stormvloed)keringen, stuwen, gemalen en spuien).

De activiteiten die door RWS centraal worden uitgevoerd, worden gefinancierd uit de budgetten voor netwerkgebonden kosten. Deze staan op artikel 5.

De doelstellingen voor het waterkwantiteitsbeheer van de Rijkswateren zijn:
– Het op orde brengen en houden van de samenhang tussen het regionaal- en het hoofdwatersysteem, zodat zowel wateroverlast als watertekort wordt bestreden;
– Het kunnen beschikken over voldoende water in de Rijkswateren, zodat kan worden voldaan aan de behoeften die voortvloeien uit de gebruiksfuncties.

Daarnaast is zorg gedragen voor een adequate informatievoorziening over de reguliere waterkwantiteit en waterkwaliteit. Dit houdt de vergaring en beschikbaarstelling in van interne en externe informatie over het water systeem. Het gaat daarbij om de dagelijkse informatie voor de verschillende gebruikers (waaronder scheepvaart, drinkwaterbedrijven, zwemwaterkwaliteit/provincies en recreatie) en om berichtgeving bij uitzonderlijke situaties over hoog- en laagwater, naderende stormvloeden, verontreinigingen en ijsvorming.

3.01.01 Exploitatie Watermanagement

Tabel 14 Omvang Areaal

Areaal watermanagement:						
Omvang Areaal	Areaaleenheid	2021	2022	2023	Realisatie 2024	Begroting 2024
Watermanagement	km2 water	90.187	90.219	90.213	90.132	90.216

Bron: Rijkswaterstaat, 2025

Toelichting
In 2024 is een kleine toename gerealiseerd door de verruiming van de Twentekanalen (fase 2) en de Overnachtingshaven bij Lobith. Deze stonden oorspronkelijk voor 2023 gepland. Daarnaast is er een grote afname geweest, met name door aanpassingen in de Ooster- en Westerschelde. Hier zijn de kwelders en schorren groter geworden, waardoor het wateroppervlak is afgenomen. Ook heeft er een nieuwe inventarisatie plaatsgevonden van de gehele IJssel met bijbehorende uiterwaarden. Dit heeft geresulteerd in een afname van het wateroppervlak.

Tabel 15 Indicatoren Watermanagement

Prestaties watermanagement

Indicatoren	2021	2022	2023	Realisatie 2024	Streefwaarde 2024	toelichting
RWS verstrekt informatie binnen afgesproken termijn en van voldoende kwaliteit bij maatschappelijk vitale processen.	96%	100%	99%	96%	95%	1
Waterhuishouding op orde in alle peilgereguleerde gebieden	100%	75%	100%	100%	100%	2

Bron: Rijkswaterstaat, 2025

Toelichting
De indicatoren voor de uitvoering van de RWS-taken op het gebied van watermanagement zijn geënt op het leveren van snelle en betrouwbare informatie en op het handhaven van de afgesproken peilen, voldoende wateraan en -afvoer en bestrijden verzilting.

1. De eerste indicator betreft de informatievoorziening voor maatschappelijk vitale processen ten tijde van hoogwater, ijsgang of calamiteuze lozingen. RWS verstrekt dan informatie binnen afgesproken termijn en van voldoende kwaliteit over ijsberichtgeving, berichtgeving over hoogwater, stormvloed en berichten over verontreinigingen. De informatievoorziening voldeed in 2024 aan de norm.
2. De streefwaarde voor 'Waterhuishouding op orde' is gesteld op 100%, die gerealiseerd wordt als alle vier onderliggende indicatoren voldoen aan de prestatieafspraak. De PIN meet of afspraken die zijn vastgelegd in waterakkoorden en peilbesluiten voldoende worden gerealiseerd. In 2024 zijn de streefwaarden van alle vier onderliggende indicatoren gehaald.

Ten aanzien van de indicator is nog het volgende op te merken:

- Door een aanvaring met een vrachtschip tegen stuw Borgharen bij Maastricht op 12 oktober 2024, kon Rijkswaterstaat een deel van de stuw niet sluiten. Een van de gevolgen was een kortdurende daling van de waterstand in de Maas tussen België en Borgharen.

- Het is in de periode augustus tot en met oktober 2024 enkele malen voorgekomen dat vijf van de zes pompen van gemaal IJmuiden niet binnen de gestelde tijd beschikbaar waren bij een significante neerslagverwachting. Het leidde niet tot peiloverschrijdingen.

3.02 Onderhoud en vernieuwing
Motivering
Onderhoud en vernieuwing omvat waterveiligheid (bescherming tegen overstromen door hoogwater) en de zoetwatervoorziening. Het is gericht op het zodanig in conditie houden van het hoofdwatersysteem dat de primaire functie voor zowel waterveiligheid als voor de zoetwatervoorziening wordt vervuld.

Producten
De activiteiten die door RWS centraal worden uitgevoerd, worden gefinancierd uit de budgetten voor netwerkgebonden kosten. Deze staan op artikel 5.

Uitgesteld en achterstallig onderhoud
Conform toezegging aan de Tweede Kamer wordt in het jaarverslag aangegeven wat de omvang van het uitgesteld en (eventueel) achterstallig onderhoud aan het einde van het jaar was.

Voor het Hoofdwatersysteem bedroeg het uitgesteld onderhoud per 31 december 2024 € 270 miljoen, daarvan was € 30 miljoen achterstallig. Ten opzichte van 2023 is het achterstallig onderhoud met € 14 miljoen toegenomen

Voor een overzicht van het uitgesteld en achterstallig onderhoud op alle RWS-netwerken, wordt u verwezen naar de bijlage 1 «Instandhouding netwerken Rijkswaterstaat» bij dit Jaarverslag

Meetbare gegevens

Tabel 16 Uitgesteld en achterstallig onderhoud Hoofdwatersystemen (bedragen x € 1 miljoen)

	2020		2021		2022		2023		2024	
	Volume uitgesteld onderhoud	Waarvan achterstallig	Volume uitgesteld onderhoud	Waarvan achterstallig	Volume uitgesteld onderhoud	Waarvan achterstallig	Volume uitgesteld onderhoud	Waarvan achterstallig	Volume uitgesteld onderhoud	Waarvan achterstallig
Hoofdwatersysteem	159	1	190	3	249	16	260	30	270	25

Bron: Rijkswaterstaat, 2025

3.02.01 Onderhoud Waterveiligheid
Binnen waterveiligheid wordt onderscheid gemaakt tussen:
1. Kustlijnhandhaving (conform de herziene basiskustlijn 2017).
2. Beheer en onderhoud Rijkswaterkeringen en stormvloedkeringen (conform de Waterwet).
3. Beheer en onderhoud uiterwaarden.

RWS heeft de wettelijke zorg voor de primaire waterkeringen en de stormvloedkeringen, die in beheer zijn bij het Rijk, en voor de handhaving van de basiskustlijn. De handhaving van de basiskustlijn gaat afslag van strand en duinen tegen (veiligheid) en houdt Nederland (het strand) op zijn plaats. Het zijn voornamelijk de waterschappen die de primaire waterkeringen (dijken en duinen) beheren, ook die langs de Nederlandse kustlijn. Er wordt hier alleen gerapporteerd over het areaal dat in beheer van het Rijk is.

ad 1. Kustlijnhandhaving Het handhaven van de kustlijn wordt gerealiseerd door het suppleren van zand op het strand of in de vooroever (onder water). Het Nederlandse kustsysteem kent een continu tekort aan zand mede als gevolg van de zeespiegelstijging. Tevens wordt ook extra zand in het kustfundament gesuppleerd om de zandverliezen deels te compenseren. Daarnaast zijn lokale maatregelen zoals onderhoud van dammen en strandhoofden van belang, om structurele kusterosie te bestrijden.

ad 2. Beheer en Onderhoud Rijkswaterkeringen en stroomvloedkeringen
– Rijkswaterkeringen: RWS beheert en onderhoudt 203 kilometer primaire waterkeringen. Er wordt vast onderhoud uitgevoerd, bijvoorbeeld het maaien van dijken. Daarnaast wordt variabel onderhoud gepleegd. Dat betekent dat de waterkeringen periodiek worden geïnspecteerd en dat zo nodig tekortkomingen worden verholpen.
– Primaire waterkeringen zijn waterkeringen die onder de Waterwet vallen, omdat ze bescherming bieden tegen het buitenwater. Voor wat betreft de Rijkskeringen gaat het met name om enkele zeedijken op de Waddeneilanden, de Afsluitdijk, de Houtribdijk, de dijk van Marken en dammen in Zeeland en Zuid Holland. Naast deze primaire waterkeringen beheert en onderhoudt RWS ook 508 kilometer niet-primaire waterkeringen (voornamelijk kanaaldijken) meestal aangeduid als regionale keringen. Deze hoeven geen bescherming te bieden tegen het buitenwater. De normen voor deze regionale keringen in beheer bij het Rijk zijn in 2015 door de Minister vastgesteld na afstemming met de provincies. In 2021 is de toetsing van de regionale Rijkskeringen afgerond en aangeboden aan de Tweede Kamer. In 2022 is een eerste voortrollend versterkingsprogramma voor de regionale keringen opgesteld.In 2023 is de Tweede Landelijke Beoordeling van Primaire Waterkeringen Overstromingskansen (LBO-2) gestart op basis van de Regeling veiligheid primaire waterkeringen 2023. De Regeling bevat regels, procedures en randvoorwaarden, voor het bepalen voor de beoordeling van de primaire waterkeringen.
– Stormvloedkeringen: Om ons land tegen de zee te beveiligen is een aantal stormvloedkeringen aangelegd, die bij hoogwater gesloten kunnen worden. Deze stormvloedkeringen zijn primaire waterkeringen die vallen onder de Waterwet. Het Rijk heeft sinds 2018 zes stormvloed keringen in beheer: de Oosterscheldekering, de Maeslantkering, de Hartelkering, de Hollandsche IJsselkering, de stormvloedkering Ramspol en de Haringvlietsluizen. Het onderhoud aan de keringen betreft voornamelijk het conserveren van schuiven en overige constructiedelen, het onderhoud aan werktuigbouwkundige en elektronische onderdelen en het onderhoud aan het besturingssysteem. Naast deze onderhoudsactiviteiten vindt de bediening van deze objecten plaats en worden periodiek inspecties uitgevoerd.

ad 3. Beheer en Onderhoud uiterwaarden
Het Rijk beheert 5.185 hectare aan uiterwaarden. Het beheer en onderhoud is gericht op het op orde houden van de vegetatie in de uiterwaarden teneinde hoogwater effectief te kunnen afvoeren.

3.02.02 Onderhoud Zoetwatervoorziening
Onder dit programma vallen alle activiteiten die noodzakelijk zijn om het hoofdwatersysteem zodanig te onderhouden dat de beoogde functies voor waterverdeling volgens de vigerende regelgeving en waterakkoorden kunnen worden vervuld. De beoogde functies voor waterverdeling zijn opgenomen in het Nationaal Waterprogramma 2022-2027 (voorheen Beheerplan voor de Rijkswateren).

Dit betreft onder meer het beheer en onderhoud aan:
– Waterverdeling en peilbeheer;
– Stuwende en spuiende kunstwerken;

Onder zoetwatervoorziening valt ook de uitwerking van respectievelijk «Anders omgaan met water; Waterbeleid voor de 21e eeuw (WB21) en de maatregelen in het kader van Natura-2000. Natura-2000 streeft naar het beschermen van gezonde watersystemen die een duurzaam gebruik mogelijk maken.

Binnen het Deltaprogramma Zoetwater worden de functies voor waterverdeling geanalyseerd om knelpunten op te sporen. Dit gebeurt aan de hand van het instrument waterbeschikbaarheid. Door middel van een dialoog met gebruikers zijn de functies voor waterverdeling en de daaraan gekoppelde activiteiten in 2023 en de jaren daarvoor in beeld gebracht en zijn waar mogelijk geoptimaliseerd.

In 2024 is Slim Watermanagement Fase 1 vrijwel geheel afgerond, Meerdere meetpunten zijn gerealiseerd, waaronder chloridemeetnet ongestuwde Lek en Flexibel meetnet Hollandsche Ijssel. Ook de debietmeters Neder-Rijn Lek t.b.v. zoetwaterbuffers west Nederland zijn gerealiseerd. Jaarlijkse voorgangsrapportages worden gepubliceerd op de website van het deltaprogramma.

Meetbare gegevens
Beheer en onderhoud
In onderstaande figuur is een verdeling gegeven van de beheer- en onderhoudskosten voor kunstwerken, dijken, dammen, duinen, stormvloedkeringe, kustfundament en oevers. Deze percentages zijn gebaseerd op een meerjarig gemiddelde.

Tabel 17 Kengetallen waterveiligheid

Omvang Areaal	Eenheid	Realisatie omvang 2021	Realisatie omvang 2022	Realisatie omvang 2023	Realisatie omvang 2024	Prognose omvang 2024
Kustlijn	km	293	293	293	294	293
Stormvloedkeringen	stuks	6	6	6	6	6
Dammen, dijken en duinen, uiterwaarden w.o.:						
– Dijken, dammen en duinen, primaire waterkeringen	km	201	201	202	203	201
– Niet-primaire waterkeringen/duinen	km	623	604	604	508	605
– Uiterwaarden in beheer Rijk	ha	5.183	5.182	5.183	5.185	5.189

Bron: Rijkswaterstaat, 2025

Toelichting
Er is een kleine toename van de kustlijn, door het vaststellen van de nieuwe Basiskustlijn (BKL) in het najaar van 2024. Deze wijziging was niet voorzien in de Begroting 2024.

In de Begroting 2024 was een kleine afname (150 m) voorzien van de primaire keringen met de overdracht van dijkvak Bosscherveld, maar deze is uitgesteld. Wel is er in 2024 een administratieve correctie doorgevoerd bij de aansluiting van de Afsluitdijk aan de Friese zijde. Dit heeft geleid tot een kleine toename ten opzichte van het jaarverslag 2023.

In 2024 is een kleine toename gerealiseerd in de niet-primaire keringen door de verruiming van de Twentekanalen (fase 2). Deze stonden oorspronkelijk voor 2023 gepland. Daarnaast is er een grote afname van de niet-primaire duinen op de Waddeneilanden. Een deel ervan is integraal onderdeel geworden van de bestaande, erachter gelegen primaire waterkeringen.

Een ander deel betreft niet-primaire duinen op de zandplaten. Die hebben formeel geen kerende functie meer, hier vindt alleen nog natuurbeheer plaats.

In 2024 is door twee Grensmaasprojecten het oppervlak uiterwaarden iets toegenomen. Daarnaast is in 2024 de Overnachtingshaven bij Lobith gerealiseerd wat tot een kleine afname van de uiterwaarde heeft geleid. Deze stond oorspronkelijk voor 2023 gepland. Dit heeft netto geresulteerd in een kleine toename van het uiterwaarden oppervlak ten opzichte van vorig jaar.

Tabel 18 Indicatoren BenO Waterveiligheid

Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Realisatie 2024	Streef-waarde 2024	
De basiskustlijn is voldoende op zijn plaats gebleven (minstens 90% van de meetlocaties ligt zeewaarts van de afgesproken kustlijn).	90%	91%	93%	94%	90%	1.
De zes stormvloedkeringen zijn tijdens het stormseizoen steeds beschikbaar om hoogwater te keren en voldoen aan de veiligheidsnormen uit de Waterwet. De Indicator is het percentage van het aantal stormvloedkeringen dat voldoet aan de afgesproken faalkanseis of het beschermingsniveau.	83%	83%	100%	83%	100%	2.

Bron: Rijkswaterstaat, 2025

Toelichting

1. Deze indicator geeft aan in hoeverre de kustlijn zeewaarts van de basiskustlijn ligt. De ligging van de basiskustlijn wordt iedere 6 jaar herijkt; de in 2023 herziene ligging dient nog officieel te worden vastgesteld. Kleine verschuivingen zijn normaal en toegestaan en worden door middel van het programma voor kustsuppletie gecorrigeerd. Deze kleine verschuivingen komen tot uitdrukking in de streefwaarde dat tenminste 90 procent van de kustlijn op zijn plaats blijft. Deze streefwaarde is in 2024 gehaald.
2. Deze indicator is erop gericht dat de zes stormvloedkeringen in het stormseizoen voldoen aan de afgesproken faalkanseis of voldoen aan de toetsing op de wettelijk vastgestelde eis m.b.t. het overstromingsrisico (Oosterscheldekering en Haringvlietsluizen). De realisatie op deze indicator is 83% in 2024. Van de zes stormvloedkeringen voldoet de Maeslantkering niet aan faalkanseis vanwege technische gebreken. De meest urgente zijn inmiddels verholpen, waardoor de functioneringssluiting in september 2024 succesvol verliep. De resterende gebreken zijn naar verwachting in het voorjaar van 2025 verholpen.

Tabel 19 Faalkans van de zes stormvloedkeringen in beheer bij Rijkswaterstaat

Stormvloedkeringen	Type norm	Realisatie 2024	Ondergens Omgevingswet
Maeslantkering	Kans op niet-sluiten bij sluiting	1:87	1:100
Hartelkering	Kans op niet-sluiten bij sluiting	1:13	1:10
Hollandsche IJsselkering	Kans op niet-sluiten bij sluiting	1:1433	1:200
Ramspolkering	Kans op niet-sluiten bij sluiting	1:257	1:100
Oosterscheldekering	Faalkans per jaar	1:10.000	1:10.000
Haringvlietsluizen	Faalkans per jaar	1:1.000	1:1.000

Bron: Rijkswaterstaat, 2025

Toelichting
De faalkanseisen voor de stormvloedkeringen worden op basis van de normering van de achterliggende waterkeringen vastgesteld. Bepalend daarvoor zijn de beschermingsniveaus van de achterliggende dijktrajecten, ook wel aangeduid als het achterland. Gegeven de veiligheidseis aan het achterland, en de hoogte en sterkte van de waterkerende objecten die het achterland beschermen kan afgeleid worden welke aanvullende veiligheid, in termen van waterstandsverlaging, de keringen moeten borgen. Deze waterhuishoudkundige samenhang resulteert uiteindelijk in verschillende faalkanseisen per kering.

Voor stormvloedkeringen met maximaal twee kerende deuren of balgen, kan het effect op de waterveiligheid van het achterland direct worden door vertaald naar de prestatie-eis. Dit geldt voor de Ramspolkering, de Maeslantkering, de Hartelkering en de Hollandsche IJsselkering. De Maeslantkering mag bijvoorbeeld per honderd sluitvragen hooguit één keer falen (1:100).

De methodiek van faalkansberekening is bij de Oosterscheldekering en Haringvlietsluizen afwijkend van de andere stormvloedkeringen vanwege de constructie met 62 resp. 17 schuiven. Bij deze keringen is het van belang dat de combinatie wordt gemaakt van de verschillende faalscenario's (partieel falen) en het gecombineerde effect daarvan op de waterstanden achter de keringen. Als de berekende prestatiepeilen onder de gehanteerde beoordelingspeilen liggen voldoen deze keringen aan de wettelijk vastgestelde eis m.b.t. het overstromingsrisico, waarbij de kans wordt uitgedrukt in jaren (Bijvoorbeeld 1: 10.000 jaar).

Figuur 4 Jaarlijkse hoeveelheden zandsuppleties en percentages raaien waarin de basiskustlijn is overschreden.

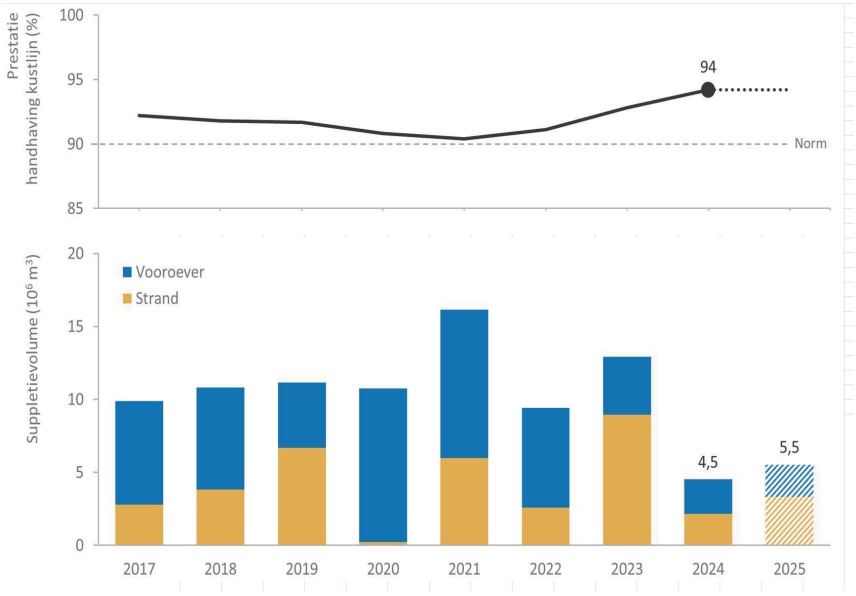

Bron: Rijkswaterstaat, 2025

Toelichting
Het streven is dat minimaal 90% van de kustlijn zeewaarts ligt van de basiskustlijn. In Figuur 4 is weergegeven hoe afgelopen jaren gepresteerd is op dat onderdeel, hoeveel zand er gesuppleerd is. In 2024 is er 4,5 Mm^3 gesuppleerd.

Suppleren voor kustlijnzorg
Om de basiskustlijn en het kustfundament te kunnen handhaven, is een zandsuppletieprogramma opgesteld en worden meerjarige contracten afgesloten. Het suppletieprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd aan de hand van de laatste kustmetingen. De inhoud en omvang van dit programma kan jaarlijks variëren naargelang de specifieke behoefte en budgettaire mogelijkheden. Om te bereiken dat voor het beschikbare budget de maximale hoeveelheid zand wordt gesuppleerd, hebben de aannemers binnen het contract de vrijheid om de suppletiewerkzaamheden over meerdere jaren te spreiden.

Tabel 20 Prognose kustsuppleties

	Realisatie in miljoen m^3 2023	Realisatie in miljoen m^3 2024	Prognose in miljoen m^3 2024	Prognose in miljoen m^3 2025
Handhaven basiskustlijn en kustfundament	12,9	4,5	4,1	5,5

Bron: Rijkswaterstaat, 2025

Toelichting
In 2023 is er 12,9 miljoen m^3 gesuppleerd. De realisatie voor 2024 is 4,5 miljoen m^3. De prognoses zijn relatief laag. Dat heeft verschillende oorzaken, zoals de forse suppletieinspanning in de voorgaande jaren, de overgang tussen twee meerjarenprogramma's en kortdurende vertraging in de aanbesteding. In de resterende jaren van het meerjarenprogramma 2024-2027 zal meer gesuppleerd om op het afgeproken totaal van 40 miljoen m^3 uit te komen.

Tabel 21 Areaal zoetwatervoorziening

Areaal Zoetwatervoorziening	Eenheid	Omvang gerealiseerd 2024	Omvang begroot 2024	Gerealiseerd budget 2024 x € 1 mln	Totaal budget 2024 x € 1 mln.
Binnenwateren en daarin gelegen kunstwerken (spui- en uitwateringskolken, stuwen en gemalen)[1]	km^2	2.992	3.027		
Aantal kunstwerken	stuks	118	115	32.284	21.701
Totaal					

1 Het betreft de totale oppervlakte van alle door RWS beheerde wateren (onder meer rivieren, kanalen en IJsselmeer), exclusief de Noordzee, water in Caribisch Nederland, de Waddenzee en de Westerschelde.

Bron: Rijkswaterstaat, 2025

Toelichting
In 2024 is een kleine toename gerealiseerd door de verruiming van de Twentekanalen (fase 2) en de Overnachtingshaven bij Lobith. Deze stonden oorspronkelijk voor 2023 gepland. Daarnaast is er een grote afname geweest, met name door aanpassingen in de Oosterschelde. Hier zijn de kwelders en schorren groter geworden, waardoor het wateroppervlak is afgenomen. Ook heeft er een nieuwe inventatisatie plaatsgevonden van de gehele IJssel met bijbehorende uiterwaarden. Dit heeft geresulteerd in een afname van het wateroppervlak.

In de Begroting 2024 is uitgegaan van 115 kunstwerken. Dit aantal is hoger uitgekomen. De registratie van de spuisluizen bij de Oranjesluizen is verbeterd waardoor nu alle drie de spuisluizen meetellen in plaats van voorheen één. Er is een gemaal overgedragen aan de betreffende gemeente. Verder is de realisatie van het aantal kunstwerken hoger doordat in het jaarverslag over 2023 ook al een toename is gemeld. Deze wordt verklaard door administratieve verbeteringen in de classificatie van objecten, zoals een tweetal objecten die als waterreguleringswerk in de systemen stonden, maar volgens de definitie spuisluizen zijn.

Het verschil tussen Begroting 2024 en realisatie 2024 is toegelicht in de financiële toelichting artikel 3 budgettaire gevolgen van beleid tabel en betreft met name de bijdrage van EZ aan Wind op zee.

3.02.03 Vernieuwing
Motivering
Het zodanig in conditie houden van het hoofdwatersysteem dat de primaire functie voor zowel waterveiligheid als zoetwatervoorziening vervuld kan worden.

Producten
De waterveiligheid en beschikbaarheid moet in stand worden gehouden tegen de achtergrond van een beperkte technische levensduur van kunstwerken. Het einde van de levensduur kan ontstaan door de ouderdom van het kunstwerk of door intensiever gebruik dan bij het ontwerp is voorzien. Door de intensieve aanleg in de eerste helft en met name ook vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw valt te verwachten dat de opgave geleidelijk zal toenemen.

Vervangingen en renovaties van kunstwerken worden ondergebracht binnen het programma Vernieuwing. De scope van het programma omvat alle kunstwerken waar zich binnen de duur van het programma een levensduurproblematiek voordoet met mogelijke ernstige gevolgen voor de veiligheid en beschikbaarheid. De projecten in het programma verlengen de levensduur van de kunstwerken zodat de veiligheid en de beschikbaarheid van de bestaande infrastructuur in stand wordt gehouden.

Meetbare gegevens
Het budget dat op dit artikelonderdeel in de huidige verantwoordingspe riode is opgenomen, is bestemd voor de werkzaamheden ten behoeve van de Stuwen Maas (Gronst), Landelijk Meetnet Water, Sluiscomplex IJmuiden, o.a. nieuwe pomp, Bediening en Besturing Maasobjecten (MB2), De Marijkesluis, de Krammersluis, gemaal IJmuiden en Onderzoeksprogramma, Kennisprogramma Natte Kunstweken en Sluisjes ARK.

4.4 Artikel 4 Experimenteren cf. Art. III Deltawet

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

De Waterwet voorziet in een zogenoemde experimenteerbepaling die het mogelijk maakt om uit het Deltafonds uitgaven te doen voor maatregelen en voorzieningen op andere beleidsterreinen zoals natuur, milieu of economische ontwikkeling. Voorwaarde is wel dat deze maatregelen samenhangen met maatregelen ten behoeve van waterveiligheid of zoetwa-

tervoorziening en dat er sprake is van additionele financiering in de vorm van het toevoegen van extra middelen aan het fonds afkomstig van andere begrotingen van het Rijk of derden.

B. Budgettaire gevolgen van de uitvoering

Tabel 22 Budgettaire gevolgen van de uitvoering artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet (bedragen x € 1.000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil	
	2020	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2024**	**2024**	
Verplichtingen	**97.742**	**40.663**	**162.223**	**115.464**	**981**	**25.314**	**– 24.333**	1
Uitgaven	**74.384**	**50.884**	**72.605**	**285.637**	**134.577**	**111.811**	**22.766**	
4.01 Experimenteerprojecten	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	
4.01.01 Experimenteerprojecten	0	0	0	0	0	0	0	
4.02 GIV/PPS	**74.384**	**50.884**	**72.605**	**285.637**	**134.577**	**111.811**	**22.766**	2
4.02.01 GIV/PPS	74.384	50.884	72.605	285.637	134.577	111.811	22.766	
4.09 Ontvangsten experimenteerartikel	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	
4.09.01 Ontvangsten experimenteerartikel	0	0	0	0	0	0	0	

C. Toelichting op de budgettaire gevolgen van de uitvoering

Onderstaand wordt op het niveau van artikelonderdeel, de verplichtingen en ontvangsten een toelichting gegeven op de verschillen (de mutaties) tussen de begroting en de realisatie. Zie voor de gehanteerde norm de toelichting 'normering jaarverslag' zoals opgenomen in de leeswijzer.

1. De lagere realisatie op de verplichtingen (€ 24,3 miljoen) is het gevolg van:
   - Een wijziging in de energieverrekening met de opdrachtnemer van de Afsluitdijk die in een vaststellingsovereenkomst is vastgelegd en verplichtingenschuif tot gevolg heeft (€ -13,6 miljoen).
   - Verplichtingenschuif (-27,0 miljoen) die voornamelijk wordt veroorzaakt doordat het verplichtingenritme in overeenstemming wordt gebracht met de meest recente planning en afspraken met de opdrachtnemer.
   - Overheveling naar artikel 1 (€ -4,4 miljoen). Dit betreft vast onderhoud Bestaande Spuimiddelen gedurende de periode dat de spui gerenoveerd wordt.
   - Prijsbijstelling 2024 (€ 20,7 miljoen).

2. De per saldo hogere realisatie op de uitgaven (€ 22,8 miljoen) is het gevolg van:
   - Een betaling die vanuit 2023 naar 2024 is verschoven (€ 40,2 miljoen) als gevolg van de afwikkeling van het geschil hydraulische randvoorwaarden en de overeenstemming hierover.
   - Een wijziging in de energieverrekening met de opdrachtnemer die in een vaststellingsovereenkomst is vastgelegd en kasschuif tot gevolg heeft (€ -4,1 miljoen).
   - Overheveling naar artikel 1 (€ -4,4 miljoen). Dit betreft vast onderhoud Bestaande Spuimiddelen gedurende de periode dat de spui gerenoveerd wordt.
   - Een kasschuif van 2024 naar 2025 (€ -14,5 miljoen) die voornamelijk wordt veroorzaakt doordat met de opdrachtnemer afspraken gemaakt zijn over het verrekenen van een contractwijziging.
   - Prijsbijstelling 2024 (€ 4,1 miljoen).
   - Diverse kleine mutaties per saldo (€ 1,5 miljoen).

D. Toelichting op de artikelonderdelen

4.01 Experimenteerprojecten

Motivering
Het experimenteerartikel staat ten dienste van een integrale uitvoering van het Deltaprogramma en biedt de mogelijkheid tot integrale bekostiging.

4.02 Geïntegreerde contractvormen/PPS

Motivering
Bij infrastructuurprojecten waarbij sprake is van publiek-private samen werking (PPS) bestaat de betaling uit een geïntegreerd bedrag voor aanleg, onderhoud én financiering gedurende een langdurige periode. De meest toegepaste vorm is DBFM (Design, Build, Finance and Maintain) waarbij de overheid pas na oplevering betaalt voor een dienst (beschikbaarheid) in plaats van mijlpalen voor een product tijdens de bouwfase. Deze contractvorm garandeert een efficiënte en effectieve beschikbaarheid van de noodzakelijke capaciteit om, rekening houdend met de aspecten veiligheid en leefomgeving, een betrouwbaar systeem te realiseren.

Producten
Het project Afsluitdijk is met een DBFM-contract op de markt gezet en verkeert in de realisatiefase. Openstelling (waterveilig) is voorzien in 2025 zoals ook aan de Tweede Kamer gemeld. Het project betreft de versterking van het dijklichaam volgens het principe van de overslagbestendige dijk, met behoud van de groene (vegetatie) uitstraling, het versterken van de schut- en spuicomplexen en het vergroten van de waterafvoercapaciteit door het aanbrengen van pompen in het spuicomplex Den Oever.

Projectbudget: De afname van het projectbudget (€ -16,7 miljoen) is per saldo het gevolg van:
– Overheveling naar artikel 1 (€ -44,5 miljoen). Dit betreft vast onderhoud Bestaande Spuimiddelen gedurende de periode dat de spui gerenoveerd wordt.
– Prijsbijstelling 2024 (€ 27,8 miljoen).

Tabel 23 Projectoverzicht Geïntegreerde contractvormen/PPS (bedragen x € 1 miljoen)

	Kasbudget 2024			Projectbudget		Openstelling		Toelichting
Projectomschrijving	begroting 2024	realisatie	verschil	begroting 2024	huidig	begroting 2024	huidig	
Projecten Noordwest- Nederland								
Afsluitdijk	112	135	23	2.072	2.056	2025	2025	1
Programma realisatie	**112**	**135**	**23**	**2.072**	**2.056**			
begroting DF 4.02.01	**112**	**135**						

Toelichting
1. De hogere realisatie (€ 22,8 miljoen) op de uitgaven is het gevolg van:
   - Een betaling die vanuit 2023 naar 2024 is verschoven (€ 40,2 miljoen) als gevolg van de afwikkeling van het geschil hydraulische randvoorwaarden en de overeenstemming hierover.
   - Een wijziging in de energieverrekening met de opdrachtnemer die in een vaststellingsovereenkomst is vastgelegd en kasschuif tot gevolg heeft (€ -4,1 miljoen).

- Overheveling naar artikel 1 (€ -4,4 miljoen). Dit betreft vast onderhoud Bestaande Spuimiddelen gedurende de periode dat de spui gerenoveerd wordt.
- Een kasschuif van 2024 naar 2025 (€ -14,5 miljoen) die voornamelijk wordt veroorzaakt doordat met de opdrachtnemer afspraken gemaakt zijn over het verrekenen van een contractwijziging.
- Prijsbijstelling 2024 (€ 4,1 miljoen).
- Diverse kleine mutaties per saldo (€ 1,5 miljoen).

4.5 Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de apparaatskosten van RWS en de Staf Deltacommissaris geraamd alsmede de investeringsruimte, de overige netwerkgebonden uitgaven van RWS en programma-uitgaven van de Deltacommissaris die niet direct aan de afzonderlijke projecten uit dit Deltafonds zijn toe te wijzen.

B. Budgettaire gevolgen van de uitvoering

Tabel 24 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven (bedragen x € 1.000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil	
	2020	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2024**	**2024**	
Verplichtingen	**341.416**	**347.316**	**371.519**	**367.021**	**378.613**	**394.734**	**– 16.121**	1
Uitgaven	**341.349**	**347.510**	**371.603**	**366.946**	**378.426**	**394.693**	**– 16.267**	
5.01 Apparaat	**263.436**	**266.547**	**266.040**	**281.310**	**307.995**	**287.234**	**20.761**	2
5.01.01 Staf Deltacommissaris	1.612	1.555	1.585	1.521	1.652	1.591	61	
5.01.02 Apparaatskosten RWS	261.824	264.992	264.455	279.789	306.343	285.643	20.700	
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	*261.824*	*264.992*	*264.455*	*279.789*	*306.343*	*285.643*	*20.700*	
5.02 Overige uitgaven	**77.913**	**80.963**	**105.563**	**85.636**	**70.431**	**69.124**	**1.307**	
5.02.01 Overige netwerkgebonden uitgaven	76.737	79.746	103.854	84.082	68.654	67.014	1.640	
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	76.737	79.746	103.854	84.082	68.654	67.014	1.640	
5.02.02 Programma-uitgaven DC	1.176	1.217	1.709	1.554	1.777	2.110	– 333	
5.03 Investeringsruimte	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**33.225**	**– 33.225**	3
5.03.01 Programmaruimte	0	0	0	0	0	33.225	– 33.225	
5.04 Reserveringen	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**5.110**	**– 5.110**	4
5.04.01 Reserveringen	0	0	0	0	0	5.110	– 5.110	
Ontvangsten	**43.988**	**– 5.232**	**286.037**	**231.529**	**207.516**	**0**	**207.516**	
5.09 Netwerkgebonden kosten en overige ontvangsten	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	
5.09.01 Overige ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0	
5.10 Saldo afgesloten rekeningen	**43.988**	**– 5.232**	**286.037**	**231.529**	**207.516**	**0**	**207.516**	5
5.10.01 Saldo afgesloten rekeningen	43.988	– 5.232	286.037	231.529	207.516	0	207.516	

C. Toelichting op de budgettaire gevolgen van de uitvoering

Onderstaand wordt op het niveau van artikelonderdeel, de verplichtingen en ontvangsten een toelichting gegeven op de verschillen (de mutaties) tussen de begroting en de realisatie. Zie voor de gehanteerde norm de toelichting ‘normering jaarverslag’ zoals opgenomen in de leeswijzer. De mutatie op de verplichtingen is direct gerelateerd aan de hieronder toegelichte kasmutaties.

1. De mutatie op de verplichtingen is direct gerelateerd aan de hieronder toegelichte kasmutaties.
2. De hogere realisatie op de apparaatskosten RWS (€ 20,7 miljoen) wordt met name veroorzaakt door de loon- en prijsbijstelling 2024 (€ 15,2 miljoen), de bijdrage van het ministerie van Economische Zaken (EZ) aan het programma Windenergie op zee (€ 4,5 miljoen) en het saldo van overige verschillen (€ 1 miljoen).
3. De verlaging van dit artikelonderdeel betreft met name de herschikking van de risicoreservering voor prijsontwikkeling (€ -16,7 miljoen), herschikking van de risicoreservering IJsseldelta (€ -9,9 miljoen) en de herschikking van de risicoreservering voor Cybersecurity (€ -6,3 miljoen) en enkele kleine mutaties (€ -0,3 miljoen).
4. Vanuit de beleidsreserveringen is € -2,3 mln onttrokken naar de uitvoering ten behoeve Regionale Rijkskeringen en is € -2,8 mln doorgeschoven naar latere als onderdeel van een grotere kasschuif in verband met vertraging in de totstandkoming van de versterkings-opgave regionale rijkskeringen.
5. Dit betreft de verwerking van het voordelig saldo 2023 ad € 207,5 miljoen in 2024.

D. Toelichting op de artikelonderdelen

5.01 Apparaat
Motivering
In uitzondering op de systematiek van «Verantwoord Begroten» worden op deze begroting ook de apparaatskosten van de Staf deltacommissaris en RWS gepresenteerd.

Producten
Staf Deltacommissaris
Overeenkomstig de Deltawet heeft de Deltacommissaris een eigen bureau ter ondersteuning van zijn taken en een toereikend budget voor de hem toebedeelde taken. Op dit artikel worden personele en materiële kosten verantwoord, die nodig zijn om de ondersteunende taken van de Staf Deltacommissaris te kunnen uitvoeren.

Apparaatskosten Rijkswaterstaat
Dit betreft de apparaatskosten (inclusief afschrijving en rente) voor de programma's Ruimte voor de Rivier, Maaswerken, HWBP-2, HWBP, Afsluitdijk, overige aanlegprojecten, verkenningen en planuitwerkingen, watermanagement, Beheer en Onderhoud en de uitvoering van landelijke taken en inhuur.

5.02 Overige Uitgaven
Producten
Overige netwerkgebonden uitgaven
Onder overige kosten zijn de externe kosten verantwoord die niet direct toewijsbaar zijn aan de producten van het Deltafonds. Hiertoe behoren externe kosten voor de landelijke taken basisinformatie, sectorspecifieke ICT, kennisontwikkeling & innovatie, watermanagement, beheer en onderhoud en overige.

Programmauitgaven Deltaprogramma
De programmauitgaven voor het Nationaal Deltaprogramma hebben betrekking op kennis- en strategieontwikkeling, advisering, monitoring en rapportage over (de voortgang van) het programma. Bovendien zijn

er programmauitgaven voor het informeren en betrekken van belanghebbenden en publiek. Het Deltaprogramma 2024 is op Prinsjesdag 2023 aan de Staten-Generaal aangeboden (Kamerstukken 2023-2024, 36410-J-4).

5.03 Investeringsruimte
Op dit artikel wordt de beschikbare investeringsruimte op het Deltafonds verantwoord. De investeringsruimte is beschikbaar voor inzet op prioritaire beleidsopgaven binnen de scope van het Deltafonds. Jaarlijks vindt een integrale afweging plaats van de inzet van de beschikbare investeringsruimte.

5.04 Reserveringen
Hierop worden budgetten geraamd voor toekomstige opgaven, maar waarover nog geen startbeslissing is genomen. In de begroting van het Deltafonds 2024 was tot en met 2038 € 3.764 miljoen gereserveerd. Jaarlijks vindt een actualisatie plaats van de reserveringen. De meest actuele stand van de verschillende reserveringen is opgenomen in de begroting van het Deltafonds 2025, waar de reserveringen € 3.416 miljoen bedragen. De sterke toename wordt vooral verklaard doordat de resterende middelen voor Instandhouding van de Aanvullende Post zijn overgeboekt naar het Deltafonds. In het Deltafonds 2025 zijn de reserveringen afzonderlijk toegelicht.

4.6 Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de ontvangen bijdragen verantwoord die ten laste van de begroting van IenW komen. De doelstellingen van het onderliggend beleid zijn terug te vinden in de Begroting hoofdstuk XII.

Het productartikel is gerelateerd aan artikel 26 Bijdragen aan de Investeringsfondsen op de Begroting hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van de uitvoering

Tabel 25 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk (bedragen x € 1.000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil	
	2020	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2024**	**2024**	
6.09 Ten laste van begroting IenW	**834.392**	**1.252.398**	**1.114.300**	**1.524.210**	**1.254.842**	**1.650.164**	**– 395.322**	**1**
6.09.01 Ten last van begroting IenW	834.392	1.252.398	1.114.300	1.524.210	1.254.842	1.650.164	– 395.322	

C. Toelichting op de budgettaire gevolgen van de uitvoering

Onderstaand wordt op het niveau van artikelonderdeel een toelichting gegeven op de verschillen (de mutaties) tussen de begroting en de realisatie. Zie voor de gehanteerde norm de toelichting ‘normering jaarverslag’ zoals opgenomen in de leeswijzer.

De per saldo lagere realisatie van € -395,3 miljoen is veroorzaakt door:
– als gevolg van het geactualiseerde programma en om de overprogrammering op een verantwoord niveau te brengen is er een kasschuif met het generale beeld verwerkt op de begroting van het Deltafonds.

De kasschuif heeft een meerjarige doorwerking en is over de gehele looptijd van het Deltafonds budgettair neutraal. De kasschuif betreft een verlaging met € -461,1miljoen in 2024;
– de toegekende loon- en prijsbijstelling ad € 62,9 miljoen die vanuit Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds;
– diverse kleinere mutaties per saldo een verhoging van € 2,9 miljoen.

4.7 Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit

A. Omschrijving van de samenhang in het beleid

Maatregelen op het gebied van waterkwaliteit in het hoofdwatersysteem ten behoeve van de Europese Kaderrichtlijn Water worden verantwoord op artikelonderdeel 7.01.

Omdat de KRW-doelen nog niet gehaald dreigen te worden, is het implusprogramma KRW gestart. Door klimaatverandering en toenemend maatschappelijk gebruik staan de natuur en ecologische waterkwaliteit en daarmee de biodiversiteit van de grote wateren onder druk. Er zijn daarom aanvullende systeemingrepen en een transitie naar duurzaam beheer nodig om een duurzame verbetering te realiseren. Het Rijk wil in 2050 toekomstbestendige grote wateren met hoogwaardige natuur die goed samengaat met een krachtige economie. Via de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) wordt invulling gegeven aan deze ambitie. Dit is verantwoord op artikel 7.02.

Met de Delta-aanpak Waterkwaliteit wordt een extra impuls gegeven aan het realiseren van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en nieuwe uitdagingen om ons water chemisch schoon en ecologisch gezond te krijgen en te houden voor duurzaam gebruik. De prioriteiten daarbij zijn nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen, opkomende stoffen en medicijnresten in water. Maatregelen voor de Delta-aanpak worden verantwoord op artikel 7.03.

Het artikel investeren in waterkwaliteit is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal Waterbeleid) op de Begroting Hoofdstuk XII.

B. Budgettaire gevolgen van de uitvoering

Tabel 26 Budgettaire gevolgen van de uitvoering art. 7 Investeren in waterkwaliteit (bedragen x € 1.000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil	
	2020	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2024**	**2024**	
Verplichtingen	**116.294**	**65.770**	**79.486**	**69.123**	**87.870**	**208.705**	**– 120.835**	1
Uitgaven	**52.556**	**44.711**	**68.667**	**68.279**	**107.974**	**185.990**	**– 78.016**	
7.01 Ontwikkeling Kaderrichtlijn Water	**19.778**	**29.061**	**49.628**	**42.834**	**52.816**	**102.665**	**– 49.849**	**2**
7.01.01 Real.progr.Kaderrichtlijn Water	19.778	29.061	49.628	42.834	52.816	102.665	– 49.849	
7.02 Ontwikkeling Waterkwaliteit	**25.674**	**7.832**	**9.734**	**12.117**	**35.532**	**67.152**	**– 31.620**	**3**
7.02.01 Aanleg waterkwaliteit	22291	189	2784	8.435	32.768	59.596	– 26.828	
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	*22291*	*0*	*0*	*1700*	*103*	*100*	*3*	
7.02.02 Planning waterkwaliteit	3.383	7.643	6.950	3.682	2.764	7.556	– 4.792	
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS	*3.383*	*7.643*	*6.950*	*3.630*	*2.764*	*1.637*	*1.127*	
7.03 Studiekosten waterkwaliteit	**7.104**	**7.818**	**9.305**	**13.328**	**19.626**	**16.173**	**3.453**	**4**
7.03.01 Studiekosten waterkwaliteit	7.104	7.818	9.305	13.328	19.626	16.173	3.453	
- Waarvan bijdrage aan agentschap RWS			*4.140*	*7.921*	*9.284*	*4.340*	*4.944*	
7.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	**389**	**729**	**630**	**753**	**232**	**328**	**– 96**	
7.09.01 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	389	729	630	753	232	328	– 96	

C. Toelichting op de budgettaire gevolgen van de uitvoering

Onderstaand wordt op het niveau van artikelonderdeel, de verplichtingen en ontvangsten een toelichting gegeven op de verschillen (de mutaties) tussen de begroting en de realisatie. Zie voor de gehanteerde norm de toelichting 'normering jaarverslag' zoals opgenomen in de leeswijzer.

1. Op artikel Investeren in waterkwaliteit is per saldo minder verplicht (€ - – 120,8 miljoen) als gevolg van:
   - Vertraging bij de KRW van € -65,2 miljoen als gevolg van:
     - Vertraging in het opstarten van grondverwerving bij KRW als gevolg van gebrek aan capaciteit, onzekerheid over perceelgrenzen en daardoor te volgen procedures (€ -50,4 miljoen);
     - Doorschuiven van risicoreservering (€ -5,0 miljoen);
     - Vertraging in de afronding van KRW planstudie (€ -3,2 miljoen);
     - diverse kleine mutaties per saldo (€ -6,6 miljoen)
   - Vertraging bij de vormgeving van de subsidieregeling verwijdering medicijnresten, waardoor € -43,7 miljoen verplichtingenruimte voor de 2e tranche van de regeling doorschuift naar 2025
   - Met name als gevolg van langere doorlooptijden bij projecten bij de PAGW op het gebied van eigendomspositie bepaling, vergunning-verlening en aanbesteding wordt € - 23,6 miljoen doorgeschoven naar latere jaren.
   - Vertraging in de uitvoeringsplanning van het Getij Grevelingen € -5,9 miljoen
   - Het per saldo naar voren halen van € 3,2 miljoen voor de vastlegging van de aanvragen on de subsidieregeling projecten Delta Aanpak Waterkwaliteit
   - Betreft ophoging van middelen voor stoffen en waterketen, met name als gevolg van het doorschuiven van het saldo 2023 € 4,5 miljoen
   - Diverse kleinere posten van per saldo € 9,9 miljoen.

2. Kaderrichtlijn Water (€ -49,8 miljoen) is voornamelijk het gevolg van vertraging in planuitwerking, onder andere door inwerking treden nieuwe Omgevingswet, Stikstofberekeningen en complexe omgevingsprocessen. Hierdoor is het publiceren van ontwerpbesluiten en het vaststellen van besluiten vertraagd. De start van de aanbesteding vertraagd hierdoor vaak ook. Daarnaast is vertraging opgetreden in de grondverwervingen. Bestuursovereenkomsten met projecten die door derden worden uitgevoerd (onder andere voor Meanderende Maas) zijn nog afgesloten en daarmee nog niet gefinancierd.

3. De lagere realisatie op dit artikeonderdeel (€ -31,7 miljoen) heeft met name betrekking op actualisering van de programmering van de onderliggende projecten;
– PAGW € -21,4 miljoen in verband met een actualisatie van het programma.
– DAW € -6,6 miljoen een vertraging in de uitfinanciering, door dat als gevolg van onrust in de landbouwsector minder aanvragen zijn ingediend dan was voorzien.
– Als gevolg van de vertraging bij het getij Grevelingen wordt € -5,9 miljoen naar achteren geschoven.
– Diverse kleine mutaties per saldo € 2,2 miljoen

4. De per saldo hogere realisatie op studiekosten Waterkwaliteit (€ 3,4 miljoen) is het gevolg van programmamiddelen voor het uitvoeren van het onderzoeksprogramma 2024 voor de water en bodemopgaven. Dit onderzoeksprogramma wordt uitgevoerd onder Subsidieregeling Instituten voor Toegepast Onderzoek (SITO-regeling) € 4,7 miljoen. Diverse kleine mutaties per saldo € -1,3 miljoen

D. Toelichting op de artikelonderdelen

7.01 Ontwikkeling Kaderrichtlijn Water

Motivering
De rijksoverheid, waterschappen, drinkwaterbedrijven, provincies, gemeenten, kennisinstituten, landbouw, industrie en natuurorganisaties werken hard aan het verbeteren van de kwaliteit van het water. Schoon, voldoende en gezond water is het doel, de KRW geeft hier een nadere uitwerking aan. Over de voortgang van de KRW is de tweede kamer eind 2024 geïnformeerd (Kamerstuk 27 625 Nr. 693). De Tussenevaluatie KRW is 20 december 2024 gedeeld met de tweede kamer (kamerstuk 27 625 Nr. 696).

Producten
Verbeterprogramma Kaderrichtlijn Water
RWS voert voor de rijkswateren KRW-maatregelen uit ter verbetering van de ecologische waterkwaliteit in drie planperioden van zes jaar. In totaal worden door RWS 550 maatregelen uitgevoerd in en langs de grote wateren. Voorbeelden van KRW-maatregelen zijn nevengeulen, natuurvriendelijke oevers en vispassages in het rivierengebied. In de derde en laatste planperiode (2022- 2027) zijn 146 resterende maatregelen opgenomen (dit is inclusief 60 maatregelen die niet zijn afgerond in de tweede planperiode 2016- 2021). De projecten moeten bijdragen aan het bereiken van een goede ecologische en chemische toestand van de watersystemen, zoals de Kaderrichtlijn Water vraagt.

Meetbare gegevens
In maart 2022 zijn de geactualiseerde Stroomgebiedbeheer-plannen (SGBP's) vastgesteld. Het maatregelpakket voor de derde tranche bestaat uit 146 maatregelen, inclusief de 60 gefaseerde maatregelen uit de tweede tranche.

Over de uitvoering van alle maatregelen, ook die worden uitgevoerd door de waterschappen en andere partijen, gericht op de ecologische en chemische kwaliteit van de oppervlaktewateren in de stroomgebieden van de Rijn, Maas, Schelde, Eems en de uitvoering gericht op een goede chemische en kwantitatieve toestand van de grondwateren in de vier stroomgebieden wordt de Tweede Kamer jaarlijks geïnformeerd via De Staat van ons Water (laatste publicatie: Kamerstukken II, 2023-2024, 27 625 Nr. 668). Omdat de Kaderrichtlijn Water werkt met planperiodes, is een volledige beschrijving van de toestand alleen om de 6 jaar mogelijk. Het Planbureau voor de Leefomgeving rapporteert jaarlijks op basis van de beschikbare gegevens over waterkwaliteit in het Compendium voor de Leefomgeving.

Projectbudget: De toename van het projectbudget (€ 29,3 miljoen) is het gevolg de prijsbijstelling 2024 (€ 15,3 miljoen), de meerkosten voor de dijkverlegging Paddenpol (€ 9,6 miljoen) en toevoeging van het restbudget van KRW tranche 1 aan tranche 2 en 3 (€ 4,4 miljoen).

Tabel 27 Projectoverzicht realisatieprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

	Kasbudget 2024			Projectbudget		Openstelling		Toelichting
Projectomschrijving	begroting 2024	realisatie	verschil	begroting 2024	huidig	begroting 2024	huidig	
Projecten Nationaal								
KRW 1e tranche			0	30	30			
KRW 2e en 3e tranche	103	53	– 50	698	727	2027	2027	1
Programma realisatie begroting (DF 7.01.01)	**103**	**53**	**– 50**	**728**	**757**			
	103	**53**	**– 50**					

Toelichting
1. De per saldo lagere realisatie op het realisatieprogramma Kaderrichtlijn Water (€ -49,8 miljoen) is voornamelijk het gevolg van vertraging in planuitwerking, onder andere door inwerking treden nieuwe Omgevingswet, Stikstofberekeningen en complexe omgevingsprocessen. Hierdoor is het publiceren van ontwerpbesluiten en het vaststellen van besluiten vertraagd. De start van de aanbesteding vertraagd hierdoor vaak ook. Daarnaast is vertraging opgetreden in de grondverwervingen. Bestuursovereenkomsten met projecten die door derden worden uitgevoerd (onder andere voor Meanderende Maas) zijn nog afgesloten en daarmee nog niet gefinancierd.

7.02 Ontwikkeling Waterkwaliteit

Motivering
Naast het Verbeterprogramma Waterkwaliteit Rijkswateren ten behoeve van de KRW zijn hieronder de overige aanlegprojecten inzake waterkwaliteit opgenomen.

Producten
Grote wateren
In 2024 is het koepeldocument voor de ecologische streefbeelden van de Grote Wateren afgerond en zijn de gebiedsstreefbeelden van de Wadden-Eems-Dollard en de Schelde-Rijn-Maasmonding in een afrondende fase. Er zijn vier preverkenningen gestart en een perspectiefstudie IJsselvechtdelta i.s.m. de provincie Overijssel en het waterschap Drents-Overijsselse Delta (WDOD). De PAGW-bijdrage aan «duurzame visserij IJsselmeergebied» is niet door LVVN benut en zal ook niet benut gaan worden. Dit project is daarmee afgesloten.

Van de 30 (deel)projecten hebben 20 hun mijlpaal bereikt. Een aantal hiervan zijn hieronder uitgelicht:
– Het project Vierhuizergat-Lauwersmeer is gestart met realisatie.
– Voor het project Koehool-Lauwersmeer zijn herstelmaatregelen voor de kwelder Wierum uitgevoerd.
– In het project Onderwaternatuur Wadden zijn kunstriffen gerealiseerd met behulp van perenbomenhout.
– Voor de projecten Koehool-Lauwersmeer en Eemszijlen is een voorkeursalternatief vastgesteld.
– Na afronding van de variantenstudie zoet-zoutovergang Den Oever van het project Wieringerhoek is besloten tot enerzijds het verbeteren van de vismigratie door het spui- en schutsluizen complex en anderzijds het beperken van uitspoeling van zoetwatervis.
– In het project Friese IJsselmeerkust is een projectbeslissing genomen voor herstelmaatregelen in de Makkumer Noordwaard.
– De Notitie Reikwijdte en Detailniveau is uitgebracht van het project gebiedsontwikkeling Vierwaarden

Grondwater
Zoals in het advies van de Studiegroep Grondwater reeds werd aangegeven, staat de beschikbaarheid van zoet grondwater van voldoende kwaliteit voor toekomstige generaties onder druk. Ook uit de Tussen-evaluatie van de Kaderrichtlijn Water (2024) blijkt dat situatie van het grondwater, zowel kwaliteit als kwantiteit, steeds verder verslechterd. Een omslag is nodig om de duurzame bescherming van de grondwater te borgen.

Er is onvoldoende zicht op de hoeveelheid grondwater die wordt onttrokken, waardoor het lastig is hier beter grip op te krijgen. Ook voldoende zicht op de verontreiniging van het bovenste grondwater ontbreekt. Verontreinigingen van het grondwater verplaatsen zich ondertussen langzaam naar diepere lagen en vormen een bedreiging o.a. drinkwatervoorziening uit grondwater.

Om deze knelpunten aan te pakken zijn, vaak samen met de regionale grondwaterbeheerders, de eerste stappen gezet. Zo is er instemming om samen tot een ‘signaleringsmeetnet’ voor grondwaterkwaliteit te komen in het bovenste grondwater, om zo eerder de grondwaterverontreinigingen in beeld te krijgen en hierop te kunnen acteren. Daarnaast is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om de vergunning-meldingsplicht voor grondwateronttrekkingen meer uniform te maken. Daarbij is ook gekeken naar de mogelijkheden voor het periodiek herzien van deze vergunningen.

IenW werkt op dit moment aan het programma Bodem, Ondergrond en Grondwater. In dit programma worden onder andere de begrenzing en bescherming van de Nationale Grondwater Reserves (NGR) vastgelegd. Deze diepe en schone grondwatervoorraden kunnen ingezet worden voor de

drinkwatervoorziening op de langere termijn (na 2050) en tijdens extreme crisisscenario's als calamiteitenvoorzining. Vanwege de toenemende druk op de drinkwatervoorziening, is dit van groot belang.

Subsidieregeling stimulering verwijdering medicijnresten
In 2023 is de bijdrageregeling op basis van overeenkomsten succesvol omgezet naar een subsidieregeling verwijdering medicijnresten. In 2022 is bij RWZI Leiden Noord een aanvullende zuivering in bedrijf gesteld. In 2023 zijn er vier nieuwe aanvullende zuiveringen in bedrijf gesteld voor de verwijdering van medicijnresten (RWZI Dinther, RWZI Houten, RWZI Oijen en RWZI Wervershoof). In 2024 zijn er nog zes aanvullende zuiveringen in bedrijf gesteld (RWZI Groesbeek, RWZI Gouda, RWZI Hapert, RWZI Horstermeer, RWZI Simpelveld en RWZI Winterswijk). In Nederland zijn er in totaal elf aanvullende zuiveringen voor medicijnresten in bedrijf, mede tot stand gekomen met een subsidie van het Rijk. Er wordt gewerkt aan het openstellen van de subsidieregeling stimulering verwijdering medicijnresten tweede tranche. Openstelling is voorzien in 2025.

Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
In het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) is verder gewerkt aan het verminderen van de agrarische wateropgaven (verschil huidige situatie van het agrarisch waterbeheer en vereiste situatie). Hiermee wordt toegewerkt naar het behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water, de doelen voor nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen en het voorkomen van schade door droogte en wateroverlast. Deze begrotingspost bevat subsidiemogelijkheden voor waterschappen om, in samenwerking met agrariërs, te werken aan verbetering van de waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid. De lager dan verwachte realisatie heeft te maken met de onduidelijkheid in het landelijk gebied over het wel of niet doorgaan van gebiedsgerichte projecten. De verwachting is dat het aantal aanvragen in 2025 wel verder toeneemt. Het projectbudget is verlaagd als gevolg van het op een ander begrotingsonderdeel verantwoorden van een subsidie aan LTO-Nederland voor hun faciliterende rol in de uitvoering van het programma.

Waterkwaliteit in glastuinbouwgebieden
Om de waterkwaliteit in glastuinbouwgebieden te verbeteren is in 2024 gewerkt aan beter inzicht in lozingen vanuit kassen. Om dit te realiseren is sterker dan voorheen geïnvesteerd in de ICT infrastructuur van de uitvoeringsorganisatie glastuinbouw. Bovendien is onderzoek uitgevoerd naar resterende emissieroutes, zoals een kwantificering van waterige reststromen.Verder is via het Platform Duurzame Glastuinbouw gewerkt aan het vergroten van de glastuinbouwexpertise van toezichthouders bij omgevingsdiensten en waterschappen, zodat zij hun toezichttaak effectiever uit kunnen voeren.

Planning waterkwaliteit
Dit artikelonderdeel geeft inzicht in de stand van zaken van diverse projecten en programma's op het gebied van zoetwatervoorziening die zich in de fasen van voorbereiding tot realisatie bevinden.

Tabel 28 Projectoverzicht realisatieprogramma (bedragen in € 1 miljoen)

	Kasbudget 2024			Projectbudget		Openstelling		Toelichting
Projectomschrijving	begroting 2024	realisatie	verschil	begroting 2024	huidig	begroting 2024	huidig	
Projecten Nationaal								
Bijdragere-geling medicijnresten	15	15	0	68	60			1
Verruiming vaargeul Wester-schelde			0	26	26			
Natuurcompen-satie Perkpolder			0	3	7			
DAW Projecten (subsidies aan o.a. Kadaster, LTO)	10	3	– 7	29	25			
Grote Wateren	34	14	– 20	221	567	2032	2032	2
afrondingen		1	1					
Programma realisatie	**59**	**33**	**– 26**	**347**	**685**			
begroting (DF 7.02.01)	**59**	**33**	**– 26**					

Toelichting

1. De verlaging van het projectbudget voor de subsidieregeling verwijderen medicijnresten is het gevolg van het toekennen van de loon- en prijsbijstelling (€ 1,9 miljoen), alsmede vanwege het overhevelen van middelen voor de Waterbewustleven-campagne (€ -3,8 miljoen) en voor onderzoeken in de stoffen en waterketen (€ -6,2 miljoen).
2. Grote wateren: De lagere kasrealisatie is met name het gevolg van een actualisatie van de projectplanning waardoor een verschuiving van het programmabudget naar latere jaren is doorgevoerd. De verhoging van het projectbudget is met name het gevolg van de overheveling vanuit de beleidsreservering naar het uitvoeringsbudget (€ 329,2 miljoen) en de toegevoegde loon- en prijsbijstelling (€ 17 miljoen). De lagere kasuitgaven in 2024 (€ - 20 miljoen) zijn het gevolg van in verband met een actualisatie van het programma.

Tabel 29 Projectoverzicht Planning waterkwaliteit (bedragen x € 1 miljoen)

	Project-budget		Oplevering		Toelichting
Projectomschrijving	begroting 2024	huidig	begroting 2024	huidig	
Projecten Nationaal					
EPK Planuitwerking en verkenningen Waterkwaliteit	7	19			
Projecten Zuid-Nederland					
Getij Grevelingen	106	109	2028-2029	2028-2029	
Totaal programma planuitwerking en verkenning	**113**	**128**			
budget DF 7.02.02	**113**	**128**			

7.03 Studiekosten

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van waterkwaliteit.

Producten
KRW
De uitvoering van de maatregelen uit de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 is verder opgepakt. Begin 2023 is samen met de medeoverheden het impulsprogramma KRW gestart met 7 actielijnen. Met als kernpunten: stevig sturen op uitvoeren van de afgesproken maatregelen, gezamenlijk aanpakken van de risico's daarbij, intensiveren maatregelen stoffen, aanpassen regelgeving en voorbereiden op rechtszaken. Op 20 december 2024 is de tussenevaluatie KRW afgerond en naar de Kamer gestuurd (Kamerstukken vergaderjaar 2024–2025, 27 625, nr. 696). Onder leiding van de minister wordt via het Bestuurlijk Overleg KRW en via bilaterale voortgangsgesprekken met de individuele gedeputeerden stevig op de uitvoering gestuurd.

PFAS
Het RIVM voert in opdracht van het ministerie IenW, VWS en LVVN het meerjarig onderzoeksprogramma PFAS uit. Dit programma loopt tot halverwege 2026. In het programma kijkt het RIVM op welke manier PFAS in mens en milieu kan worden teruggedrongen. Om dit te doen worden de belangrijkste PFAS-blootstellingsroutes en handelingsperspectieven in kaart gebracht. In 2024 is fase 1 van het programma afgerond en per rapportage en begeleidende brief aan de Kamer gedeeld.

Microplastics
Voor de kennisopbouw over de effecten van microplastics op de gezondheid van de mens investeert zowel IenW als VWS t/m 2025 in dit beleidsprogramma. De kennisopbouw wordt gecoördineerd door ZonMw. Om te bepalen hoeveel plastics in rivieren aanwezig zijn, ontwikkelt IenW monitoringsmethodieken voor zowel micro, meso- als macroplastics. Op dit moment wordt er gewerkt aan het opstellen van een meetplan voor microplastics in oppervlaktewater. Op basis van meetresultaten van de uitgevoerde onderzoeken naar microplastics in rivieren is vastgesteld dat er jaarlijks circa 3 miljoen kilo microplastics via de Rijn en Maas ons land binnenkomt. Daarnaast wordt er een start gemaakt met een risicobeoordeling van microplastics in oppervlaktewater.

5. Bedrijfsvoeringsparagraaf

In de bedrijfsvoeringsparagraaf in het jaarverslag van het begrotingshoofdstuk Infrastructuur en Waterstaat (HXII) wordt gerapporteerd over het begrotingsbeheer, financieel beheer, de materiele bedrijfsvoering en overige aspecten van de bedrijfsvoering, over de rijksbrede bedrijfsvoeringsonderwerpen en belangrijke ontwikkelingen en verbeteringen in de bedrijfsvoering. Hieronder wordt gerapporteerd over de uitzonderingsrapportage rechtmatigheid en totstandkoming niet financiële verantwoordingsinformatie van het Deltafonds.

Rechtmatigheid
Bij de financiële verantwoording van het Deltafonds over 2024 is geen sprake van overschrijdingen van door de Rijksbegrotingsvoorschriften voorgeschreven rapportagetoleranties vastgesteld.

Totstandkoming niet-financiële verantwoordingsinformatie
De niet-financiële verantwoordingsinformatie betreft de indicatoren en kengetallen die beogen inzicht te bieden in de doeltreffendheid en de doelmatigheid van de beleidsuitvoering en de doelmatigheid van de bedrijfsvoering. Uit de controle van de ADR zijn geen materiële bevindingen gebleken op het totstandkomingsproces van de niet-financiële informatie.

C. JAARREKENING

6. Verantwoordingsstaat Deltafonds

Tabel 30 Verantwoordingsstaat van het Deltafonds voor het jaar 2024 (Bedragen x € 1.000)

		('1)			('2)			(3) = (2) - (1)		
Art.	Omschrijving	Vastgestelde begroting			Realisatie			Verschil realisatie en vastgestelde begroting		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
1	Investeren in waterveiligheid	1.060.356	709.270	169.003	1.052.500	604.197	187.914	– 7.856	– 105.073	18.911
2	Investeren in zoetwatervoorziening	116.987	105.207		59.616	70.429	112	– 57.371	– 34.778	112
3	Exploitatie, onderhoud en vernieuwing	322.573	312.524		368.610	327.216		46.037	14.692	
4	Experimenteren cf. art. III Deltawet	25.314	111.811		981	134.577		– 24.333	22.766	
5	Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	394.734	394.693		378.613	378.426		– 16.121	– 16.267	
6	Bijdragen andere begrotingen Rijk			1.650.164			1.254.842			– 395.322
7	Investeren in waterkwaliteit	208.705	185.990	328	87.870	107.974	232	– 120.835	– 78.016	– 96
	Subtotaal	**2.128.669**	**1.819.495**	**1.819.495**	**1.948.190**	**1.622.819**	**1.443.100**	**– 180.479**	**– 196.676**	**– 376.395**
	Voordelig eindsaldo (cumulatief) vorig jaar						207.516			207.516
	Subtotaal	**2.128.669**	**1.819.495**	**1.819.495**	**1.948.190**	**1.622.819**	**1.650.616**	**– 180.479**	**– 196.676**	**– 168.879**
	Voordelig eindsaldo (cumulatief) huidig jaar			0			– 27.797			– 27.797
	Totaal	**2.128.669**	**1.819.495**	**1.819.495**	**1.948.190**	**1.622.819**	**1.622.819**	**– 180.479**	**– 196.676**	**– 196.676**

7. Saldibalans

Tabel 31 Saldibalans per 31 december 2024 van het Deltafonds (bedragen x € 1.000)

	Activa	31-12-2024	31-12-2023		Passiva	31-12-2024	31-12-2023
Intra-comptabele posten				**Intra-comptabele posten**			
1)	Uitgaven ten laste van de begroting	1.622.817	1.734.347	2)	Ontvangsten ten gunste van de begroting	1.443.099	1.710.334
1a)	Nadelig saldo begrotingsfonds voorgaand jaar	0	0	2a)	Batig saldo begrotingsfonds voorgaand jaar	207.516	231.529
3)	Liquide middelen	0	0				
4)	Rekening-courant RHB (Rijkshoofdboekhouding)	27.798	207.516	4a)	Rekening-courant RHB	0	0
5)	Rekening-courant RHB Begrotingsreserve	0	0	5a)	Begrotingsreserves	0	0
6)	Vorderingen buiten begrotingsverband	0	0	7)	Schulden buiten begrotingsverband	0	0
8)	Kas-transverschillen	0	0				
Subtotaal intra-comptabel		**1.650.615**	**1.941.863**	**Subtotaal intra-comptabel**		**1.650.615**	**1.941.863**
Extra-comptabele posten							
9)	Openstaande rechten	0	0	9a)	Tegenrekening openstaande rechten	0	0
10)	Vorderingen	263	974	10a)	Tegenrekening vorderingen	263	974
11a)	Tegenrekening schulden	0	0	11)	Schulden	0	0
12)	Voorschotten	2.222.808	1.762.616	12a)	Tegenrekening voorschotten	2.222.808	1.762.616
13a)	Tegenrekening garantieverplichtingen	0	0	13)	Garantieverplichtingen	0	0
14a)	Tegenrekening andere verplichtingen	3.378.753	3.053.382	14)	Andere verplichtingen	3.378.753	3.053.382
15)	Deelnemingen	0	0	15a)	Tegenrekening deelnemingen	0	0
Subtotaal extra-comptabel		**5.601.824**	**4.816.972**	**Subtotaal extra comptabel**		**5.601.824**	**4.816.972**
Totaal		**7.252.439**	**6.758.835**	**Totaal**		**7.252.439**	**6.758.835**

Toelichting samenstelling saldibalans
Als een minister meer dan één begroting beheert, in dit geval Infrastructuur en Waterstaat (XII), het Mobiliteitsfonds en het Deltafonds, wordt per begroting een saldibalans opgesteld. Voor de begroting van Hoofdstuk XII, het Mobiliteitsfonds en het Deltafonds worden geen gescheiden administraties gevoerd waardoor posten die niet zonder meer toewijsbaar zijn aan een bepaalde begroting, zijn opgenomen in de saldibalans van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (XII).

Wat betreft de toelichtingen zijn de volgende uitgangspunten toegepast. Een post, welke in verhouding tot de totale omvang van de balansregel een grote omvang heeft of de grens van € 25 miljoen overschrijdt, is tekstueel toegelicht.

Alle bedragen in de Saldibalans zijn, conform de regelgeving, naar boven afgerond. Als gevolg hiervan kunnen kleine verschillen ontstaan met de overige tabellen waarbij de reguliere afrondingsregels zijn gebruikt.

4) Rekening-courantverhouding Rijkshoofdboekhouding
Deze balansregel geeft de financiële verhouding met de Rijksschatkist weer.

10 en 10a) Vorderingen en Tegenrekening vorderingen
De Extra-comptabele vorderingen zijn vorderingen die voortvloeien uit uitgaven ten laste van de begroting.

Tabel 32 Opeisbaarheid (bedragen € 1.000)	
Direct opeisbaar	263
Op termijn opeisbaar	0
Geconditioneerd	0
Totaal	**263**

Tabel 33 Specificatie (bedragen € 1.000)	
Artikel 01 Investeren in waterveiligheid	246
Overig	17
Totaal	**263**

12 en 12a) Voorschotten en Tegenrekening voorschotten
Voorschotten zijn bedragen die aan derden zijn betaald vooruitlopend op later definitief vast te stellen of af te rekenen bedragen.

Tabel 34 Openstaand naar jaar van betaling (bedragen € 1.000)	
Tot en met 2022	1.430.176
2023	550.681
2024	241.951
Totaal	**2.222.808**

Tabel 35 Specificatie (bedragen € 1.000)	
Artikel 01 Investeren in Waterveiligheid	1.935.087
Artikel 02 Investeren in Zoetwatervoorziening	263.569
Artikel 07 Investeren in Waterkwaliteit	24.152
Totaal	**2.222.808**

Toelichting
Artikel 01 Investeren in waterveiligheid
Voor de versterking van Markermeerdijken is aan het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier een voorschot verstrekt van € 339,1 miljoen.

Aan Waterschap Rivierenland zijn de volgende voorschotten verstrekt:
- Dijkversterking Gorichem-Waardenburg: Dit project wordt gerealiseerd en hiervoor zijn voorschotten verstrekt (€ 271,1 miljoen).
- Dijkversterking Wolferen-Sprok - De Stelt: De voorschotten zijn zowel voor de planuitwerking als de realisatie. In 2024 is de verwachting dat dit project wordt afgerond (153,8 miljoen).
- Dijkversterking Stad Tiel excl Fluvia: Dit project wordt op dit moment gerealiseerd (€ 34,3 miljoen).
- Dijkversterking Tiel - Waardenburg: Dit project bevindt zich in de realisatiefase tot en met 2026 (€ 134,1 miljoen).

Verder zijn er aan Waterschap Drents Overijsselse Delta voorschotten verstrekt voor de planuitwerking van het project IJsselwerken, de dijkversterking tussen Zwolle en Olst, (€ 52,6 miljoen) en aan Waterschap Drents Overijsselse Delta en Waterschap Groot Salland voor de versterking van de stadsdijken in Zwolle (€ 119,5 miljoen), welke in 2023 is gestart en doorloopt tot 2025. Aan Waterschap Aa en Maas is een voorschot van € 40,0 miljoen verstrekt voor de versterking van de dijk aan Ravenstein tot Lith. Aan Waterschap Noordzijlvest is een voorschot vertsrekt van € 54,5 miljoen voor de versterking van de Groningse Lauwersdijk. Aan Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard is een voorschot verstrekt van € 34,2 miljoen voor de vesterking en verhoging van de dijk langs de Hollandsche IJssel.

Aan de provincie Flevoland is een voorschot van ongeveer € 69,4 miljoen verstrekt voor de specifieke uitkering N307/Roggebotsluis. De afrekening van dit voorschot wordt verwacht in 2025. Ten behoeve van de Dijkversterking van Hansweert is een voorschot verstrekt van € 82,7 miljoen verstrekt aan waterschap Scheldestromen. De realisatie is gestart in 2024.

Artikel 02 Investeren in zoetwatervoorziening
Aan het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden zijn voorschotten verstrekt van in totaal circa € 14,7 miljoen ten behoeve van het realiseren van de eerste stap naar een robuuste zoetwatervoorziening van West-Nederland in droge perioden, waarbij rekening is gehouden met de klimaatverandering en regionale ontwikkelingen tot 2022. Naar verwachting worden deze voorschotten in 2026 afgewikkeld. Aan diverse gemeenten en provincies zijn in het kader van specifieke uitkeringen voor de Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2022–2027 voorschotten verstrekt voor € 166,3 miljoen. De afrekening van deze voorschotten wordt in 2028 verwacht. Aan diverse provincies en waterschappen zijn voorschotten ad € 67,5 miljoen verstrekt voor specifieke uitkeringen in het kader van stimulering maatregelen 2e fase Deltaprogramma Zoetwater. De afrekening van deze voorschotten wordt in 2028 verwacht. Verder is een voorschot van € 12,6 miljoen aan de provincie Friesland voor specifieke uitkering ten behoeve van versterking Friese IJsselmeerkust versterkt. De afrekening van dit voorschot wordt in 2027 verwacht.

Tabel 36 Verloopoverzicht (bedragen € 1.000)

Stand per 1 januari 2024		1.762.616
In 2024 vastgelegde voorschotten		607.600
In 2024 afgerekende voorschotten		– 147.408
Verdeeld naar jaar van betalen:		
– 2022 en verder	– 112.563	
– 2023	– 16.224	
– 2024	– 18.621	
Openstaand per 31 december 2024		**2.222.808**

14 en 14a) Andere verplichtingen en Tegenrekening andere verplichtingen
De post Andere verplichtingen vormt een saldo van de verplichtingen per 1 januari van het begrotingsjaar, de aangegane verplichtingen, hierop verrichte betalingen en negatieve bijstellingen van in eerdere begrotingsjaren aangegane verplichtingen.

Tabel 37 Verloopoverzicht (bedragen € 1.000)

Stand per 1 januari 2024	3.053.381
Aangegaan in 2024	2.018.319
Tot betaling gekomen in 2024	– 1.622.816
Negatieve bijstellingen voorgaande jaren	– 70.131
Openstaand per 31 december 2024	**3.378.753**

Niet uit de saldibalans blijkende bestuurlijke verplichtingen
Inventarisatie van bestuurlijke afspraken voor zover al niet deel uitmakend van de juridische verplichtingen, zoals opgenomen in de financiële administratie (met name gesloten bestuursovereenkomsten of convenanten met decentrale overheden) heeft plaatsgevonden.

Ultimo 2024 is geen sprake van dergelijke bestuurlijke afspraken.

D. BIJLAGEN

Bijlage 1: Instandhouding

In deze bijlage bij het jaarverslag van het Mobiliteitsfonds en van het Deltafonds wordt een toelichting gegeven op de instandhouding van de netwerken die onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat vallen. Onderdeel A gaat in op de instandhouding van de netwerken die door Rijkswaterstaat worden beheerd. Dit betreft het Hoofdwegennet (HWN), het Hoofdvaarwegennet (HVWN) en het Hoofdwatersysteem (HWS). Onderdeel B gaat in op de instandhouding van de Hoofdspoorweginfrastructuur (HSWI) welke beheerd wordt door ProRail.

Bij instandhouding van de infrastructuur gaat het om het behouden van de huidige functie van de infrastructuur op het afgesproken kwaliteitsniveau. Hieronder vallen alle activiteiten op het vlak van exploitatie, onderhoud en vernieuwing van de bestaande infrastructuur.

- Tot het domein van de exploitatie (voorheen 'beheer') behoren activiteiten die gericht zijn op het reguleren van het gebruik: verkeersleiding en capaciteitsmanagement, verkeersmanagement en watermanagement;
- Onderhoud betreft de activiteiten die erop zijn gericht de beoogde (ontwerp)levensduur van de infrastructuur te realiseren;
- Vernieuwing (voorheen 'vervanging' en/of 'renovatie') is gericht op het begin van een nieuwe levenscyclus van een nieuw object of het verlengen van de levensduur van het bestaande object. Het gaat bij vernieuwing expliciet niet om activiteiten die gericht zijn op toevoeging van functies of om aanleg van nieuwe of uitbreiding van bestaande infrastructuur (ontwikkeling).

1 Onderdeel A - Instandhouding van de netwerken van Rijkswaterstaat

Het basiskwaliteitsniveau vormt het uitgangspunt voor de instandhouding van de Rijkswaterstaat-netwerken. Instandhouding van de netwerken op het basiskwaliteitsniveau is erop gericht om de prestaties van de netwerken op peil te houden. Het zijn de prestaties – de beschikbaarheid, betrouwbaarheid, duurzaamheid en veiligheid van de infrastructuur – die de gebruikers direct ervaren. Allereerst wordt een overzicht gegeven van de geleverde prestaties op de netwerken. Vervolgens wordt de ontwikkeling van het areaal in beheer bij RWS, de gerealiseerde budgetten voor instandhouding, de ontwikkeling van de balanspost 'saldo op ontvangen bijdragen' (voorheen 'nog uit te voeren werkzaamheden') en het volume uitgesteld en achterstallig onderhoud toegelicht. Over duurzaamheidsprestaties wordt gerapporteerd via het IenW Duurzaamheidsverslag.

Prestaties
De prestaties van de infrastructuur worden gemeten en uitgedrukt in prestatie-indicatoren. In de begroting 2024 is aangegeven dat voor de netwerken in beheer van RWS de afspraken over het basiskwaliteitsniveau nog worden vertaald naar nieuwe indicatoren en streefwaarden. Dit vergt nog verdere uitwerking, daarom wordt in afwachting daarvan nog uitgegaan van de prestatieafspraken vanuit de Service Level Agreement (SLA) 2022-2023. Hierbij opgemerkt dat ook onder de SLA al gold dat de er aan de Tweede Kamer zal worden gerapporteerd hoe gescoord wordt op

de prestatie-indicatoren, maar dat hierbij niet kan worden gestuurd op het behalen van de streefwaarden. Het basiskwaliteitsniveau is leidend voor het werk dat RWS moet voorbereiden.

Tabel 38 Prestatie-indicatoren RWS

Prestatie-indicator	Streef-waarde 2021-2024	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Realisatie 2024	Toelichting
Hoofdwegennet						**1**
Beschikbaarheid						
Technische beschikbaarheid van de weg	**90%**	99%	98%	99%	99%	
Files door Werk in Uitvoering als gevolg van aanleg en gepland onderhoud in:						
Voertuigverliesuren (vanaf 2018)	**10%**	7%	3%	4%	7%	
Levering verkeersgegevens:						
– Beschikbaarheid data voor derden	**90%**	94%	93%	91%	91%	
– Actualiteit data voor derden	**95%**	96%	100%	99%	99%	
Veiligheid						
– Voldoen aan norm voor verhardingen	**99,7%**	99,8%	99,7%	99,6%	99,4%	
– Voldoen aan norm voor gladheidbestrijding	**95%**	99%	99%	99%	99%	
Hoofdvaarwegennet						**2**
Beschikbaarheid / Betrouwbaarheid						
Stremmingen gepland onderhoud	**0,8%**	2,0%	0,9%	0,6%	0,7%	
Stremmingen ongepland onderhoud	**0,2%**	1,0%	2,4%	1,2%	1,2%	
Tijdig melden ongeplande stremmingen	**97%**	98%	98%	97%	98%	
Vaargeul op orde (% oppervlakte op orde)						
– Toegangsgeulen	**99%**	100%	100%	100%	100%	
– Hoofdtransportassen	**90%**	92%	93%	93%	96%	
– Hoofdvaarwegen	**85%**	80%	82%	84%	83%	
– Overige vaarwegen	**85%**	83%	83%	95%	96%	
Veiligheid						
Vaarwegmarkering op orde	**95%**	92%	89%	94%	96%	
Hoofdwatersysteem						**3**
Waterveiligheid						
Handhaving kustlijn	**90%**	90%	91%	93%	94%	
Beschikbaarheid stormvloedkeringen	**100%**	83%	83%	100%	83%	
Waterhuishouding op orde in alle peilgereguleerde gebieden	**100%**	100%	75%	100%	100%	
Betrouwbaarheid informatievoorziening	**95%**	96%	100%	99%	96%	

Bron: RWS, 2024

1. Toelichting prestaties Hoofdwegennet:
De indicator voor het voldoen aan de norm voor verhardingen voldoet niet aan de streefwaarde. De overige indicatoren halen de streefwaarden wel.
– Bij de indicator 'Files door Werk in Uitvoering' worden alleen de files meegeteld die een snelheid hebben lager dan 50 km/uur en een lengte van minstens 2 km. In 2024 was 7% van alle files het gevolg van

aanleg en geplande onderhoudswerkzaamheden (werk in uitvoering). Deze score is onder de streefwaarde van 10%. De score is gestegen ten opzichte van 2023 doordat in 2024 meer productie is gedraaid. Het totale reistijdverlies is gestegen van 56 miljoen voertuigverliesuren in 2023 naar 62 miljoen voertuigverliesuren in 2024 en het aandeel files door werk in uitvoering van 2,5 miljoen naar 4,5 miljoen voertuigverliesuren.
– Het voldoen aan de veiligheidsnormen voor verhardingen wordt gemonitord aan de hand van de schadekenmerken stroefheid en spoorvorming. In 2024 voldeed 99,4% van de wegverhardingen aan deze normen. Daarmee werd net niet aan de streefwaarde van 99,7% voldaan. Hier zijn twee redenen voor:
    - Uit onderzoek is gebleken dat bij het instellen van de nieuwe meetmethode in 2017, de norm die hierin gesteld is voor dichte deklagen te streng is. In de metingen van 2025 zal de interne norm voor alleen dichte deklagen versoepeld worden.
    - Er is sprake van uitgesteld onderhoud, waardoor verhardingen die eigenlijk al vernieuwd hadden moeten worden, nog niet zijn aangepakt. Ten gevolge hiervan zijn er normoverschrijdingen voor een steeds groter deel van het wegdek.

2. Toelichting prestaties Hoofdvaarwegennet:
De indicatoren «tijdig melden van stremmingen», «vaargeul op orde - Toegangsgeulen, Hoofdtransportas en Overige vaarwegen» - en «vaarwegmarkering op orde» voldoen aan de streefwaarde. Tevens voldoet de indicator «stremmingen gepland onderhoud» aan de streefwaarde, met de kanttekening dat er momenteel in de praktijk meer onderhoud nodig is voor een optimale prestatie van de vaarwegen. Dit wordt ook gereflecteerd in de indicator «ongeplande stremmingen», die niet aan de streefwaarde voldoet.

De overige twee indicatoren halen de streefwaarden niet:
– «Stremmingen ongepland onderhoud» is 6 maal zo hoog als de streefwaarde en is in lijn met de scores van de afgelopen jaren. Ouderdom van de kunstwerken en het uitstellen van onderhoud en renovaties zijn oorzaken van deze score.
– «Vaargeul op orde voor hoofdvaarwegen». De grootste oorzaak voor deze score is dat bij een aantal vaarwegen (op de route Amsterdam-Delfzijl) de verdieping van de vaargeul nog loopt. Deze is naar verwachting 2030 afgerond. Bij de berekening van de score wordt nu alvast geanticipeerd op de nieuwe vaarwegklasse (opwaardering CEMT-klasse).

3. Toelichting prestaties Hoofdwatersysteem:
De indicatoren ‘handhaving kustlijn’, ‘waterhuishouding op orde in alle peilgereguleerde gebieden’ en ‘betrouwbaarheid informatievoorziening’ voldoen aan de streefwaarden. Waterhuishouding op Orde is opgebouwd uit vier indicatoren. In 2024 zijn de streefwaarden van alle vier onderliggende indicatoren gehaald.

De indicator ‘beschikbaarheid stormvloedkeringen’ voldeed niet aan de streefwaarde:
– Van de zes stormvloedkeringen voldoet de Maeslantkering niet aan faalkanseis vanwege technische gebreken. De meest urgente zijn inmiddels verholpen, waardoor de functioneringssluiting in september 2024 succesvol verliep. De resterende gebreken zijn naar verwachting in het voorjaar van 2025 verholpen.

Omvang van het areaal
Hieronder wordt inzicht gegeven in de omvang van het areaal in beheer bij Rijkswaterstaat per verantwoording 2024.

Tabel 39 Areaal netwerken RWS

	Eenheid	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Realisatie 2024	Toelichting
Hoofdwegennet						**1**
Rijbaanlengte						
– Hoofdrijbaan	km	5.842	5.846	5.858	5.862	
– Verbindingswegen en op- en afritten	km	1.794	1.612	1.612	1.623	
Areaal asfalt						
– Hoofdrijbaan	km²	77	77	77	78	
– Verbindingswegen en op- en afritten	km²	15	14	14	15	
Groen areaal	km²	184	184	188	188	
Verkeerssignalering op rijbanen	km	2.914	2.931	2.964	3.003	
Verkeerscentrales	stuks	6	6	6	6	
Bediende objecten						
– Spitsstroken	km	308	308	293	281	
– Bruggen Beweegbaar	stuks	54	50	48	48	
– Tunnelcomplexen	stuks	20	20	20	21	
– Aanleginrichtingen (veren)	stuks	14	14	12	12	
Aquaducten	stuks	17	17	17	17	
Ecoducten	stuks	56	56	38	38	
Hoofdvaarwegennet						**2**
Vaarwegen	km	7.071	7.071	7.394	7.273	
– waarvan binnenvaart	km	3.426	3.426	3.540	3.415	
– waarvan zeevaart	km	3.646	3.646	3.854	3.858	
Begeleide vaarweg	km	592	592	857	858	
Verkeersposten	stuks	12	12	12	12	
Vuurtorens (incl. BES-eilanden)	stuks	24	24	23	23	
Bediende objecten						
– Schutsluiskolken	stuks	130	131	127	126	
– Bruggen beweegbaar	stuks	113	112	107	109	
Hoofdwatersysteem						**3**
Watermanagement wateroppervlak	km²	90.187	90.219	90.213	90.132	
Kustlijn	km	293	293	293	294	
Dammen, dijken en duinen, uiterwaarden w.o.:						
– Dijken, dammen en duinen, primaire waterkeringen	km	201	201	202	203	
– Niet primaire waterkeringen/duinen	km	623	604	604	508	
– Uiterwaarden in beheer Rijk	ha	5.183	5.182	5.183	5.185	
Binnenwateren	km²	3.044	3.030	3.024	2.992	
Bediende objecten:						
– Stormvloedkeringen	stuks	6	6	6	6	
– Spui- en uitwateringssluiskolken	stuks	86	86	86	88	
– Stuwcomplexen	stuks	10	10	10	10	
– Gemalen	stuks	20	19	21	20	

Bron: RWS, 2024

1. Toelichting areaalgegevens Hoofdwegennet
Algemeen beeld 2021-2024:
– De omvang van het hoofdwegennet is de afgelopen jaren toegenomen door grote verbredingsprojecten, zoals de A1 Oost (2019-2024) en grote reconstructies van wegen zoals de A7 Zuidelijke Ringweg Groningen. Daarnaast worden nieuwe wegen gefaseerd opengesteld, zoals de A16 Rotterdam (2023-2025) en de A24 Blankenburgverbinding (2022-2024). Door deze projecten is ook de lengte van de signalering toegenomen.
– De op- en afritten en verbindingswegen zijn de laatste jaren met name toegenomen door de nieuwe knooppunten van de Blankenburgverbinding (A24) en het vernieuwde knooppunt Julianaplein in Groningen (A28/A7). Verder zijn nieuwe aansluitingen aangelegd en bestaande aansluitingen verruimd. De afname in 2022 heeft een administratieve oorzaak: de ventwegen langs N-wegen worden niet meer meegerekend bij de verbindingswegen.
– De lengte spitsstroken neemt af doordat bij grote verbredingen, zoals de A1 Oost (2023) en de A10 Zuidasdok (2024), de spitsstroken worden omgezet naar reguliere rijstroken. Met de openstelling van de nieuwe A24 Blankenburgverbinding (2024) zijn de aansluitende spitsstroken op de A15 weer ingericht als de oorspronkelijke vluchtstroken.
– Het groen areaal is in 2023 toegenomen als gevolg van een herziening van de beheergrenzen in Oost-Nederland.
– De afname van de beweegbare bruggen betreft voornamelijk bruggen die niet meer worden bediend en worden vervangen door vaste bruggen met een hogere doorvaarthoogte, zoals de drie Giessenbruggen in de A20 en de twee Kaagbruggen in de A44.
– De afname in 2023 van zowel het aantal ecoducten als het aantal aanleginrichtingen voor de veerbindingen heeft een administratieve oorzaak, namelijk een nieuwe inventarisatie met verbeterde uniforme definities.

Specifiek 2024:
– In 2024 hebben de eindopenstellingen plaatsgevonden van de A1 Apeldoorn - Azelo, de A7 Zuidelijke Ringweg Groningen en de A24 Blankenburgverbinding. Deze laatste zorgt voor de toename van één tunnelcomplex met twee tunnels, te weten de Hollandtunnel (landtunnel) en de Maasdeltatunnel (onder het Scheur). Deze openstellingen zorgen ook voor extra verkeerssignalering. De verbindingswegen nemen toe door de nieuwe knooppunten Vlaardingen (A20/A24) en Rozenburg (A15/A24) van de Blankenburgverbinding (A24). Ook de nieuwe parallelstructuur op de A44 ter hoogte van de aansluiting van de Rijnlandroute en het vernieuwde knooppunt Julianaplein (A28/A7) zorgen voor een toename van de verbindingswegen.
– De lengte spitsstroken is in 2024 afgenomen doordat in het project A24 Blankenburgverbinding de spitsstroken op de A15 tussen Welplaatweg en Rozenburg centrum weer zijn ingericht als de oorspronkelijke vluchtstroken. Eén van de spitsstroken op de A10 Zuid is in het project Zuidasdok omgezet naar versmalde reguliere rijstroken.

2. Toelichting areaalgegevens Hoofdvaarwegennet
Algemeen beeld 2021-2024
– In 2023 is er een toename doorgevoerd in het verkeersscheidingsstelsel voor de kust van Zeeland en de vaargeulen in de Waddenzee. Tevens is lengte op de Grensmaas toegenomen als gevolg van het opnemen van het deel van de Maas waar alleen recreatieverkeer is toegestaan.
– Het aantal vuurtorens nam in 2023 af door het buiten gebruik stellen van Lichtplatform Goeree.

– Het aantal schutsluiskolken nam geleidelijk toe, maar is in 2023 weer afgenomen. In 2021 is de Middensluis in Terneuzen buiten gebruik gesteld in verband met de vervanging door de Nieuwe Sluis in Terneuzen in 2024. In 2022 is de zeesluis bij IJmuiden in gebruik genomen. In 2023 is de Roggebotsluis gesloopt en zijn er vier schutsluizen overgedragen langs kanaal Lemmer-Delfzijl.
– Het aantal bediende bruggen neemt geleidelijk af. De Gerrit Krolbrug is in 2021 aangevaren. In 2023 is de brug over de Roggebotsluis gesloopt, en zijn vier bruggen langs het kanaal Lemmer-Delfzijl overgedragen.

Specifiek 2024:
– In 2024 is er een grote afname in lengte vaarweg die hoofdzakelijk wordt veroorzaakt door wijzigingen van de vaarroutes op het IJsselmeer/Markermeer. Daarnaast is er een kleine toename van de lengte beheerde vaarweg op zee. Deze wordt veroorzaakt door een kleine aanpassing in de vaarwegroutes voor de kust van Zeeland.
– In 2024 is de begeleide vaarweg in totaal 1 km toegenomen, met name door verschuivingen van de getijdegeulen in de Westerschelde.
– In 2024 is het aantal schutsluizen door de realisatie van de zeesluis in Terneuzen met één toegenomen. Anderzijds is er een afname door de overdracht van een schutsluis aan de betreffende gemeente, en de aanpassing van de classificatie van een schutsluis naar spuisluis. Daarnaast zijn er twee beweegbare bruggen over de sluishoofden van de nieuwe zeesluis in Terneuzen gerealiseerd.

3. Toelichting areaalgegevens Hoofdwatersysteem
Algemeen beeld 2021-2024:
– De omvang van het hoofdwatersysteem varieert. De afname in 2023 betreft vooral het Markermeer (Strandeiland en Markerwadden).
– De lengtes van de primaire en niet-primaire keringen variëren. In 2021 zorgde een hernieuwde inventarisatie van de dijken voor een aanpassing in de realisatiecijfers.
– De omvang van de uiterwaarden varieert. Dit komt door zowel aanleg van bijvoorbeeld nevengeulen als overdrachten en verbeterde registratie.
– Het aantal spui- en uitwateringssluiskolken varieert. In 2021 is het aantal met één toegenomen door de aanleg van een spuisluis bij de Reevesluis. In 2023 zijn de twee Roggebotspuisluizen gesloopt en is de classificatie van twee objecten overgegaan naar spuisluis.
– In 2023 is het aantal gemalen met twee toegenomen door een aanpassing van de classificatie van twee objecten.

Specifiek 2024:
– In 2024 is er een grote afname geweest van de omvang van het wateroppervlak, met name door aanpassingen in de Ooster- en Westerschelde. Hier zijn de kwelders en schorren groter geworden, waardoor het wateroppervlak is afgenomen. Ook heeft er een nieuwe inventarisatie plaatsgevonden van de gehele IJssel met bijbehorende uiterwaarden. Dit heeft geresulteerd in een afname van het wateroppervlak.
– In 2024 is een administratieve correctie doorgevoerd bij de aansluiting van de Afsluitdijk aan de Friese zijde. Dit heeft geleid tot een kleine toename in 2024.
– In 2024 is een kleine toename gerealiseerd in de niet-primaire keringen door de verruiming van de Twentekanalen (fase 2). Daarnaast is er een grote afname van de niet-primaire duinen op de Waddeneilanden. Een deel ervan is integraal onderdeel geworden van de bestaande, erachter

gelegen primaire waterkeringen. Een ander deel betreft niet-primaire duinen op de zandplaten. Die hebben formeel geen kerende functie meer, hier vindt alleen nog natuurbeheer plaats.
– In 2024 is door twee Grensmaasprojecten het oppervlak uiterwaarden iets toegenomen. Daarnaast is in 2024 de Overnachtingshaven bij Lobith gerealiseerd wat tot een kleine afname van de uiterwaarde heeft geleid. Dit heeft netto geresulteerd in een kleine toename van het uiterwaarden oppervlak.
– In 2024 is een gemaal overgedragen aan de betreffende gemeente. De registratie van de spuisluizen bij de Oranjesluizen is verbeterd waardoor nu alle drie de spuisluizen meetellen in plaats van voorheen één.

Budgetten exploitatie en onderhoud Hoofdwegennet, Hoofdvaarwegennet en Hoofdwatersysteem
In onderstaande tabel zijn de begrote en gerealiseerde budgetten op exploitatie en onderhoud toegelicht.

Tabel 40 Budgetten Exploitatie en Onderhoud Hoofdwegennet, Hoofdvaarwegennet en Hoofdwatersysteem (bedragen x € 1.000)

		Realisatie	Begroting	Verschil	
Artikelonderdeel		**2024**	**2024**	**2024**	**Toelichting**
Hoofdwegennet					
MF 12.01	Exploitatie	8.474	4.401	4.073	1
MF 12.02.01	Onderhoud	929.291	904.696	24.595	2
MF 12.06.02	Overige netwerkgebonden kosten	111.890	108.509	3.381	3
Totaal realisatie Exploitatie en Onderhoud Hoofdwegen		**1.049.655**	**1.017.606**	**32.049**	
Hoofdvaarwegennet					
MF 15.01	Exploitatie	12.147	9.947	2.200	4
MF 15.02.01	Onderhoud	520.155	515.281	4.874	5
MF 15.06.02	Overige netwerkgebonden kosten	34.252	33.069	1.183	6
Totaal realisatie Exploitatie en Onderhoud Hoofdvaarwegen		**566.554**	**558.297**	**8.257**	
Hoofdwatersysteem					
DF 3.01.01	Watermanagement	8.186	7.594	592	
DF 3.02.01	Onderhoud Waterveiligheid	273.582	265.565	8.017	7
DF 3.02.02	Onderhoud Zoetwatervoorziening	32.284	21.701	10.583	8
DF 5.02.01	Overige netwerkgebonden uitgaven	68.654	67.014	1.640	9
Totaal realisatie Watermanagement en Onderhoud Hoofdwatersysteem		**382.706**	**361.874**	**20.832**	
Totaal realisatie Exploitatie, Watermanagement en Onderhoud RWS		**1.998.915**	**1.937.777**	**61.138**	

Toelichting
Onderstaand wordt een toelichting gegeven op de verschillen tussen de begroting en de realisatie. Het betreft hier de realisatie van de agentschapsbijdrage van het moederdepartement aan RWS.

Hoofdwegennet
1. Het verschil van € 4,1 miljoen bestaat uit:
– € 1,0 miljoen voor uitvoering van de opdracht Nationaal toegangspunt Data laad- en tankpunten.
– € 1,1 miljoen voor de opdracht innovatiemanagement taskforce verkeersveiligheidsdata.

– € 2,0 miljoen diverse mutaties < € 1 miljoen.

2. Het verschil van € 24,6 miljoen bestaat uit:
– € 27,3 miljoen uitkering van de prijsbijstelling 2024.
– € 5,4 miljoen voor de realisatie van een geleiderail bij het zonnepark langs de A37.
– € -8,0 miljoen toevoegen van meerjarig onderhoudsbudget aan de scope van het uitvoeringsproject Tunnel A10.
– € -0,1 miljoen diverse mutaties < € 1 miljoen.

3. Het verschil van € 3,4 miljoen bestaat uit:
– € 3,3 miljoen uitkering van de prijsbijstelling 2024.
– € 0,1 miljoen diverse mutaties < € 1 miljoen.

Hoofdvaarwegennet
4. Het verschil van € 2,2 miljoen bestaat uit:
– € 1,9 miljoen voor de voortzetting van het impulsprogramma Beter Bediend.
– € 0,3 miljoen uitkering van de Prijsbijstelling 2024.

5. Het verschil van € 4,9 miljoen bestaat uit:
– € 16,0 miljoen voor Uitkering van de prijsbijstelling 2024.
– € 14,4 miljoen voor Overheveling van budget uit Aanleg en Vervanging en Renovatie ten behoeve van de overdracht van zij-objecten Hoofd-vaarweg Lemmer-Delfzijl.
– € 5,1 miljoen ter dekking van excessieve prijsstijgingen voor Exploitatie en Onderhoud.
– € -19,2 miljoen terugbetaling van resterend budget na afronding van de Nota Mobiliteit Achterstallig Onderhoud Vaarwegen (NoMo AOV).
– € -13,9 miljoen opvangen van de financiële tegenvaller voor het E&O deel van de renovatie van het Julianakanaal.
– € 2,5 miljoen diverse mutaties < € 5 miljoen.

6. Het verschil van € 1,2 miljoen bestaat uit:
– € 1,0 miljoen voor Uitkering van de prijsbijstelling 2024.
– € 0,2 miljoen middelen voor de opdracht Digitalisering Walstroom.

Hoofdwatersysteem
7. Verschil van € 8,0 miljoen als gevolg van uitkering van de prijsbij-stelling 2024.

8. Verschil van € 10,6 miljoen bestaat uit:
– € 11,5 miljoen bijdrage van het ministerie van Economische Zaken (EZ) aan het programma Windenergie op zee.
– € -0,9 miljoen diverse mutaties < € 5 miljoen.

9. Verschil van € 1,6 miljoen bestaat uit:
– € 2,0 miljoen uitkering van de prijsbijstelling 2024
– € -0,4 miljoen diverse mutaties < € 1 miljoen.

Budgetten Vernieuwing Hoofdwegennet, Hoofdvaarwegennet en Hoofd watersysteem
In onderstaande tabel zijn de begrote en gerealiseerde budgetten op vernieuwing toegelicht. Met € 328 miljoen is de productie in 2024 licht gestegen ten opzichte van 2023 (€ 315 miljoen) maar blijft deze nog wel achter bij het beschikbare bedrag in de begroting. Het op stoom brengen van

de productie kost tijd. Met de portfolioaanpak en meerjarige zekerheid over beschikbaar budget en capaciteit is de verwachting dat de komende jaren de productie fors zal stijgen.

Tabel 41 Budgetten Vernieuwing Hoofdwegennet, Hoofdvaarwegennet en Hoofdwatersysteem (bedragen x € 1.000)

Artikelonderdeel		Realisatie	Begroting	Verschil	
		2024	**2024**	**2024**	**Toelichting**
MF 12.02.04	Vernieuwing Hoofdwegennet	218.223	309.145	– 90.922	1
MF 15.02.04	Vernieuwing Hoofdvaarwegennet	96.276	137.839	– 41.563	2
DF 3.02.03	Vernieuwing Hoofdwatersysteem	13.164	17.664	– 4.500	3
Totaal realisatie Vernieuwing Rijkswaterstaat		**327.663**	**464.648**	**– 136.985**	

Toelichting

1. Hoofdwegennet

Het verschil van – € 90,9 miljoen bestaat uit:

- Reserveringen Groot Variabel Onderhoud (GVO) (- € 44,3 miljoen): opvragen van budget t.b.v. geluidschermen A10 Noord (- € 17,9 miljoen), renovatie eerste Heinenoordtunnel (- € 15,8 miljoen), Kunstwerken A44 (- € 7,6 miljoen) en overige kleine overhevelingen.
- Reservering brandwerendheid tunnels (- € 18,1 miljoen): dit betreft een actualisatie van de programmering van het programma Brandveiligheid Tunnels. De gehele programmering schuift met 2 jaar naar achteren van 2024-2028 naar 2026-3030.
- Toegekende prijsbijstelling 2024 (€ 8,7 miljoen).
- GVO Renovatie (- € 23,1 miljoen): er zijn lagere uitgaven bij de Heinenoordtunnel vanwege niet optreden risico's en later uitvoeren afrondende werkzaamheden(- € 20,5 miljoen) en Haringvlietbrug (- € 4,9 miljoen). Bij N99 Kooijbrug (- € 3,8 miljoen) duurde de herberekening en het controleren van de raming met de aannemer langer. Daar staat tegenover hogere uitgaven op de A73 realisatiefase Swalmen tunnel (€ 6,3 miljoen).
- Een gedeeltelijk overschot bij GVO renovatie is ingezet bij DBFM A24 Blankenburgverbinding (- € 6,3 miljoen) om de betaling aan Vlaardingen te voldoen.
- Brandwerendheid tunnels (- € 5,9 miljoen): bij de uitvoering van het herstel van de brandwerendheid 2e Coentunnel blijken de vooraf ingeschatte risico's in 2024 nagenoeg niet op te treden, de kas wordt doorgeschoven naar 2027.
- Programma Intelligente wegkantstations (iWKS) (- € 2,0 miljoen): vertragingen door veel onzekerheden bij de start van de eerste iWKS trajecten (- € 44 miljoen) en overige kleine verschillen (- € 1,3 miljoen). Daar tegenover staan hogere uitgaven door de aanpassing van het uit te rollen programma (€ 26,8 miljoen), het doorschuiven van werk uit vorig jaar bij de projecten Barneveld-Nijkerk; Waterberg-Apeldoorn, Muiderberg en Watergraafsmeer meer voorbereidingstijd nodig was (€ 10,5 miljoen) en het later factureren van verschillende debiteuren (€ 6 miljoen).

2. Hoofdvaarwegennet

Het verschil van – € 41,6 miljoen bestaat uit:

- Lagere realisatie van - € 29,7 miljoen door vertraging in de uitvoering van o.a.; Marijkesluis (- € 5,0 miljoen), overdracht van zes zijobjecten langs de HLD aan lokale overheden (Dorkwerdersluis, Platvoetburg, Groeve-

sluizen Noord en Zuid, Driewegsluis en Slochtersluis) (- € 6,9 miljoen), ROK herberekeningen (- € 5,4 miljoen) en een meevaller bij de Verkeerspost Nijmegen (- € 3,5 miljoen).
– Diverse kasschuiven – € 12,3 miljoen van projecten. Door actualisatie van het programma Vervanging en Renovatie projecten schuift de reservering door naar latere jaren.
– Saldo van kleine mutaties (€ 0,6 miljoen).

3. Hoofdwatersysteem
De lagere realisatie op vernieuwing is met name het gevolg van het aanpassen van het kasritme door vertraging in planstudies en het later uitvoeren van ingenieursdiensten bij Vervanging Stuwen Maas (- € 4,5 miljoen).

Splitsing balanspost nog uit te voeren werkzaamheden
Saldo op ontvangen bijdragen
In navolging van de aanbeveling uit het rapport doorlichting agentschap Rijkswaterstaat (2021) en toezegging aan de Tweede Kamer over het gebruik en de naamgeving van de balanspost Nog Uit Te Voeren Werkzaamheden (NUTW) zijn de afspraken over het gebruik van de NUTW post opnieuw geformaliseerd. Hierbij is besloten om met ingang van 2024 de NUTW te splitsen in een post gerelateerd de bekostiging van de maatregelen ten behoeve van het basiskwaliteitsniveau (BKN) voor Exploitatie en Onderhoud en een post voor overige werkzaamheden gefinancierd vanuit EPK-BLS, respectievelijk «Saldo op ontvangen bijdragen voor exploitatie en onderhoud» en Saldo op ontvangen bijdragen voor te verlenen diensten».

Saldo op ontvangen bijdragen voor exploitatie en onderhoud
Onder dit saldo vallen de ontvangsten en uitgaven die samenhangen met afspraken over het basiskwaliteitsniveau.

Saldo op ontvangen bijdragen voor te verlenen diensten
Onder dit saldo vallen de ontvangsten en uitgaven in het kader van planstudies, Caribisch Nederland, werken voor en met partners, aanvullende opdrachten van het moederdepartement die niet tot BKN behoren en overige opdrachten.

Vertaling van oude naar nieuwe situatie
In de oude situatie vielen de aanvullende opdrachten van het moederdepartement die niet tot BKN behoren onder het kopje Exploitatie en Onderhoud. In de nieuwe situatie niet meer, ze vallen nu onder de Te Verlenen diensten. Omdat in de volgende twee paragrafen beide nieuwe balansposten afzonderlijk worden toegelicht, is het nodig om de eindstanden van de jaren 2022 en 2023 te vertalen van de oude naar de nieuwe situatie. Dat gebeurt in onderstaande tabel.

Tabel 42 Vertaling post NUTW RWS naar posten SOOB RWS (bedragen x € 1 miljoen)						
Omschrijving	Bedrag x € 1 miljoen					
	Oude situatie		**Schuif aanvullende opdrachten**		**Nieuwe situatie**	
	2022	**2023**	**2022**	**2023**	**2022**	**2023**
Exploitatie en Onderhoud						
1) Hoofdwatersysteem	265	304	– 25	– 15	240	289
2) Hoofdwegennet	373	399	– 13	– 11	360	388
3) Hoofdvaarwegennet	164	184	– 49	– 41	115	143
Subtotaal Exploitatie en Onderhoud	*802*	*887*	*– 87*	*– 67*	*715*	*820*
Overig => Te Verlenen Diensten						
4) Hoofdwatersysteem	59	63	25	15	84	78
5) Hoofdwegennet	157	188	13	11	170	199
6) Hoofdvaarwegennet	29	34	49	41	78	75
7) Overig	63	63			63	63
Subtotaal Te Verlenen Diensten	*308*	*348*	*87*	*67*	*395*	*415*
Totaal	**1.110**	**1.235**	**0**	**0**	**1.110**	**1.235**

Balanspost Saldo op ontvangen bijdragen voor exploitatie en onderhoud
RWS is een agentschap met een baten lasten administratie. Bij de instelling van het agentschap is met het ministerie van Financiën afgesproken dat RWS geen resultaat (verlies of winst) mag behalen op de kosten die worden gemaakt voor activiteiten die door de markt worden verricht. De middelen die aan het einde van een boekjaar tekort of over zijn en samenhangen met afspraken over het basiskwaliteitsniveau, worden op de balans van RWS verantwoord onder de post Saldo Op Ontvangen Bijdragen voor Exploitatie en Onderhoud (SOOB E&O).

Via deze balanspost kunnen middelen eerder of later worden aangewend dan oorspronkelijk voorzien. Deze werkwijze is analoog aan de werkwijze die wordt gevolgd op het Deltafonds en het Mobiliteitsfonds. Daar wordt immers een saldo dat in enig jaar ontstaat meegenomen naar of verrekend met het volgende begrotingsjaar.

De balanspost SOOB E&O omvat overigens meer. Onder andere ook de mee- en tegenvallers op beheer- en onderhoudscontracten komen in deze balanspost. Oorzaken voor mee- en tegenvallers en het eerder of later inzetten van middelen dan voorzien zijn bijvoorbeeld:
- Tijdens de voorbereiding en uitvoering van werkzaamheden kan blijken dat deze op een later of eerder moment gerealiseerd zullen worden dan bij het opstellen van de programmering en begroting was voorzien;
- Het moeten inpassen van maatregelen die niet waren voorzien;
- Wijzigende marktomstandigheden, met kostprijzen die sneller stijgen dan eerder geraamd. Dit leidt tot aanbestedingstegenvallers;
- Gebrek aan beschikbare capaciteit bij de uitvoeringsorganisatie of op de markt.

De mutatie op deze balanspost wordt aan het eind van ieder jaar bepaald door de kosten in dat jaar van de opbrengsten af te trekken. De balanspost wordt in een volgend jaar weer aan de opbrengsten toegevoegd.

Hieronder worden de belangrijkste posten toegelicht die de opbouw van de post SOOB E&O per ultimo 2024 bepalen.

Tabel 43 Ontwikkeling post SOOB E&O RWS (bedragen x € 1 miljoen)				
Omschrijving	Bedrag x € 1 miljoen			
	2022	**2023**	**2024**	**Toelichting**
Exploitatie en Onderhoud				
1) Hoofdwatersysteem	240	289	265	1
2) Hoofdwegennet	360	388	186	2
3) Hoofdvaarwegennet	115	143	260	3
Totaal	**715**	**820**	**711**	

Toelichting
1. Hoofdwatersysteem
Het saldo per eind 2024 is lager dan het saldo per eind 2023.

Ten opzichte van 2023 zijn de kosten gestegen. De hogere realisatie is het gevolg van intensivering op Onderhoud en Exploitatie door RWS door een combinatie van productie stijging, prijsstijgingen en het moeten opvangen van tegenvallers, en is in lijn met de afspraken over het verhogen van de productie die RWS heeft gemaakt in de instandhoudingsafspraak.

De kosten waren in 2024 hoger dan de opbrengsten en daardoor is het saldo gedaald.

Het saldo van € 265 miljoen per eind 2024 gaat in de komende jaren gebruikt worden voor noodzakelijke onderhoudsmaatregelen ten behoeve van het basiskwaliteitsniveau.

2. Hoofdwegennet
Het saldo per eind 2024 is lager dan het saldo per eind 2023.

Dit wordt voor € 21 miljoen verklaard door de saldi voor een deel van Servicepakketten en Vastgoed waarvan in 2024 besloten is dat ze beschikbaar zijn voor E&O. Voorheen telden deze saldi mee bij de post overig/Te Verlenen Diensten.

Ten opzichte van 2023 zijn de kosten gestegen. De hogere realisatie is het gevolg van intensivering op Onderhoud en Exploitatie door RWS, door een combinatie van productie stijging, prijsstijgingen en het moeten opvangen van tegenvallers, en is in lijn met de afspraken over het verhogen van de productie die RWS heeft gemaakt in de instandhoudingsafspraak.

De opbrengsten zijn ook gestegen, als gevolg van bovengenoemde afspraken, maar minder dan de kosten. De kosten waren in 2024 hoger dan de opbrengsten en daardoor is het saldo gedaald.

Het saldo van € 186 miljoen per eind 2024 gaat in de komende jaren gebruikt worden voor noodzakelijke onderhoudsmaatregelen ten behoeve van het basiskwaliteitsniveau.

3. Hoofdvaarwegennet
Het saldo per eind 2024 is hoger dan het saldo per eind 2023.

Dit wordt voor € 27 miljoen verklaard door de saldi voor NOMO en Vastgoed waarvan in 2024 besloten is dat ze beschikbaar zijn voor E&O. Voorheen telden deze saldi mee bij de post overig/Te Verlenen Diensten.

In 2024 waren de kosten iets hoger dan de kosten in 2023. De hogere realisatie is het gevolg van intensivering op Onderhoud en Exploitatie door RWS, door een combinatie van productie stijging, prijsstijgingen en het moeten opvangen van tegenvallers, en is in lijn met de afspraken over het verhogen van de productie die RWS heeft gemaakt in de instandhoudings-afspraak.

De opbrengsten zijn echter ook gestegen, als gevolg van bovengenoemde afspraken, maar meer dan de kosten. Omdat de kosten in 2024 lager zijn dan de opbrengsten is het saldo gestegen.

Het saldo van € 260 miljoen per eind 2024 gaat in de komende jaren gebruikt worden voor noodzakelijke onderhoudsmaatregelen ten behoeve van het basiskwaliteitsniveau.

Balanspost Saldo op ontvangen bijdragen voor Te Verlenen Diensten
RWS is een agentschap met een baten lasten administratie. Bij de instelling van het agentschap is met het ministerie van Financiën afgesproken dat RWS geen resultaat (verlies of winst) mag behalen op de kosten die worden gemaakt voor activiteiten die door de markt worden verricht. De middelen die aan het einde van een boekjaar tekort of over zijn en betrekking hebben op de Te Verlenen Diensten, worden op de balans van RWS verantwoord onder de post Saldo Op Ontvangen Bijdragen voor Te Verlenen Diensten (SOOB TVD).

Via deze balanspost kunnen middelen eerder of later worden aangewend dan oorspronkelijk voorzien. Deze werkwijze is analoog aan de werkwijze die wordt gevolgd op het Deltafonds en het Mobiliteitsfonds. Daar wordt immers een saldo dat in enig jaar ontstaat meegenomen naar of verrekend met het volgende begrotingsjaar.

De balanspost SOOB TVD omvat overigens meer. Onder andere ook de mee- en tegenvallers op de contracten komen in deze balanspost. Oorzaken voor mee- en tegenvallers en het eerder of later inzetten van middelen dan voorzien zijn bijvoorbeeld:
– Tijdens de voorbereiding en uitvoering van werkzaamheden kan blijken dat deze op een later of eerder moment gerealiseerd zullen worden dan bij het opstellen van de begroting was voorzien.
– Wijzigende marktomstandigheden, met kostprijzen die sneller stijgen dan eerder geraamd. Dit leidt tot aanbestedingstegenvallers;
– Gebrek aan beschikbare capaciteit bij de uitvoeringsorganisatie of op de markt.

De mutatie op deze balanspost wordt aan het eind van ieder jaar bepaald door de kosten in dat jaar van de opbrengsten af te trekken. De balanspost wordt in een volgend jaar weer aan de opbrengsten toegevoegd.

Hieronder worden de belangrijkste posten toegelicht die de opbouw van de post SOOB TVD per ultimo 2024 bepalen.

Tabel 44 Ontwikkeling post SOOB TVD RWS (bedragen x € 1 miljoen)				
Omschrijving	Bedrag x € 1 miljoen			
	2022	**2023**	**2024**	**Toelichting**
Te verlenen diensten				
4) Hoofdwatersysteem	84	78	77	1
5) Hoofdwegennet	170	199	202	2
6) Hoofdvaarwegennet	78	75	45	3
7) Overig	63	63	23	4
Totaal	**395**	**415**	**347**	

Toelichting

1. Hoofdwatersysteem

Het saldo eind 2024 van € 77 miljoen is lager dan eind 2023 (78 miljoen). Van de € 77 miljoen voor Hoofdwatersysteem heeft € 26 miljoen betrekking op Kader Richtlijn Water (Verruiming vaargeul Westerschelde, natuurcompensatie Perkpolder). Dit is lager dan eind 2023, omdat de projecten voor Herstel&Inrichting zijn afgesloten en het restbudget is vrijgevallen naar E&O.

In het saldo zit € 29 miljoen op Planuitwerkingen en € 17 miljoen voor Wind op Zee. Het saldo voor Wind op Zee is hoger dan eind 2023 omdat er in 2024 meer ontvangen is van EZK dan er kosten zijn gemaakt.

2. Hoofdwegennet

Het saldo eind 2024 van € 202 miljoen is hoger dan eind 2023 (€ 199 miljoen). Van het saldo van € 202 miljoen voor Hoofdwegennet, is € 116 miljoen bestemd voor servicepakketten en € 15 miljoen voor file-aanpak . Dit is lager dan eind 2023, omdat er werkzaamheden die eerder doorgeschoven waren nu zijn uitgevoerd.

Het bevat ook een saldo van € 52 miljoen voor planuitwerkingen en van € 19 miljoen voor aanvullende opdrachten beheer en onderhoud . Dit is hoger dan eind 2023. Er zijn minder planuitwerkingen uitgevoerd dan begroot, onder mee als gevolg van de stikstofproblematiek. Bij de aanvullende opdrachten is er in 2024 budget ontvangen voor bijvoorbeeld Geleiderail zonnepark A37, waarvoor in 2024 nog geen kosten zijn gemaakt.

3. Hoofdvaarwegennet

Het saldo van € 45 miljoen op Hoofdvaarwegennet is lager dan eind 2023 (€ 75 miljoen) en dit wordt voor € 19 miljoen verklaard door het saldo van NOMO waarvan in 2024 is besloten dit ter beschikking te stellen aan Exploitatie en Onderhoud.

Het saldo van € 45 miljoen heeft voor € 15 miljoen op Planuitwerkingen en voor € 29 miljoen betrekking op aanvullende opdrachten, zoals MIVSP en Afdekken slibdepot Lateraalkanaal. De stand voor de aanvullende opdrachten is verlaagd, omdat er werkzaamheden die eerder doorgeschoven waren nu zijn uitgevoerd.

4. Overig

Het saldo op de post overig heeft betrekking projecten die Rijkswaterstaat uitvoert in Caribisch Nederland. Het saldo is lager dan eind 2023 en dit wordt voor € 31 miljoen verklaard door het saldo van Vastgoed waarvan in 2024 is besloten dit ter beschikking te stellen aan Exploitatie en Onderhoud.

Uitgesteld en achterstallig onderhoud
Bij het in stand houden van de infrastructuur, zoals beschreven bij de onderhoudsprogrammering, staat een veilig gebruik altijd voorop. Binnen dat kader wordt op basis van de technische staat bekeken wat een goed moment is voor onderhoud, renovatie of vervanging (LCC). Dit zorgt ervoor dat een deel van het onderhoud wordt uitgesteld naar latere jaren. Voor een deel gebeurt dit om werk-met-werk te combineren (ander onderhoudswerk of grotere renovatie-, vervangings- of aanlegprojecten) of de hinder voor de gebruikers te beperken. Voor een ander deel gebeurt dit omdat onvoorziene gebeurtenissen plaatsvinden en er maatregelen prioritair moeten worden ingepast die niet waren voorzien.

Het bepalen van de omvang van het uitgesteld onderhoud is geoperationaliseerd door te kijken welke onderhoudsmaatregelen per 1 januari van enig jaar op basis van het gebruikte onderhoudsregime een geadviseerd onderhoudsmoment hadden voor dat jaar. Voor het bepalen van de omvang van het achterstallig onderhoud is van de uitgestelde onderhoudsmaatregelen beoordeeld of de assets niet meer voldoen aan de geldende veiligheidsnormen en/of prestatieafspraken.

In onderstaande tabel is de totale omvang van het volume aan uitgesteld en achterstallig onderhoud per modaliteit van eind 2020 tot eind 2024 weergegeven. De oploop van het uitgestelde onderhoud van de afgelopen jaren kent diverse oorzaken. Zo spelen bijvoorbeeld wijzigende marktomstandigheden een rol, doen zich onvoorziene gebeurtenissen voor, die met hoge prioriteit moeten worden opgepakt en kan gebrek aan beschikbare capaciteit bij de uitvoeringsorganisatie of op de markt van invloed zijn.

Het uitgesteld onderhoud is in 2024 verder opgelopen. Deze stijging van het uitgesteld onderhoud is in lijn met de stijging over de jaren 2020-2023 en ook in lijn met eerdere prognoses, onder meer ook in de rapportage hierover door Rebel groep . De grootste toename aan uitgesteld onderhoud zit op de kunstwerken op zowel HWN als HVWN. De stijging van het achterstallig onderhoud op het HWN komt met name door beheersmaatregelen voor de Coenbrug. De stijging van het volume aan achterstallig onderhoud op het HVWN komt met name door afsluitingen van bruggen over de vaarweg Lemmer Delfzijl en van verschillende sluizen in de Brabantse kanalen. Op HWS zien we dat het achterstallig onderhoud iets is gedaald. Dit met name omdat beheersmaatregelen zijn getroffen bij de stuwen Roermond en Grave.

Op 17 maart 2023 (TK 29385, nr. 119) bent u geïnformeerd over het nieuwe basiskwaliteitsniveau voor de netwerken in beheer van Rijkswaterstaat. Hierbij werken we toe naar een balans in prestaties en beschikbaar budget (inclusief de coalitie akkoord middelen), rekening houdend met maakbaarheid qua capaciteit van Rijkswaterstaat, markt en grondstoffen. Om RWS te ondersteunen in het realiseren van deze opgave, wordt de sturing verder geoptimaliseerd. Een achtjarige opdracht in combinatie met verdere optimalisatie van de agentschapssturing, maakt het mogelijk om meer efficiëntievoordelen te realiseren. RWS wordt hierdoor beter in staat gesteld om kosten efficiënt over de gehele levenscyclus (LCC) voordelen te behalen, slim werk-met-werk te maken en effectievere contractvormen in de markt te zetten. Hierin moeten ook de effecten van reeds ingezette verbetermaatregelen en de in te zetten besparingen vanuit het BKN zichtbaar worden. De areaalinformatie wordt verbeterd middels het ontwikkelplan assetmanagement en via Markt in Transitie wordt er gewerkt aan effectieve contractvormen en een blijvend goede samenwerking met de markt.

De maatregelen kennen een ingroeitraject. De komende periode is de verwachting dat het uitgesteld onderhoud nog zal oplopen. Ook na het definiëren van het basiskwaliteitsniveau is echter sprake van onzekerheden, is onduidelijk in welke mate de efficiency in de keten zijn doorwerking heeft, hoeverre achterstanden op de netwerken op korte termijn kunnen worden weggewerkt. Alle maatregelen worden daarom gevalideerd en gemonitord. Mochten er additionele maatregelen nodig blijken te zijn, dan zullen er keuzes moeten worden gemaakt om binnen de kaders te blijven – zowel wat betreft financiële middelen als capaciteit.

Tabel 45 Uitgesteld en achterstallig onderhoud (bedragen x € 1 miljoen)

	2020		2021		2022		2023		2024	
	Volume uitgesteld onderhoud	Waarvan achterstallig	Volume uitgesteld onderhoud	Waarvan achterstallig	Volume uitgesteld onderhoud	Waarvan achterstallig	Volume uitgesteld onderhoud	Waarvan achterstallig	Volume uitgesteld onderhoud	Waarvan achterstallig
Hoofdwegennet	544	12	649	19	905	14	893	15	1.019	20
Hoofdvaarwegen	487	9	494	3	686	7	723	30	871	75
Hoofdwatersysteem[1]	159	1	190	3	249	16	260	30	270	25
Totaal	**1.190**	**22**	**1.333**	**25**	**1.840**	**37**	**1.876**	**75**	**2.160**	**120**

1 Hierbij zijn de kosten voor de kustlijnzorg buiten beschouwing gelaten. Dit is gedaan omdat de opdrachtnemer de vrijheid heeft de suppleties uit te voeren binnen de door het contract bepaalde periode, met een beperkte mogelijkheid tot uitloop.

2 Onderdeel B - Instandhouding netwerk ProRail (Hoofdspoorweginfrastructuur)

Op grond van richtlijn nr. 91/440/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschap van 29 juli 1991 is ProRail via de beheerconcessie belast met het beheer en onderhoud van de landelijke spoorweginfrastructuur.

De subsidie die aan ProRail wordt verleend voor instandhouding van de landelijke spoorweginfrastructuur wordt jaarlijks vastgesteld met een beschikking overeenkomstig het bepaalde in de Wet Mobiliteitsfonds en de Subsidieregeling taakuitoefening beheerders van de HSWI. De subsidie wordt door ProRail aangewend voor het in een goede gebruikstoestand houden van de landelijke spoorinfrastructuur.

In het najaar van 2023 is de externe validatie op de door ProRail herijkte instandhoudingskosten van het spoor afgerond (Kamerstuk 36 410 A, nr. 16). Mede op basis hiervan is in 2024 samen met ProRail een basiskwaliteitsniveau voor het spoor gedefinieerd, in analogie van de basiskwaliteitsniveaus die eerder voor de RWS-netwerken zijn vastgesteld. In het voorjaar van 2024 is de Kamer geïnformeerd over de denkrichtingen voor het BKN spoor (Kamerstuk 29984, nr. 1184). Hierover is eind maart met de Kamer gesproken in het debat 'Strategische keuzes bereikbaarheid'. In juni 2024 is het BKN spoor inhoudelijk vastgeklikt (Kamerstuk 29984, nr. 1202). Op dat moment resteerde nog een dekkingsopgave waarvan het Kabinet Rutte IV het op dat moment niet passend vond daarover nog te beslissen. Het kabinet Schoof heeft de dekkingsopgave bij de Ontwerpbegroting 2025 ingevuld en het BKN Spoor definitief vastgesteld (Kamerstuk 29984, nr. 1213). Het basiskwaliteitsniveau is een stabiel, langjarig en robuust instandhoudingsniveau van de Nederlandse spoorinfrastructuur vanaf 2026, dat haalbaar en maakbaar is en waarbij een constructief veilig en betrouwbaar spoornetwerk onverminderd wordt geborgd. Het BKN spoor biedt langjarige duidelijkheid over de basiskwaliteit in het hele land en creëert daarmee voorspelbaarheid richting ProRail, aannemers en vervoerders.

De aansturing van ProRail vindt door het ministerie van IenW plaats door een gecombineerde prestatiesturing op basis van de beheerconcessie en een financiële sturing via de subsidieverlening voor de instandhouding van het spoor. Dat betekent dat de minister van IenW op basis van de beheerconcessie afspraken met ProRail heeft gemaakt over kernprestatie-indicatoren (KPI's) en de bijbehorende bodem- en streefwaardes. De Tweede Kamer wordt (half)jaarlijks in een separate brief over de (half)jaarverantwoording van ProRail en de gerealiseerde prestaties geïnformeerd. Indien er een aanleiding is, kan er gedeeltelijk worden overgegaan op inputsturing door middel van (verbeter-)programma's onder de concessie.

Hieronder wordt ingegaan op de door ProRail geleverde prestaties, de areaalgegevens, de gerealiseerde budgetten instandhouding en op het uitgesteld en achterstallig onderhoud.

Prestaties ProRail
De prestaties van de Hoofdspoorweginfrastructuur worden gemeten en uitgedrukt in prestatie-indicatoren. De actuele prestatieafspraken met ProRail zijn terug te vinden in het (addendum op) het beheerplan van ProRail. De actuele prestaties zijn real-time in te zien op prestaties.prorail.nl. In 2023 heeft ProRail de prestaties gerealiseerd zoals opgenomen in Tabel 77.

Tabel 46 Prestatie indicatoren ProRail

Kern Prestatie-indicator	Bodem-waarde[1]	Streef-waarde	Realisatie 2023
Klantoordeel reizigersvervoerders	6	7	6,9
Klantoordeel goederenvervoerders	6	7	4,9
Reizigerspunctualiteit HRN 5 minuten (gezamenlijk met NS)	88,90%	91,50%	89,70%
Reizigerspunctualiteit HRN 15 minuten (gezamenlijk met NS)	96,70%	97,40%	97,00%
Reizigerspunctualiteit HSL 5 minuten (gezamenlijk met NS)	82,10%	84,20%	73,60%
Betrouwbaarheid regionale series 3 minuten	90,70%	93,70%	88,60%
Impactvolle verstoringen	520	450	475

1 Toelichting bodemwaarde: Waarde voor het jaarlijks minimaal te realiseren prestatieniveau op een prestatie indicator. In het geval van de prestatie indicatoren 'Impactvolle verstoringen' geldt een maximum.

Bron: jaarrekening ProRail 2023

Toelichting
Ten tijde van het opstellen van deze bijlage is er nog geen vastgesteld jaarverslag van ProRail over 2024 beschikbaar. Het vastgestelde jaarverslag wordt separaat aan de Tweede Kamer gestuurd. De informatie over 2024 zal eveneens aan de Tweede Kamer worden aangeboden in de bijlage bij de Ontwerpbegroting 2026.

ProRail en NS hebben gezamenlijk drie prestatie-indicatoren met bijbehorende bodem- en streefwaarden. Uit het jaarverslag ProRail 2023 blijkt dat voor de 'Reizigerspunctualiteit 5 en 15 minuten op het HRN' ProRail en NS boven de bodemwaarde hebben gescoord en voor de 'Reizigerspunctualiteit 5 minuten op de HSL' hebben ProRail en NS de bodemwaarde niet gehaald.

Daarnaast heeft ProRail voor de prestatie -indicator 'Klantoordeel reizigersvervoerder' de bodemwaarde gehaald en voor de prestatie-indicatoren 'Klantoordeel goederenvervoerders' en 'Betrouwbaarheid regionale series 3 minuten' heeft ProRail de bodemwaarde niet gehaald.

De staatssecretaris van IenW heeft op basis van de concessie-afspraken voor het niet behalen van de prestatie-indicator 'Reizigerspunctualiteit 5 minuten op de HSL' aan NS een boete van € 0,5 miljoen en aan ProRail een boete van € 2,625 miljoen opgelegd. Daarnaast heeft de Staatssecretaris aan ProRail een boete van € 0,125 miljoen opgelegd voor het niet behalen van de bodemwaarde op de prestatie-indicator 'Klantoordeel goederenvervoerders'. Voor het niet behalen van de prestatie-indicator 'Betrouwbaarheid regionale series 3 minuten' heeft ProRail aanspraak gemaakt op een rechtvaardigingsgrond waarbij zij verwijst naar twee hoofdoorzaken: stakingen bij regionale vervoerders in het eerste kwartaal van 2023 en structurele personeelstekorten bij regionale vervoerders. Zonder deze factoren had ProRail de bodemwaarde wel gehaald en de hoofdoorzaken van de lagere score liggen buiten de invloedssfeer van ProRail. Om deze redenen is hiervoor geen boete opgelegd. (Kamerstukken 29 984, nr. 1201).

Ontwikkeling van het areaal ProRail
Hieronder wordt inzicht gegeven in de omvang van het areaal in beheer bij ProRail.

Tabel 47 Areaal netwerken ProRail

Areaal	Eenheid	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Realisatie 2023
Spoorlengte	km	7.097	7.053	7.023	7.002
Wissels	stuks	6.392	6.260	6.220	6.078
Overwegen	stuks	2.419	2.394	2.348	2.305
Seinen	stuks	11.559	11.602	11.592	11.623
Beweegbare bruggen	stuks	67	68	68	68
Tunnels	stuks	26	26	26	27
Stations	stuks	399	398	398	399

Bron: jaarrekening ProRail 2023

Toelichting
Ten tijde van het opstellen van deze bijlage is er nog geen vastgesteld jaarverslag van ProRail over 2024 beschikbaar. Het vastgestelde jaarverslag wordt separaat aan de Tweede Kamer gestuurd. De informatie over 2024 zal eveneens aan de Tweede Kamer worden aangeboden in de bijlage bij de Ontwerpbegroting 2026.

Uit het jaarverslag 2023 blijkt dat in de afgelopen jaren de spoorlengte, het aantal wissels en overwegen is verminderd en het aantal seinen is vergroot. Het aantal stations, beweegbare bruggen en tunnels is stabiel gebleven. Hieronder wordt nader ingegaan op deze onderdelen van het areaal.

ProRail heeft in de afgelopen jaren wissels gesaneerd die niet meer nodig zijn voor de dienstregeling en de bijsturing. ProRail doet dit op het moment dat die wissels het einde van de levensduur hebben bereikt. Dus in plaats van het vervangen van overbodige wissels, worden de wissels gesaneerd. Daarnaast zijn er grote functiewijzigingsprojecten (bijvoorbeeld PHS Amsterdam, PHS Nijmegen en ombouw Den Haag) die veel minder wissels gaan terugleggen dan er nu liggen. Wissels zijn grote kostendrivers vanwege de kosten voor vervanging, onderhoud en het verhelpen van storingen. Als gevolg van het vereenvoudigen van de spoorinfrastructuur nemen de kosten af en vermindert de kans op storingen.

Met het oog op het verbeteren van de overwegveiligheid zijn veel overwegen opgeheven of beveiligd. Nieuwe overwegen zijn in principe niet toegestaan, waardoor het aantal overwegen jaarlijks afneemt. Binnen

het programma Niet-Actief Beveiligde Overwegen (NABO) zijn tussen 2018 en 2023 145 onbeveiligde overwegen veiliger gemaakt: naast het beveiligen van overwegen is ook op veel locaties gekozen voor het realiseren van alternatieve ontsluitingen richting beveiligde overwegen of voor het aanleggen van voetgangersbruggen of veetunnels. In het Landelijk Verbeterprogramma Overwegen (LVO) zijn een aantal risicovolle overwegen vervangen door onderdoorgangen. Om de gevolgen van toenemende trein- of wegverkeersintensiteiten tegen te gaan worden elders ook verschillende overwegen vervangen door ongelijkvloerse kruisingen

De lengte van het spoor is in afgelopen jaren verminderd. Dit komt deels vanwege de werkzaamheden in de havens waar de sporen zijn weggehaald om een betere bereikbaarheid te bewerkstelligen voor de brandweer en deels doordat spoor is weggehaald bij de herstructurering van heuvelsysteem Kijfhoek.

Het aantal seinen is licht gegroeid. Dit komt door de spooraanpassingen op Kijfhoek.

Budgetten instandhouding ProRail
In onderstaand overzicht is het verschil tussen de vastgestelde begroting en de realisatie opgenomen. In bijlage 1 van dit jaarverslag is nadere informatie opgenomen over de betalingen door IenW aan ProRail.

Tabel 48 Budget en realisatie instandhouding ProRail (bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting	Realisatie	Verschil
Artikelonderdeel	**2024**	**2024**	**2024**
MF 13.02	2.143	2.570	427
Totaal realisatie instandhouding HSWI			

Toelichting
In 2024 is € 427 miljoen meer subsidie aan ProRail betaald dan oorspronkelijk was begroot. Dit wordt veroorzaakt door de verwerking van het saldo over 2023 à € 226 miljoen, opgebouwd uit € 145 miljoen ontvangsten van ProRail met betrekking tot de afrekening EOV 2022 die doorgeschoven is naar 2024 en € 81 miljoen lagere kosten aan btw over de gebruiksvergoeding door lagere inkomsten uit de gebruiksvergoeding bij ProRail). Daarnaast betreft het een overboeking van het programma emplacementen op orde naar EOV (€ 21,8 miljoen), loon- en prijsbijstelling 2024 (€ 70,9 miljoen), excessieve prijsstijgingen instandhouding spoor 2024 (€ 96 miljoen), lagere opbrengsten uit de gebruiksvergoeding ProRail 2023 (€ 103 miljoen), extra kosten voor gebruik kwartsloze ballast (€ 9,7 miljoen), een overboeking naar de beleidsbegroting HXII (€ 7 miljoen) ten behoeve van de tijdelijke subsidieregeling 'Opstellen en rangeren spoorgoederenvervoer 2023–2025', een kasschuif bij Najaarsnota 2024 naar 2025 (€ 89,3 miljoen) vanwege vertraging op onderhoudsprojecten van ProRail, een kasschuif bij Slotwet 2024 (- € 6 miljoen) naar 2025 vanwege een lagere verrekening van btw op de gebruiksvergoeding en diverse kleine, overige mutaties naar EOV (€ 1,9 miljoen). Afrekening van de subsidie 2024 vindt plaats via de vaststelling van de subsidie in 2025.

Uitgesteld en achterstallig onderhoud
Naar aanleiding van een toezegging aan het lid Koerhuis (VVD) in het WGO Jaarverslag IenW van 15 juni 2023 is bij de MIRT-brief van november 2023 (Kamerstuk 31 0305 nr. 388) het PwC-onderzoek naar de meerjaarlijkse validatie van de instandhoudingskosten voor het spoor meegestuurd.

Hierin gaf PwC aan dat de omvang van het uitgesteld onderhoud nagenoeg stabiel is. PwC merkte bij enkele specifieke verstoringen aan de infrastructuur een lichte toename die een indicatie kan zijn van het mogelijk oplopen van het achterstallig onderhoud; echter hier is meer onderzoek voor nodig. Op basis van de prestaties van ProRail in 2024 wordt echter niet een aanzienlijke toename van achterstallig onderhoud verwacht. Bovendien wordt de toestand van het areaal steeds gemonitord. Dit wordt gedaan via de rapportage 'Staat van de Infrastructuur' en periodieke externe validaties op de instandhoudingsbehoefte.

ProRail concludeert dat de technische staat van de infrastructuur over 2023, net als in 2022 en 2021, ruim voldoende is (Kamerstuk 36600-A, nr. 19). Dankzij de huidige onderhouds- en vervangingsregimes blijft de infrastructuur op een stabiel niveau. Om de kwaliteit en de aantoonbare veiligheid van de infrastructuur te verbeteren, heeft ProRail diverse programma's opgezet, zoals het programma Baanlichamen en Aantoonbaar Veilige Berijdbaarheid. ProRail heeft daarnaast gezamenlijk met IenW onder de concessie het verbeterprogramma Zee-Zevenaar opgezet. Deze richt zich specifiek op de spoorgoederencorridor die de Rotterdamse haven met de Duitse grens verbindt.

Hoewel ProRail de staat van de infrastructuur als ruim voldoende beoordeelt, wijst ProRail ook op enkele uitdagingen voor de toekomst. Naar verwachting zal de vraag naar (inter)nationale en duurzame mobiliteit in de nabije toekomst aanzienlijk toenemen, mede door factoren zoals bevolkingsgroei en verstedelijking. Om de toenemende behoefte aan duurzame mobiliteit te blijven ondersteunen, is het essentieel dat de spoorweginfrastructuur op peil blijft.

Balansposten ProRail
Tussen IenW en ProRail is sprake van een subsidierelatie waarbij is afgesproken dat:

• Overschotten en tekorten bij ProRail op uitgevoerde werkzaamheden (prijsverschillen, zoals aanbestedingsmeevallers) worden toegevoegd c.q. onttrokken aan de egalisatiereserve op de balans bij ProRail. De egalisatiereserve mag maximaal + of – 5% van de (vijfjaars gemiddelde) subsidie bedragen.

• Overschotten bij ProRail die betrekking hebben op verleende subsidies die pas later in de tijd benodigd blijken te zijn (hoeveelheidsverschillen), worden jaarlijks, na vaststelling van de subsidie, terugbetaald aan IenW en weer toegevoegd aan de middelen in het Mobiliteitsfonds, waarna ze door ProRail weer kunnen worden aangevraagd in het jaar dat deze middelen alsnog benodigd zijn.

Tabel 49 Kasstroomoverzicht ProRail (bedragen x € 1 miljoen)			
Kasstroomoverzicht ProRail 2023 (bron jaarrekening ProRail 2023)	Operationele activiteiten	Investeringsactiviteiten	Totaal
Ontvangen uit Mobiliteitsfonds	1.078	1.459	2.537
Ontvangsten van vervoerders	372	0	372
Ontvangsten van derden	129	194	323
Ontvangsten totaal	**1.578**	**1.653**	**3.232**
Betalingen aan leveranciers	1.453	1.387	2.840
Betalingen aan werknemers	406	126	532
Betalingen aan banken (rente en aflossing)	– 14	0	– 14
Afdracht BTW aan fiscus	124	0	124
Betalingen totaal	**1.969**	**1.513**	**3.482**
Mutatie liquide middelen	**– 391**	**140**	**– 250**
Liquide middelen per 31-12-2023	290		
Liquide middelen per 31-12-2022	539		
Afname liquide middelen 2023	**249**		

Bron: jaarrekening ProRail 2023

Tabel 50 Balansposten ProRail (bedragen x € 1 miljoen)			
	EOV	Aanleg	Totaal
Vooruit ontvangen bijdragen van derden (per saldo)	212	89	301
Vooruit ontvangen bijdragen van IenW (per saldo)	– 17	26	9
Vooruit ontvangen bijdragen	**195**	**115**	**310**
Nog te egaliseren investeringsbijdragen	23	54	76
Nog te egaliseren exploitatiebijdragen	– 67	0	– 67
Nog te egaliseren bijdragen	**– 44**	**54**	**9**
Getroffen voorzieningen en overige reserves			51
Saldo van nog te betalen kosten en vooruitbetaalde kosten			– 80
Nog te betalen kosten			**– 30**
Liquide middelen per 31-12-2023			**290**

Toelichting

Ten tijde van het opstellen van deze bijlage is er nog geen vastgestelde jaarrekening van ProRail over 2024 beschikbaar. De vastgestelde jaarrekening wordt separaat aan de Tweede Kamer gestuurd. De informatie over 2024 zal eveneens aan de Tweede Kamer worden aangeboden in de bijlage bij de ontwerpbegroting 2026.

Bijlage 2: Lijst van afkortingen

Tabel 51 Lijst van afkortingen	
BenO	Beheer en Onderhoud
BOI	Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium
BOV	Beheer, Onderhoud en Vervanging
BPRW	Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren
DBFM	Design, Build, Finance and Maintain
DF	Deltafonds
DP	Deltaprogramma
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
HWBP-2	Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma
IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
KRW	Kaderrichtlijn Water
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LRT3	Derde Landelijke Rapportage Toetsing primaire waterkeringen
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
NCSA	Nationale Cybersecuritystrategie Agenda
NKWK	Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat
NURG	Nadere Uitwerking Rivieren Gebied
NUTW	Nog uit te voeren werkzaamheden
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
PKB	Planologische Kernbeslissing
PPS	Publiek-private samenwerking
RvdR	Ruimte voor de Rivier
RWS	Rijkswaterstaat
SCM	Strategische Capaciteitsmanagement
TTW	Toegepaste en Technische Wetenschappen
VenR	Vervanging en Renovatie
VNAC	Versterking van de Nationale aanpak Cybersecurity
WB21	Waterbeleid voor de 21e eeuw
WBI	WettelijkBeoordelingsInstrumentarium